

Holland

ONZE MARKEN

ONDER DE WERKING DER

WET VAN 10 MEI 1886.

ONZE MARKEN

ONDER DE WERKING DER

Wet van 10 Mei 1886.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. C. M. KAN,

Hoogleeraar in de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte,

in het openbaar te verdedigen

op Dinsdag 9 Mei 1893, des namiddags ten 4 ure,

IN DE AULA DER UNIVERSITEIT,

DOOR

ANTONIUS IGNATIUS MARIA JOSEPHUS VAN WIJNBERGEN,

Geboren te Loenen op de Veluwe.

ARNHEM.
VAN MASTRIGT EN VERHOEVEN.
1893.

7/23/29

AAN MIJNE OUDERS.

INLEIDING.

De wetgeving van Koning Lodewijk, betreffende de verdeeling van markgronden, bleek reeds langen tijd niet voldoende te zijn ter bereiking van het doel n.l. de ontginning der woeste gronden te bevorderen door den gemeenschappelijken voor den individueelen eigendom te doen plaats maken. Vele marken toch bleven om verschillende redenen, en wel vooral wijl de verdeeling veel moeite en veel geld kostte, nog steeds voortbestaan.

In 1886 verscheen daarom een wet in het Staatsblad „houdende bepalingen ter bevordering van de verdeeling van markgronden.”

Aanstonds vielen verscheidene slachtoffers tengevolge der in werking getreden wet. Onder de marken, die, hoewel nog bestaande, toch reeds met een gewissen ondergang binnen korten tijd zijn bedreigd, behoort ook de mark van Loenen, welker gerechtelijke verdeeling door de Arr. Rechtbank te Zutfen bij vonnis van 12 September 1889 bevolen werd. Hierdoor werd ik meer opmerkzaam gemaakt op de nieuwe markenwet en uitgaande van het denkbeeld dat eene eerste vereischte voor het schrijven eener dissertatie wel deze is, dat men in de zaak, die men behandelt, zelf belang stelle, besloot ik hieraan mijn proefschrift te wijden.

Ik meende nochtans zulks niet te kunnen doen, zonder mij zelve eerst den tegenwoordigen feitelijken en rechtstoestand der marken te hebben voor oogen gesteld, weshalve ik daaraan de 2 eerste hoofdstukken heb besteed. Wanneer ik, wat dit betreft,

echter zoo kort mogelijk ben, geschiedt zulks, wijl eene uitvoerige uiteenzetting daarvan, èn om de vele reeds bestaande litteratuur èn juist omdat de markenwet tot stand gekomen is, mij geheel en al ontijdig scheen.

Na de behandeling van de beginselen der markenwet in het derde hoofdstuk, is het volgende geheel gewijd aan de werking der wet en hare toepassing. Zooveel mogelijk heb ik, naast mijn eigen opvatting omtrent de beteekenis der meest belangrijke artikelen, meegedeeld, op welke wijze men op de verschillende plaatsen tot de verdeeling geraakte, hoe men de wet interpreteerde, welke vragen zich daarbij voordeden en hoe men die oplostte. Zulks nu is mij slechts mogelijk gemaakt, doordat bijna allen, aan wie ik inlichtingen, deze zaken betreffende, vroeg, mij die immer op de meest welwillende wijze verstrekten, waarvoor ik hier gaarne mijn oprechten dank betuig.

In het laatste hoofdstuk eindelijk trachtte ik een algemeen overzicht van de werking der wet te geven,

ten einde daaruit te kunnen besluiten, of zij, voor zooverre zulks nu reeds is te constateeren, al dan niet beantwoordt aan het doel, dat men zich met hare totstandbrenging voor oogen stelde.

HOOFDSTUK I.

De feitelijke toestand der marken [1]).

Wanneer men het wezen der marken wil leeren kennen, dient men dit wel in de allereerste plaats in het oog te houden, dat zij geenszins door scherpzinnige juristen of economen in het leven geroepen, maar door den eisch der natuur zelve zijn ontstaan. Het zijn zuiver practische instellingen. Zij voeren ons terug „naar een tijdperk van vroegere maatschappelijke orde, naar de wordingsperiode van staat en maatschappij" [2]). Geenszins zou ik dan ook durven beweren, dat de Markinrichtingen slechts aan sommige volkeren speciaal eigen zijn, maar mij veeleer vereenigen met het gevoelen van hen, die zeggen, dat overal waar menschen zich hebben neergezet, marken hebben bestaan [3]). Wanneer men bij eenige volkeren er geen melding van gemaakt vindt, behoeft daaruit

1) Men vergelijke bij het lezen van dit Hoofdstnk de als Bijlage A. aan mijn proefschrift toegevoegde Inrichting der Loener Mark.

2) Mr. H. J. Koenen. Beschouwingen over rechtsgemeenschap. Amsterdam 1891.

3) Aldus o. a. Landau. Die Territoriën in Bezug auf ihre Bildung und ihre Entwicklung. Hamb. u. Gotha 1854.

nog niet geconcludeerd te worden, dat zij daar nimmer zijn bekend geweest, vooral wijl in een tijdperk, waarin de grond nog geene of weinige economische waarde heeft, hetgeen toch alle volkeren noodwendig hebben doorleefd, eene gebruikswijze van den grond, gelijk die thans nog in de marken wordt voortgezet, zoo alleszins natuurlijk is. Alleen volgt daaruit, dat zij in eenige streken, om welke redenen dan ook, reeds in zeer vroege tijden moeten zijn te niet gegaan.

Hoe zijn nu de marken ontstaan? In de historie zullen wij meestal te vergeefs zoeken, wanneer en hoe zij zijn opgericht, doch als men hun huidigen toestand eenigszins nauwkeurig gadeslaat, zal men hun vroeger wezen gemakkelijk leeren kennen, omdat hier het heden zoo weinig van het verleden verschilt. Zeer terecht zegt dan ook Landau, sprekende van de nasporingen omtrent het vroeger wezen der marken: „Man suchte in weiter getrübter Ferne, was zunächst vor den Füssen lag. Um die Vergangenheit zu verstehen, ist die Kenntnis der Gegenwart unerlässlich" [1]).

Met het oog op den tegenwoordigen toestand gevestigd, zou ik mij het ontstaan der meeste marken aldus willen voorstellen: In de vroegste tijden vestigden zich eenige menschen in eene streek, hetzij zij die voor het eerst bezetten, hetzij zij die veroverden. Ieder bouwde zich een hutje en nam een stukje gronds daarbij. Waarschijnlijk zal zulks wel spoedig in den particulieren eigendom van ieder gekomen

1) Landau. Die Territoriën.

zijn. Doch hoe te handelen met de rest van den grond? Wijl het voor hun bedrijf meer dienstig was, lieten zij dien onverdeeld.

Een gedeelte, dicht bij het dorp gelegen, bestemden zij voor bouwland, waarvan aan ieder telken jare een stuk werd toebedeeld om het te bebouwen. De grond bleef echter toebehooren aan de mark, en zoodra dan ook de vruchten geoogst waren, werd het land weder ten algemeenen nutte aangewend. De nog heden bij vele dorpen gelegene enken of esschen wijzen naar dien vroegeren toestand heen. Veelal nu zal telken jare aan ieder hetzelfde stuk zijn toegewezen, zoodat men als het ware een standvastig gebruiksrecht daarop kreeg, waarvan het gevolg was, dat ook het bouwland langzamerhand in den particulieren eigendom der bewoners kwam.

De overige grond (en hierop zij voortaan uitsluitend de aandacht gevestigd [1]) werd onverdeeld gelaten. De meesten toch hielden zich bezig met het weiden hunner kudden en zij zagen zeer terecht in, dat het voor het gezamenlijk welzijn veel dienstiger was, als elk zijne kudde mocht weiden over de geheele oppervlakte, dan wanneer aan ieder een bepaald stuk werd toebedeeld.

Van den beginne af kregen dus reeds die gronden

1) Oorspronkelijk noemde men niet slechts den algemeenen grond, maar de geheele buurt «mark», welk woord dan ook niets anders beteekent dan «gebied» of «begrensd gebied». In 't vervolg zal ik, van «mark» sprekende, daaronder slechts den onverdeelden grond verstaan.

eene bepaalde bestemming. De bewoners zullen aanstonds en anders zoodra zij bemerkten, dat ook anderen zich in hunne buurt kwamen nederzetten, hun gebied hebben afgebakend. En ziedaar dan de mark in haar eenvoudigsten toestand: Een stuk gronds, opzettelijk in gemeenschap gelaten, met eene bepaalde bestemming n.l. dienstbaar te zijn aan de uitoefening van het bedrijf der bewoners eener bepaalde streek, allen met gelijke rechten, allen markgenooten.

Het getal markgenooten kon toenemen òf wel door van buiten komende vreemdelingen òf door kinderen van markgenooten. Wijl er toch grond in overvloed was, stond men hun toe zich in de buurt te vestigen. Zij bouwden zich een hutje, ontgonnen een stukje gronds en kregen daarom ook recht van den algemeenen grond te genieten. Zij werden markgenooten.

Na verloop van tijd zag men echter in, dat men niet een onbeperkt aantal personen tot het genot van den onverdeelden grond kon toelaten. Om te bepalen, wie markgenoot zou wezen, wie niet, ging men op verschillende wijzen te werk: In sommige marken fixeerde men het aantal markgenooten. Wat men als eenheid heeft aangenomen, is niet met juistheid te zeggen, doch het is vrij zeker, dat het recht verbonden werd aan de bestaande hoeven. Zooveel hoeven, zooveel markgenooten.

Elders werd het aantal niet onveranderlijk vastgesteld, doch bepaald, dat, alwie een zekere hoeveelheid gronds in de buurt bezat, markgenoot zou wezen.

In slechts weinige marken werd ieder, die een huis of een stukske gronds, hoe klein dan ook, in de buurt bezat, als markgenoot erkend.

Het gebruik van den grond door de markgenooten werd ook geregeld en als hoofdbeginsel aangenomen, dat ieder zooveel van de markgronden mocht genieten als voor de uitoefening van zijn landbouwbedrijf noodig was. Overal toch gold dezelfde leidende gedachte, die de geheele markinrichting beheerscht en waarop alles steunt: de onverdeelde grond is bestemd uitsluitend den grond in bizonderen eigendom te dienen. De markgenooten mogen dan ook van den algemeenen grond genieten slechts zoolang als en alleen omdat zij zijn eigenaars van particulieren grond en slechts zooveel als zij behoeven. [1]) In alle marken, die hun juist type hebben weten te bewaren, vindt men dan ook nog heden hetzelfde beginsel terug. Het Gerechtshof te Arnhem overwoog o. a. den 16 Oct. 1878:

„dat dit sustenu van appellanten echter is in strijd „met het begrip van Markenregt, hetwelk toch is „een zakelijk regt, klevende aan den eigendom van „den grond der Marke, zoodat ieder, die vast goed „in eigendom in de Marke bezit, ook steeds daarin „als geërfde is aangemerkt, onverschillig of de zoo„danige binnen of buiten de Marke woont."

1) Op dit beginsel steunt ook de bepaling, die men in vele markreglementen vindt, dat niets uit de mark buiten de buurt mag worden vervoerd. Het verkoopen van strooisel b.v. aan vreemden is op de meeste plaatsen verboden.

Om een aandeel te hebben in de mark, om markgenoot te zijn, moet men derhalve een hoeve met een stuk gronds, een volwarig erf, in de buurt in eigendom bezitten. De volgende aanhalingen mogen tot staving hiervan dienen:

„Jeder theilhaber der mark, scheint es, musste „zugleich in der gaumark, worin die waldung lag, „privateigenthum besitzen, d. h. ein gewerter, be- „güterter, angesessner man sein, eigen feuer und „rauch in der Gemeinde haben: wer in der mark „gegutet is, und eignen rauch hat; die in der mark „wohnhaftig sind und eigen rauch darinnen haben. „Rodheimer markw. [1])

„Beides, getheiltes ackerland und ungetheilter boden, „war aber in eine *gewisse beziehung* zu einander ge- „setzt, indem man an den besitz gewisser ackerhufen „das recht knüpfte den gemeinen wald, heide und „weide zu benutzen. [2])

„Von Anfang an weisen die Nutzungen der Ge- „nossen am Gemeinlande die Tendenz auf, sich an „die Sondergüter zu knüpfen, schon darum, weil ein „grundbesitzloser Genosse mit der Nutzung wenig „anfangen kann, denn er wintert kein Vieh, das er im „Sommer auf die Weide treiben könnte, und hat „keinen Bedarf für Bau- und Hagholz. Gemäss ural- „tem Bewirthschaftungsprincip gehören Sondergüter „und Almend zusammen und ist dat Sondergut durch

---

1) Grimm. Deutsche Rechtsalterthümer. Gött. 1828.

2) F. W. Unger. Die Altdeutsche Gerichtsverfassung. Gött. 1842.

„die Natur der Sache auf Benutzung der Almend für „Sommerung des Viehes und Erhaltung der Gebäude „und Häge in gutem Stande angewiesen. In diesem „Sinne heisst es, die Almend gehöre den Gütern, zu „den Höfen, und wird bei Verkauf einer curtis die „Betheiligung an der Almend als Pertinenz eingeschlossen." [1])

De hoogste macht in de mark berustte bij de algemeene vergadering van markgenooten. Deze vergadering, die verschillende namen droeg als: holtspraeck, holtgericht, meyspraeck etc. werd meestal ééns in 't jaar gehouden onder voorzitterschap van een markerichter, die door de markgenooten gekozen werd. Was dit ambt aan een bepaald erf verbonden, zoo noemde men het Erfmarkrichterschap, aan welke uitdrukking soms ten onrechte de beteekenis gehecht wordt, [2]) dat genoemd ambt in een bepaalde familie erfelijk was.

De taak der algemeene vergadering was te zorgen, dat de gronden aan hun doel bleven beantwoorden en derhalve ten gemeenen nutte der buurtbewoners werden gebruikt. Op de vergadering nu werd meer in bizonderheden dat gebruik geregeld, werd bepaald hoeveel vee ieder weiden, hoeveel plaggen ieder steken mocht, werd het hout verdeeld etc. [3])

---

1) Dr. A. Heusler. Institutionen des Deutschen Privatrechts. Band I. Leipzig 1885.

2) o. a. door Broxtermann. Prysverhandeling. Arnhem 1798.

3) Toen de marken publiekrechterlijke lichamen waren, wat zij sinds 1798 niet meer zijn geweest, werden op de vergadering ook

Wil men zich een juist denkbeeld van eene mark vormen, men stelle ze zich in den tot nu toe beschreven toestand voor oogen, waarin zich ook nog heden vele marken bevinden: Een stuk gronds opzettelijk in gemeenschap gebracht of gelaten om te strekken tot voordeel van den particulieren grond in eene bepaalde streek, van welken gemeenschappelijken grond de eigenaars der particuliere grondstukken als zoodanig genieten, zoolang als en zooveel als voor de uitoefening van hun particulier bedrijf noodig is, terwijl deze geheele inrichting op bepaalde wijze is georganiseerd en naar vaste regelen wordt bestuurd. [1])

In den loop der tijden kwamen zich toch nog immer menschen in de buurtschap vestigen, die echter niet aan de vereischte qualiteit om markgenoot te zijn, voldeden. Men wilde hen niet van alle gunst verstoken laten en gaf hun daarom, zonder hen markgenooten te maken, het recht om op bepaalde wijze (b.v. alleen door strooisel te maaien, of schapen te weiden) [2]) van de markgronden te genieten, doch ook, volgens het algemeen beginsel, slechts zoolang als zij daar woonden en zooveel als zij voor de uitoefe-

---

de keuren vastgesteld en recht gesproken. Men zie daarvoor Mr. Pleijte. De rechtstoestand der marken in Nederland. Leiden 1879.

1) Bij de algemeene beraadslaging in de Tweede Kamer zeide dan ook Mr. de Ranitz: «Ik herinner aan de woorden van den heer De Beaufort: «De oorspronkelijke vorm, zooals die thans ook nog hier en daar bestaat, is, dat de eigendom van het gemeenschappelijk gebied, verbonden is aan den eigendom van enkele bepaalde erven.»

2) Vgl. Bijlage A.

ning van hun bedrijf noodig zouden hebben. Zij mochten dat recht van genot uitoefenen naast de markgenooten, over het geheele gebied.

Deze rechten werden somtijds verbonden aan bepaalde huizen, soms ontvingen bepaalde personen zulk een recht, terwijl in eenige marken, daar men immer aan ieder, die er zich kwam vestigen een dergelijk recht schonk, zich het begrip ontwikkelde, dat aan alle ingezetenen een zeker gebruiksrecht op de markgronden toekwam. Al waren nu deze personen geen markgenooten, zoo pasten deze rechten toch zeer goed in de markinrichting, daar zij ook steunden op het beginsel, dat de algemeene grond den particulieren grond dienen moet [1]).

In dezen zuiveren toestand zou de mark gebleven zijn, ware het niet, dat er groote abnormaliteiten, alias misbruiken waren binnengeslopen, waarop ik thans de aandacht meen te moeten vestigen.

Langzamerhand liet men het begrip varen, dat volgens het wezen en het doel der markinrichting het markerecht noodwendig verbonden moest wezen aan den grond [2]). De innige band tusschen den particu-

---

1) Zij die geen markgenooten waren, maar slechts een gebruiksrecht hadden, hielden meestal ook een paar malen in het jaar vergadering (Boerstoel), welke door 2 of meer Boerrichters werd gepresideerd. Op die vergadering werd geregeld, hoe zij die gebruiksrechten ten meeste nutte zouden uitoefenen. Vgl. Bijlage A.

2) Vgl. Bijlage A. Ook daar ziet men, hoe het markerecht, oorspronkelijk verbonden aan 15 erven, naderhand daarvan losgemaakt is, zoodat thans de onverdeelde grond in 60 losse waren is gedeeld. Hoe het aantal van 15 op 60 is gekomen, is niet met

lieren en den algemeenen grond, juist het karakteristieke der marken, verbrak men. Dit geschiedde op verschillende wijzen:

In de eerste plaats gaf men somtijds rechten, zooals het hakken van hout, het weiden van schapen, aan menschen die niet in de buurt woonden.

In de tweede plaats gebeurde het nu en dan, dat iemand zijn grond en erf verkocht, doch zich het markerecht voorbehield [1]).

Ook het volgende geschiedde vaak: Een heer, die niet in de buurt woonde, kocht verschillende volwarige erven. Hij verkreeg derhalve verschillende aandeelen in de mark en zijn pachters oefenden zijn rechten uit. Nu verkocht hij, zonder grond of erf te vervreemden, een of meer afzonderlijke aandeelen in de mark aan iemand, die geen eigendom in de buurt bezat, maar nu toch markgenoot werd. Een aandeel in de mark werd aldus afgescheiden van den grond. De algemeene grond diende nu klaarblijkelijk niet

zekerheid te zeggen. Waarschijnlijk heeft men de aandeelen, nadat zij van de erven waren losgemaakt, gesplitst.

1) Een voorbeeld daarvan vindt men o. a. vermeld, naar een copie in het archief van den Leusderberg, door R. Fruin Th. Az. in het 2e deel der Verslagen en mededeelingen der vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche recht p. 528. Aan de acte van verkoop van een volwarig erf wordt de volgende slotclausule toegevoegd: «behoudende nogtans de vercopers aan «haar den vrijen streek om te heijen en weijen in het Leusderveld «mitsgaders tplaggen hale(n) en brant te slaan om gebruijkt te worden «aan haar plaa(t)s, gelege naast den Treek aant Heetveld, nu ge«naamf Welom.»

meer den particulieren grond, maar was in een zeker aantal aandeelen tusschen eenige personen verdeeld, iets wat in lijnrechten tegenspraak was met de oorspronkelijke bestemming dier gronden.

Elders splitste men de rechten van een markgenoot. Iemand, die een volwarig erf bezat en dus markgenoot was, verkocht aan een ander b.v. zijn recht van schapendrift, maar bleef zelf markgenoot, welke qualiteit die ander niet ontving.

Ten slotte meen ik nog te moeten wijzen op het volgende:

Hoe komt het, zoo vroeg ik mij dikwijls af, dat tegenwoordig in sommige marken alle of eenige ingezetenen, alleen omdat zij ingezetenen zijn, markgenooten zijn, terwijl toch volgens het algemeen markbeginsel het markerecht noodwendig verbonden moet wezen aan den eigendom van den grond, al oefenen zulks de gebruikers ook uit?

In sommige marken liet men, gelijk ik boven zeide, onbeperkt ieder als markgenoot toe, die een hoeve of een stuk gronds hoe klein dan ook, in eigendom bezat. Vele grondstukken kwamen langzamerhand in handen van buiten de mark wonende landheeren, die ze verpachtten. De pachters oefenden natuurlijk het markerecht uit, want doordat de heer de hoeven verpachtte, stond hij hen noodwendig ook het gebruik van den algemeenen grond af, hetwelk juist voor de uitoefening van het landbouwbedrijf noodig was. *Feitelijk* gebruikten dus alle ingezetenen de mark. Het maken van huishoudelijke bepalingen en de zorg

voor de dagelijksche zaken lieten de heeren aan de huurlingen over, wijl deze uit den aard der zaak het best hunne belangen kenden. Op de holtspraeck echter verschenen de markgenooten. Langzamerhand geraakte ook zulks in onbruik. De buiten de buurt wonende heeren zonden een gemachtigde ter vergadering en het lag nu zeer voor de hand, dat in marken, waar zulks niet verboden was, de heer zijn pachter zond [1]).

Hiermee was echter alle feitelijk verschil tusschen een markgenoot en hem, die slechts het recht van een markgenoot uitoefende, verdwenen. Te verwonderen is het geenszins, dat de heeren zich weinig aan de mark lieten gelegen liggen. Zelf konden zij toch het markerecht niet uitoefenen, en wijl het markerecht verbonden was en bleef aan den grond en de pachters dus slechts zoolang gerechtigd waren, als zij daar woonden, genoten de heeren natuurlijk toch van de mark, daar klaarblijkelijk de hoeven een grootere pachtwaarde hadden, wijl het markerecht er aan verbonden was.

Wanneer nu eeuwen achtereen alle feitelijk verschil tusschen markgenooten en hen, die slechts de rechten van anderen uitoefenden, weggenomen bleef, is het toch alleszins te verklaren, dat het begrip, dat het markerecht eigenlijk verbonden was aan den eigendom van den grond, verloren ging en men in

1) Men zie hieromtrent ook Mr. Pleijte. De rechtstoestand der marken in Nederland. p. 81 en 82.

plaats daarvan zeide: Ieder ingezeten is markgenoot.

Mr. Beaufort zegt dan ook het volgende, welke woorden door Mr. de Ranitz in de Tweede Kamer werden aangehaald:

„In sommige marken hebben echter in den loop „der tijden, zij, die zich van buiten kwamen vestigen, „alle rechten der oude markgenooten weten te ver„krijgen, zoodat daar, van lieverlede alle ingezetenen „mede-eigenaars werden. Misschien zijn op die wijze „het bestuur der gemeente en der mark langzamer„hand ineengegroeid."

Het is m. i. dan ook niet twijfelachtig, of ook in die marken, waar ieder ingezeten thans markgenoot is, is het recht oorspronkelijk aan den particulieren grond verbonden geweest, terwijl tengevolge van een begripsverwarring, ontstaan doordat de eigenlijke markgenooten op den achtergrond traden, de tegenwoordige toestand is ontstaan. Mr. Rinkel zegt ook in zijn academisch proefschrift: „Ongetwijfeld was eer„tijds alleen de bewoner eener hoeve tot het gebruik „der gemeene gronden gerechtigd. Het vereischte van „het hebben van eigen huishouding is daarvoor als „overblijfsel gebleven." [1])

In deze marken zijn de markgenooten (de ingezetenen) ook evenzeer als elders slechts tot het genot van den gemeenen grond gerechtigd, zoolang als zij daar wonen en zooveel als voor de uitoefening van

---

1) Mr. L. Rinkel. Bijdrage tot den rechtstoestand der Erfgooiers. Utrecht 1884. p. 72

hun bedrijf noodig is. Hieruit ziet men, dat hier ook nog het algemeen beginsel geldt, dat de algemeene grond den particulieren grond moet dienen, en ook hier dus het markerecht oorspronkelijk noodwendig aan den particulieren grond moet zijn verbonden geweest.

Resumeerende meen ik den feitelijken toestand der marken aldus te kunnen weergeven:

Sommige marken hebben hun oorspronkelijk karakter, de nauwe betrekking tusschen bizonderen en algemeenen grond, weten te bewaren. Tot uitsluitend voordeel der particuliere eigendommen dient de algemeene grond, waarvan de eigenaren van particuliere grondstukken genieten naar behoefte;

op een andere plaats is ieder ingezeten markgenoot;

elders vinden wij de mark verdeeld in een zeker getal aandeelen, terwijl ook hij, die geen voet gronds in de buurt bezit, zoo'n aandeel koopen kan; [1])

hier en daar heeft men de rechten, aan één markgenoot toekomende, gesplitst, zonder het aantal markgenooten te vermeerderen, terwijl men bovendien op vele plaatsen, hetzij aan de eigenaars van bepaalde huizen, hetzij aan bepaalde personen, hetzij aan een complex van incertae personae (b. v. alle ingezetenen)

---

1) Deze drieledige onderscheiding werd ook door Mr. de Ranitz erkend, waar deze zeide: «Men heeft marken, waarin men «ge«waard» is; andere, waarbij het genot verbonden is met den «eigendom of het bezit van een erf, en weder andere, waarbij de «ingezetenen het genot hebben van de mark." (Tweede Kamer, Zitting van 14 April '86).

gebruiksrechten op de markgronden heeft toegekend.

Hiermede heb ik getracht in het kort een vluchtigen schets te geven van den huidigen toestand der marken. Zijn zij op vele plaatsen ontaard, zoo is de oorzaak daarvan in de eerste plaats hierin te zoeken, dat men hun bestemming meer of min uit het oog verloren, dat men de woorden: „die Almend gehört den Gütern" vergeten heeft.

HOOFDSTUK II.

Het Rechtskarakter der marken.

Ofschoon de markgenootschappen wel mogen eischen ook door den jurist met eenige onderscheiding behandeld te worden en vorderen, dat men hun alouden aard, al strookt die niet geheel met de moderne begrippen, eerbiedige, toch geloof ik niet, dat men hun een afzonderlijke plaats in ons recht zal behoeven aan te wijzen.

Wat is dan het rechtskarakter der mark? Hierop antwoord ik in de eerste plaats: de mark is een rechtspersoon.

Teneinde te doen zien, hoe ik tot deze slotsom gekomen ben, is het noodzakelijk eerst mee te deelen, wat ik onder een rechtspersoon in het algemeen wensch te verstaan. Een uitvoerige beschouwing hierover, getoetst aan onze bestaande wetgeving, verwachte men hier niet. Ik zou dan te ver van mijn onderwerp afdwalen.

De rechtsbevoegdheid van den natuurlijk mensch ligt in het wezen van den mensch zelve opgesloten. De Romeinen moesten toch immers ook toegeven, dat

een toestand, als waarin de slaven verkeerden, contra naturam was. De mensch is van nature bevoegd subject van rechten te zijn.

Zoodra nu de menschen meer met elkander in aanraking kwamen, moeten er natuurlijk dingen geweest zijn, die tengevolge van hun bestemming, of om welke rede dan ook, niet aan de beschikking van één, maar aan die van meerderen onderworpen waren. In zulk eene verhouding zal men niets vreemds gezien hebben, omdat zij geleidelijk ontstond en zonder haar de menschelijke samenleving onmogelijk zou wezen. Zeer terecht zegt dan ook Heusler:

„Sobald jedoch Verhältnisse entstehen, in denen „nicht mehr die Einzelzwecke und die Einzelinteressen „des oder der momentan Betheiligten die Treibenden „Factoren sind, ist der Schritt zu der Anerkennung „einer juristischen Person als eines idealen Rechts„subjects, welches von den jeweilen es repräsentieren„den physischen Personen unabhängig gedacht ist, „vollzogen; die juristische Person ist, wenn auch viel„leicht noch nicht in voller Klarheit ihrem rechtlichen „Begriffe nach erfast, doch dem Wezen noch voor„handen."

Het was nu de taak van den jurist dezen feitelijken toestand juridisch te construeeren, hetgeen men dan ook immer op onderscheidene wijzen heeft gedaan.

Dr. Heuseer stelt de zaak voor als volgt: De rechtspersoon is een gepersonifieerde wil. Bij de vereeniging wordt die ééne als rechtssubject optredende wil gevormd door de gezamenlijke leden of door de

meerderheid; bij de stichting is de wil van den stichter gepersonifieerd, welke wil die goederen ook na den dood beheerschen blijft.

Zulk een diepzinnige redeneering is, geloof ik, niet noodig. Of men spreekt van een gepersonifieerden wil, van een fictief persoon, van een persoon, dien men zich voorstelt te bestaan, van een door het recht geschapen persoon; of wel dat men zich de zaak tracht duidelijk te maken door een Zweckvermögen aan te nemen, waarbij òf wel het vermogen zelf subject en object tevens òf wel het doel subject zou zijn, is dit alles wel veel meer dan een woordenverschil?

Wat de zaak zelve betreft, zal men het hierover eens moeten wezen, dat men, het woord rechtspersoon gebruikende, eene beeldsprakige uitdrukking bezigt om het voorstellingsvermogen ter hulp te komen, wanneer in een vermogensrechtelijke verhouding geen physiek persoon als rechtssubject optreedt, m. a. w. wanneer van eenig subjectief recht geen natuurlijk persoon als drager is aan te wijzen. Wanneer zal zulks nu het geval zijn? Dan, wanneer een vermogen opzettelijk is *afgezonderd* van het vermogen der bizondere personen, voor altijd of voor bepaalden of onbepaalden tijd, met eene bepaalde bestemming, teneinde zulks volgens vastgestelde regelen en onder een bepaald bestuur zelfstandig aan het verkeer te doen deelnemen. Wanneer nu een vermogen die zelfstandigheid bekomen heeft, dan zou ik willen aannemen, dat zulks dan ook beheerscht wordt door één

rechtssubject, dat zelfstandig rechten en plichten heeft, zoodat ook de crediteuren van dat rechtssubject in het zelfstandig rechtsobject hun onderpand mogen zien.

Nu is de quaestie, waar alles van afhangt, geloof ik, deze: waardoor kan men aan een vermogen die zelfstandigheid schenken, tengevolge waarvan men zal moeten aannemen, dat het ook door één denkbeeldig rechtssubject wordt beheerscht?

Sommigen nu zeggen: die zelfstandigheid kunt gij alleen aan een vermogen schenken, wanneer gij zulks *voor altijd, geheel afscheidt* van uwe particuliere vermogens en aan eene bepaalde bestemming wijdt, terwijl gij zelve niet in de minste zakenrechterlijke betrekking blijft staan tot die goederen, en zij ook niet ten uwen voordeele worden aangewend.

Zijn dan misschien in onze wetgeving die voorwaarden voor zelfstandigheid te vinden? In sommige gevallen, ja. Men zie de wet van 22 April 1855. Het blijkt echter duidelijk, dat men deze wet slechts in het leven geroepen heeft teneinde Staatstoezicht te kunnen uitoefenen op het brengen van goederen in de doode hand [1]). Juist zulke vermogens dus, die *geheel, blijvend, afgescheiden* worden van de particuliere vermogens en aan eene bepaalde bestemming gewijd (zedelijke lichamen en stichtingen), zij hebben, teneinde zelfstandigheid te bekomen, de goedkeuring

1) Men vergelijke Mr. Hingst in de Nieuwe Bijdragen van Rechtsgeleerdheid en wetgeving. N. R. Deel VIII 1882. p. 42 en v.v.

noodig van de Kroon of van de wet, zoodat, waar die goedkeuring niet is verkregen, die zelfstandigheid tegenover derden niet den minsten invloed hebben kan. (Vlg. art. 5, art. 12, al. 2, art. 13.)

Volgt nu uit deze bepalingen, dat een vermogen alleen dan maar zelfstandig kan wezen, wanneer het onder goedkeuring der Kroon of van de wet *geheel, blijvend* is *afgescheiden?* Neen, de wet schrijft alleen voor, dat, waar een vermogen met een zoodanig doel wordt afgescheiden, eene bepaalde voorwaarde moet vervuld, ten einde dat vermogen die algeheele zelfstandigheid te doen ontvangen, zonder te zeggen, dat die geheele afscheiding het criterium der zelfstandigheid is. Onder welke voorwaarden komt nu, waar geen geheele afscheiding plaats vindt, toch die zelfstandigheid tot stand? De wet zal zulks bepalen of het aan de jurisprudentie overlaten. Wat doet zij? Art. 14 der wet van '55 luidt: „De bepalingen der „vorafgaande artikelen zijn niet van toepassing op de „burgerlijke maatschap of vennootschap, noch op ven- „nootschappen van koophandel, wederkeerige ver- „zekerings- of waarborgmaatschappijen en scheeps- „reederijen.

Noch art. 5, noch art. 12 al. 2 is dus hierop van toepassing.

Maar zou daaruit dan niet zijn af te leiden, dat bij deze vereenigingen wèl een zelfstandig vermogen bestaat, ook met werking tegenover derden, zonder dat goedkeuring door de Kroon of door de wet wordt vereischt, om die zelfstandigheid te bekomen? Ik

zou zulks niet durven ontkennen. Nu zal men mij wellicht vragen: wat is dan wel het criterium van zulk een zelfstandig vermogen, als zulks niet is: algeheele afscheiding onder goedkeuring? Ik antwoord hierop: de wet zegt zulks niet; men zal het dus moeten afleiden uit de gevallen, waarin zij aan een vermogen die zelfstandigheid toekent en dan zou ik willen zeggen: waar een vermogen op duidelijke wijze, opzettelijk is afgezonderd van de particuliere vermogens (hetzij zulks *geheel afgescheiden*, hetzij het voor korten of langen tijd daarvan slechts *afgezonderd* is), met eene bepaalde bestemming, met de klaarblijkelijke bedoeling om dat als zelfstandig vermogen aan het verkeer te doen deelnemen, en duidelijk is bepaald, op welke wijze zulks geschieden zal, en dit alles goed is georganiseerd, daar zou ik meenen, dat zulk een vermogen ook een zelfstandig rechtsobject, door één zelfstandig rechtssubject beheerscht, daarstelt [1]).

Men werpe b. v. eens een blik op den beneficiair aanvaarden boedel. Mr. Worst toont het begrip

1) Dat een vermogen, wanneer één persoon het van zijn particulier vermogen afzondert met eene bepaalde bestemming, zelfs eene zekere zelfstandigheid kan verkrijgen, blijkt uit art 318. Wetb. v. Kooph. De scheepseigenaar heeft 2 vermogens: een fortune terrestre en een fortune maritime, gelijk prof. Asser het op zijn college uitdrukte. De crediteuren nu, die met hem in qualiteit van eigenaar van het fortune maritime gehandeld hebben, mogen dan ook in dat fortune maritime hun onderpand zien en zijn derhalve boven de overige schuldeischers op de opbrengst van het schip bevoorrecht.

hiervan duidelijk aan, wanneer hij zegt: „Wie is, „zal men mij mogelijk vragen, dan het subject van „dat vermogenscomplex, de nalatenschap? Wie is de „debiteur van de daartoe behoorende verbintenissen? „Ik antwoord daarop, dat is nog de overledene. „Om den overledene groepeert zich nog de nalaten„schap als het gedacht vermogenssubject, vertegen„woordigd door de beneficiaire erfgenamen" [1]).

Ook hier is één denkbeeldig rechtssubject, één zelfstandig rechtsobject, en wel hierom, wijl een vermogen op duidelijke wijze, met eene bepaalde bestemming, opzettelijk is afgezonderd, met de bedoeling zulks zelfstandig te maken. Twee opmerkingen zal men mij wellicht maken:

1. Hoe is het te verklaren, dat, waar één zelfstandig vermogen bestaat, beheerscht door één rechtssubject, dan toch de leden van zulk eene vereeniging, b. v. de vennooten onder firma, voor de schulden aansprakelijk zijn?

2. Is het geen bezwaar om b. v. bij eene vennootschap onder firma een zelfstandig vermogen aan te nemen, terwijl toch de leden deelgerechtigd zijn in de goederen der vennootschap?

Wat de eerste opmerking betreft, kan ik kort zijn. Het is mij niet duidelijk, hoe de zelfstandigheid van het vermogen er maar eenigzins door veranderen zou, wanneer naast het éene rechtssubjet ook nog anderen

1) Mr. Worst. Het rechtskarakter der beneficiaire aanvaarding. Amst. 1891.

voor de schulden aansprakelijk zijn. De vennootschap onder firma kan toch evenzeer hare zelfstandigheid behouden, al worden de vennooten door de wet ook tot hoofdelijke medeschuldenaren gemaakt.

Ook het tweede bezwaar bestaat, geloof ik, slechts in schijn. Men kan zeggen: de vennooten blijven toch feitelijk eigenaars der goederen. Zulks is waar. Zij zijn echter zóó nauw verbonden, dat zij slechts één rechtssubject uitmaken. Juist door die afzondering, die bepaalde bestemming, dien uitdrukkelijken wil om dat vermogen zelfstandig te maken, hebben zij hun particulier beschikkingsrecht daarover verloren, dat thans toekomt aan het ééne, uit meerderen samengesteld, rechtssubject. Of nu al de leden eener vereeniging een aandeelsrecht hebben, n.l. het recht om een gedeelte van het vermogen in den particulieren eigendom te doen terugkeeren, doch met dien verstande, dat zij dat recht pas dan kunnen uitoefenen, wanneer dat vermogen zijn zelfstandigheid verliest, wanneer de band, welke die goederen samenhield, n.l. de gewilde afzondering met bepaalde bestemming, verbroken wordt, zoo belet zulks toch niet, dat zoo'n vermogen, zoolang het in dien toestand blijft, een volkomen zelfstandigheid bezitten kan. De leden van een zedelijk lichaam hebben toch ook een hun door de wet toegekend recht om zich ieder een deel der goederen toe te eigenen, wanneer die goederen hun zelfstandigheid verliezen.

Nu ik eenmaal heb medegedeeld, wanneer en waardoor m. i. een vermogen de bedoelde zelfstandigheid erlangt, nu rijst de vraag: heeft men dan in al die

gevallen met een rechtspersoon te doen? Alvorens daarop te antwoorden, meen ik hierop de aandacht te moeten vestigen, dat, zoodra men het eenmaal over den rechtstoestand der zedelijke lichamen, stichtingen en vennootschappen is eens geworden, het er niets toe afdoet, of men nu deze alle rechtspersonen noemt, ja of neen. Te betreuren is het, dat men zoo dikwijls, meenende over de zaak zelve te redetwisten, slechts een geschil voert over het woord. Het is toch duidelijk, dat, wanneer iemand voorop zet, dat hij onder rechtspersoon slechts een zedelijk lichaam en een stichting verstaat, men hem nimmer zal kunnen overtuigen, dat ook een vennootschap een rechtspersoon is. Zoolang men derhalve niet met zekerheid weet, wat een ieder onder het begrip rechtspersoon verstaat, zal de strijd over de rechtspersoonlijkheid, geloof ik, nimmer te beslechten zijn, tenzij men juist het woord „rechtspersoon" buiten gevecht stelle en er zorgvuldig buiten houde.

Bij Opzoomer lees ik:

„In de toelichting bij het ontwerp van een handels-
„wetboek voor de Pruisische Staten lezen we deze
„woorden: In de Fransche rechtswetenschap is de
„opvatting doorgedrongen, dat de handelsvennoot-
„schap als eine juristische Person te beschouwen is....
„Inderdaad komt de aanneming einer juristischen Per-
„sönlichkeit met de rechtsnatuur der handelsvennoot-
„schap overeen. En toch mag men op goeden grond er
„van afzien, de handelsvennootschap onder eene der
„erkende burgerrechtelijke rechtsbegrippen een plaats

„te geven; het is genoeg, en men neemt het juiste „standpunt in, wanneer de beschouwing, uit de le- „vensbehoeften geboren, dat de handelvennootschap „zelfstandig haar rechten en plichten, haar bijzonder „van het privaatvermògen der vennooten geheel af- „gescheiden vermogen heeft, als rechtsbepaling wordt „uitgesproken" [1]).

Hier wordt dus ook een zelfstandig vermogen, doch geen rechtspersoonlijkheid aangenomen. Allerwenschelijkst ware het, zoo men ten onzent ook de woordenstrijd geheel liet varen, en zich alleen met de zaak zelve bezig houdende, het er over eens werd, dat naast het zedelijk lichaam en de stichting, zeer goed in vele gevallen, een vermogen, zelfstandig, door één denkbeeldig rechtssubject beheerscht, aan het rechtsverkeer kan deelnemen. De H. R. sloeg dezen weg dan ook in, toen hij bij arrest van 28 Juni 1889 W 5735 beslistte „dat bij vennootschap onder „firma een vennootschappelijk vermogen bestaat, dat „een zelfstandigen en afgezonderden waarborg vormt „voor de vennootschappelijke schuldeischers." Zeer belangrijk is ook ten dezen opzichte het vonnis der Amst. Rb. van 1857 W. 1855, waarin o. a. de volgende overwegingen voorkomen:

o. dat alzoo bij het vaststellen der rangregeling in het onderhavige faillissemt in de eerste plaats moet in aanmerking komen de vraag, of het actief van de vennootschap en dat harer leden van elkander moet

1) Opzoomer. Het B. W. verklaard. Deel IX. p. 168.

gescheiden worden, met dat gevolg, dat de crediteuren van de vennootschap onder zich verdeelen het actief der maatschap en de crediteuren der leden in hun privé slechts het actief, in iedere massa aanwezig,

o. dat die vraag afhankelijk is van eene andere vraag, namelijk van die, of eene vennootschap onder eene firma kan gezegd worden in regten een op zich zelf staand juridisch persoon daar te stellen, geheel af te scheiden van de leden der vennootschap.

o. daaromtrent, dat eene maatschap is eene overeenkomst tusschen twee of meer personen om iets in gemeenschap te brengen met het oogpunt om het daaruit ontstaande voordeel met elkander te deelen,

dat de wet in art. 1690 B. W. aan maatschap in het algemeen eene regtspersoonlijkheid erkent, en reeds aan de burgerlijke maatschap in artt. 1662, 1663, 1667, 1682 B.W. actien, afgezonderd van en strijdig met de belangen der afzonderlijke vennooten verleent,

dat het in den aard der vennootschap onder eene firma ligt, dat zij zich aan anderen en anderen aan zich kan verbinden; dat zij eigen bezittingen heeft, waarop de vennooten in privé geen regt kunnen uitoefenen dan de deducto aere alieno; dat zij zelfstandig is; dat zij een eigen domicilie heeft; dat zij op eene bepaalde wijze in regten moet worden aangesproken; dat zij zelfs met de vennooten in privé overeenkomsten kan aangaan.

o. dat daaruit ten duidelijkste blijkt, dat eene vennootschap onder eene firma is een eigen zelfstandig

persoon, geheel afgescheiden van hare vennooten.

o. daarenboven, dat de vennooten onder eene firma, door overeenkomstig hun contract van vennootschap (hetwelk ook voornamelijk met dat doel wordt gepubliceerd) zekere goederen en waarden in het gemeen brengen, deze waarden contractueel maken tot het gemeene onderpand van de crediteuren hunner firma.

o. alzoo, dat, met toepassing van de regtsbeginselen, dat alle de goederen van een schuldenaar aansprakelijk zijn voor deszelfs persoonlijke verbintenissen en tot uitsluitenden waarborg strekken van zijne schuldeischers, de vraag of wettig erkende crediteuren van eenen der leden eener vennootschap met de crediteuren dier vennootschap kunnen concurreeren tot verdeeling van de activiteiten derzelve, hetzij dan geheel hetzij dan gedeeltelijk, *ontkennend* moet beantwoord worden.

o. dat wel tot meerderen waarborg voor den handel, elk lid eener vennootschap onder eene firma, wegens de verbintenissen der vennootschap ook hoofdelijk aansprakelijk is gesteld, zoodat, wanneer de activiteiten eener vennootschap niet toereikende zijn om hare schulden te betalen, de crediteuren hunne vorderingen, die zij ten laste der vennootschap hadden, op de goederen van den vennoot in privé kunnen verhalen; doch dat daaruit geenszins de wederkeerige verplichting eener vennootschap voortvloeit om de schulden der vennooten in privé te betalen, of daarvoor aansprakelijk te zijn."

Of men nu overal, waar een zelfstandig vermogen

is, met een rechtspersoon te doen heeft, is slechts een quaestie van terminologie. Ik voor mij wensch, wanneer ik het woord rechtspersoon bezig, daaronder te verstaan het denkbeeldig rechtssubject, dat daar bestaat, waar een vermogen zelfstandig aan het verkeer deelneemt.

De rechtspersonen kan men dan in het algemeen verdeelen in drie klassen t. w.

a) de vennootschappelijke vereeniging

b) het zedelijk lichaam

c) de stichting.

Waarin verschillen deze nu? Vooral met het oog op de marken is zulks van belang. Wijl tusschen het zedelijk lichaam en de stichting meer een formeel dan wel een materieel verschil bestaat, zij het genoeg hier het verschil tusschen het zedelijk lichaam en de vennootschappelijk vereeniging aan te toonen. Uit het volgende voorbeeld zal het spoedig blijken: Wanneer A, lid van een zedelijk lichaam, verneemt, dat het slecht gesteld is met de financiën daarvan, zal hij wellicht zeggen: „'t is jammer, 't is zulk een goede vereeniging". Als B, lid eener vennootschappelijke vereeniging echter hoort, dat deze in slechten financieelen toestand is geraakt, zal hij zeggen: „dat berokkent mij een groote schade."

Vanwaar dit onderscheid?

Het zedelijk lichaam en de vennootschappelijke vereeniging zijn beide rechtspersonen; beide hebben een afzonderlijk vermogen; de al of niet aansprakelijkheid der leden, is geen kenmerkend onderscheid.

Wat ik boven echter als criterium der rechtspersoonlijkheid meende te moeten verwerpen, neem ik hier aan om het onderscheid tusschen zedelijk lichaam en vennootschap te bepalen. Het verschil tusschen beide bestaat toch, gelijk door Mr. Hingst op uitstekende wijze is aangetoond [1]) in de verhouding der leden tot de goederen van het lichaam. De leden van een zedelijk lichaam hebben meestal een persoonlijk recht op genot, uitsluitend verbonden aan hun persoon; zij staan niet in de minste zakenrechterlijke betrekking tot de goederen.

Vennooten daartegen zijn deelgerechtigd; zij zijn de gezamenlijke eigenaars der goederen, doch wegens hun innige betrekking tot één rechtssubject gemaakt. De goederen van een zedelijk lichaam zijn geheel en blijvend afgescheiden van het particulier vermogen der leden. De goederen eener vennootschap zijn slechts voor korten of langen tijd afgezonderd van het particulier vermogen der vennooten.

Sterft een lid van een zedelijk lichaam, niets gaat op zijne erfgenamen over. Hij had immers ook maar een persoonlijk recht, uitsluitend verbonden aan zijn persoon.

Bij eene vennootschap gaat het aandeel op den erfgenaam over, die nu vennoot wordt, of in geval van ontbinding, toch in de plaats van den erflater treedt, in zooverre hij diens aandeel ontvangt.

1) In de N. Bijdr. voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving. N. R. Dl. VIII. 1882.

Bij de ontbinding van een zedelijk lichaam zouden de goederen res nullius worden, zoo de wet den overblijvenden leden niet het recht toekende de goederen te verdeelen of zich persoonlijk „toe te eigenen", welk laatste woord dan ook in art. 1702 B. W. zeer juist wordt gebruikt.

Bij de ontbinding eener vennootschap ontvangt ieder zijn aandeel, waarop hij als deelgerechtigd vennoot recht heeft, en blijft er niets toe te eigenen over.

De beslissing derhalve of eene vereeniging van personen is òf wel een vennootschappelijke vereeniging òf een zedelijk lichaam, hangt m. i. alleen af van deze vraag:

Zijn de leden deelgerechtigd, ja of neen?

In vele gevallen zal het niet gemakkelijk wezen een uiterlijk kenmerk te vinden, waaruit blijkt, of de leden al dan niet deelgerechtigd zijn. Mr. H. J. Koenen zegt in zijn academische proefschrift: „Beide „kunnen dus in elkaar overgaan zonder dat er „uiterlijk iets verandert, en inderdaad de georgani- „seerde gemeenschap in den vorm eener vereeniging „en de instelling in den vorm eener vereeniging „(zedelijk lichaam) zijn door geen uiterlijk kenmerk „onderscheiden" [1]). Toch meent Mr. Koenen een *practisch* kenmerk gevonden te hebben, waar hij schrijft; „ik durf wel kortweg zeggen, dat tegen-

1) **Mr. Koenen. Beschouwingen over rechtsgemeenschap. p. 99 Amsterd. 1891.**

„woordig de gemeenschap daaraan kenbaar is, dat „het lidmaatschap of aandeel overgaat op de erfge- „namen" [1]).

Hoewel zulks niet stelselmatig juist is, wijl het mogelijk blijft, dat ook het lidmaatschap van een zedelijk lichaam op de erfgenamen overgaat, zoo meen ik toch, dat deze woorden in de practijk een veilig richtsnoer aanbieden. Waar het aandeel of lidmaatschap een voorwerp is van het vrije verkeer, waar het overdraagbaar is op anderen en overgaat op de erfgenamen, daar bestaat eene vereeniging van deelhebbers; in de andere gevallen zal men meestal met een zedelijk lichaam of stichting te doen hebben. Na deze m. i. noodzakelijke uitweiding over het begrip van rechtspersoonlijkheid, keer ik terug tot de marken.

Het zal thans, geloof ik, duidelijk zijn, waarom ik in het begin van dit hoofdstuk zeide: de mark is een rechtspersoon [2]). Uit mijn eerste hoofdstuk zal toch

1) Mr. Koenen. Ibid.

2) Men heeft somtijds gezegd: wanneer de mark een rechtspersoon is, zoo kunnen de rechten der markgenooten onmogelijk iets anders wezen dan jura in re aliena. Dr. Heusler heeft het onjuiste dezer bewering zeer duidelijk aangetoond. Wat de markgenooten als zoodanig doen, is de hun door de mark toegestane gebruikmaking harer gronden; het is geenszins een beperking van het eigendomsrecht der mark, maar juist de uitoefening van dat eigendomsrecht. Vandaar dat Dr. Heusler zegt «dass die Nützung der Genossen nicht dem Eigenthum der Genossenschaft fremdartig gegenübersteht, sondern ein diesem Eigenthum entspringender Genuss ist.» (Heusler Instit. des Deutschen Privatrechts. Band I. Leipzig 1885.

zijn gebleken, dat bij de markvereeniging een vermogen opzettelijk is afgezonderd van de particuliere vermogens der leden, met eene bepaalde bestemming, volgens vaste regelen beheerd en bestuurd, zoodat ik op grond daarvan, dat vermogen als een, door één rechtssubject beheerscht, zelfstandig aan het rechtsverkeer deelnemend rechtsobject, meen te mogen beschouwen.

Moeilijker is de vraag te beantwoorden, tot welke soort van rechtspersonen de markvereeniging behoort. Hiertoe moet ik nogmaals de aandacht vestigen op de drie soorten van marken, die ik reeds in mijn eerste hoofdstuk vermeldde, n.l.:

a. marken, waarin het markerecht verbonden is aan den eigendom van grond of erf.

b. marken, waarin het markerecht verbonden is aan ingezetenschap.

c. marken, waar de algemeene grond in een zeker aantal deelen is verdeeld.

De marken onder *a* en *c* verschillen wel is waar in feitelijken toestand, hun rechtskarakter is echter hetzelfde. Beiden zijn vennootschappelijke vereenigingen. Dat wij bij de marken onder *c* met vereenigingen van deelhebbers te doen hebben is allerduidelijkst. De aandeelen zijn vervreembaar, gaan over op erfgenamen. Deze marken staan volkomen gelijk met onze tegenwoordige maatschappijen op aandeelen. Is nu de rechtstoestand der marken onder *a* zoo geheel anders? In de zitting der Tweede Kamer van 15 April '86 zeide Prof. de Geer van Jutfaas: „Immers ontbreekt

„toch aan de marken juist het kenmerk van gemeen- „schap van eigendom. Een eigendomsdeel kan men „overdragen aan een ander en niemand heeft daar- „mede iets te maken, het kan worden verbonden en „het maakt een bestanddeel van het vermogen uit. „Bij de meeste marken bestaat dit niet; als het mar- „kenrecht aan een ander overgaat, gaat het over, „omdat de erfgenaam eene qualiteit heeft, die de over- „ledene had. Men krijgt soms zijn markerecht, omdat „men eigenaar van een bepaald pand wordt".

Met deze woorden kan ik mij niet geheel vereenigen. Men is toch evenzeer deelgerechtigd medeeigenaar, al is het aandeel overdraagbaar, en vatbaar om op erfgenamen over te gaan, alleen door en tegelijk met den eigendom van den grond. Teneinde zulks duidelijk te maken, zou men aldus kunnen zeggen: „De grond is deelgerechtigd en de eigenaars daarvan zijn zulks slechts, juist omdat zij zijn eigenaars van dien grond." Zulks stemt geheel overeen met het doel en het wezen der marken. Zeer teekenend is dan ook de uitdrukking, voorkomend in het verdeelingsplan van het Voorthuizer Maalschap, alwaar gesproken wordt van „deelgerechtigden grond."

Waar derhalve het markerecht verbonden is aan grondbezit, heeft men vereenigingen van qualitatief bepaalde deelhebbers, of, misschien nog juister, mits men de uitdrukking goed versta, van deelgerechtigde grondstukken.

Beide soorten van marken, zoowel die onder *a*, als onder *c* zijn dus vennootschappelijke vereenigingen;

bij beide zijn de leden deelgerechtigd; bij beide komt aan de gezamenlijke leden het beschikkingsrecht over het markvermogen toe. Geheel anders is de rechtstoestand der onder *b* genoemde marken. Ook deze zijn, naar mijne vaste overtuiging, oorspronkelijk vennootschappelijke vereenigingen geweest. Tengevolge der verandering van den feitelijken toestand [1]) is ook hun juridisch karakter ontaard. Zooals die marken thans bestaan, zijn de leden niet deelgerechtigd, komt aan de gezamenlijke leden niet het beschikkingsrecht over de goederen der mark toe; een ingezeten kan zijn recht niet op een ander overdragen; het gaat niet op zijne erfgenamen over; hij, die heden markgenoot is, is zulks morgen, wanneer hij verhuisd is, niet meer; was een ingezeten werkelijk deelgerechtigd, het tegendeel van dit alles zou waar wezen. Een ingezeten heeft slechts een persoonlijk recht op genot, zoolang hij op die bepaalde plaats woont. Welnu, maar dan zijn ook deze marken, op grond van het boven gezegde, hetzij zedelijke lichamen, hetzij stichtingen.

De conclusie, waartoe Mr. Pleyte [2]) op het einde van zijne interessante dissertatie komt, n. l. dat marken zijn zedelijke lichamen, gaat derhalve m. i. wel voor sommige, niet voor alle marken op. Evenmin zou ik de woorden willen onderschrijven, door Prof. de Geer van Jutfaas in de Tweede Kamer gesproken: „Hierin

---

1) Men zie Hoofdstuk I. pag. 11—13.

2) Mr. Pleyte. De rechtstoestand der marken in Nederland. p. 158. Leiden 1879.

toch komen alle marken overeen, dat zij zijn zedelijke lichamen."

Wenscht men het rechtskarakter der marken te bepalen, zoo kan men, geloof ik, geen anderen weg inslaan dan onderscheiden en zeggen: Marken zijn òf vennootschappelijke vereenigingen van al of niet qualitatief bepaalde deelhebbers, òf zedelijke lichamen of stichtingen, naar gelang de leden al of niet in de goederen der mark deelgerechtigd zijn, m. a. w. naar gelang het aandeel of lidmaatschap, hetzij dan met of zonder den eigendom van den particulieren grond, al of niet overdraagbaar is en op erfgenamen overgaat.

HOOFDSTUK III.

De beginselen der markenwet.

Na de langdurige discussie in de Staten-Generaal over het hoofdbeginsel dezer wet gehouden, meen ik, hoewel niet gerechtigd het stilzwijgend voorbij te gaan, toch daaromtrent zoo kort mogelijk te moeten wezen.

In de Memorie van Toelichting van het eerste ontwerp lees ik:

„De beginselen, waarvan het wetsvoorstel uitgaat, kunnen in 't kort samengevat, worden omschreven in deze hoofdtrekken:

1°. terzijdestelling van de gedwongen verdeeling van Staatswege, gelijk die in het besluit van 1810 was aangegeven, maar krachtdadige bevordering van vrijwillige verdeeling op aanzoek van een of meer belanghebbenden;

2°. toepassing van het beginsel van art. 1112 B. W. zóó dat ieder desverkiezende door de verdeeling der mark zijn aandeel uit de gemeenschap kan verkrijgen in vrijen eigendom.

3°. vereenvouding der wijzen van procedeeren ten-

einde door wegneming van onzekerheid en door besparing van tijd en kosten het in rechten vorderen van verdeeling uitvoerbaar en gemakkelijk te maken."

Het hoofdbeginsel der wet heeft men neergelegd in art. 3, luidende: Ieder markgenoot is gerechtigd de verdeeling van de markgronden te vorderen," en gelijk uit het bovenstaande blijkt, stelde men deze bepaling voor als zijnde een toepassing van het beginsel van art. 1112 B. W.

In het Voorl. Verslag lees ik het volgende:

„De Regeering heeft het wezen en den oorsprong „der marken hier niet willen onderzoeken; zij neemt „de marken als een feit aan."

„De Regeering blijft onzijdig en wil onbeslist laten „of de mark een zedelijk lichaam is of niet."

Mijn eerste grief tegen dit artikel is nu deze: Wanneer men het wezen der marken niet wil onderzoeken, hoe kan men dan nog spreken van toepassing van een beginsel op die zaken, welke men niet kent? Hoe kan men in zulk een geval in het minst verzekerd wezen juist te handelen? Ja zelfs, zulk eene handelwijze schijnt mij onmogelijk toe. Door toch ergens een beginsel op toe te passen, beslist men noodwendig, al verklaart men ook zulks niet te doen, ook min of meer over het wezen der zaak. Het is daarom dan ook dat deze wet in de Kamer „niet oprecht" werd genoemd [1]).

1) «Mijn grootste bezwaar tegen dit wetsontwerp — men neme het mij niet kwalijk — is, dat het niet oprecht is.» (Mr. van der Linden. Tweede Kamer 14 April '86).

In de tweede plaats geloof ik, dat noch art. 1112, noch art. 628 B. W. hier ooit van toepassing kon wezen. Ook van het laatste artikel maakt de M. v. T. melding door te zeggen, dat art. 3 gegrond is op den regel van art. 1112 in verband met art. 628 van het Burgerlijk Wetboek.

Zonder nu te beslissen, of art. 1112 algemeen is, dan wel of zulks alleen betrekking heeft op nalatenschappen, terwijl de actio communi dividundo door art. 628 wordt gegeven, zoo meen ik toch, dat men het hierover eens zal moeten wezen, dat eene actie tot scheiding slechts dan kan worden ingesteld, wanneer 2 of meer personen door erfopvolging in eenen gemeenen boedel of wel ten gevolge van andere oorzaken in eene ongewilde gemeenschap zich bevinden. Het recht op scheiding is uit den aard der zaak zelve natuurlijk uitgesloten, zoo dikwijls de bevoegdheid tot willekeurige verdeeling onvereenigbaar is met den aard der verhouding, waarin men met betrekking tot het gemeene goed tot zijn deelgenooten staat, Zal de vennoot, die met de actie van art. 1112 verdeeling van de goederen der maatschap vraagt, zijne vordering zien toegewezen? Immers neen. Deze goederen zijn opzettelijk bestemd om onverdeeld te blijven en staan dus lijnrecht tegenover den onverdeelden boedel of andere ongewilde gemeenschap, wier bestemming juist is om verdeeld te worden. De maatschap, zelfs niet voor bepaalden tijd aangegaan, mag toch alleen dan worden opgezegd, wanneer zulks niet ontijdig geschiedt.

Slaan wij thans een blik op de marken. In het eerste hoofdstuk heb ik telkens gewezen op de bepaalde bestemming dier gronden. Van den beginne af waren zij bestemd te blijven, wat zij nog heden zijn, n.l. onverdeeld. De markgenooten bestemden die gronden om daarop gemeenschappelijk hunne kudden te weiden, om van die gronden gemeenschappelijk vruchten te trekken en eeuwen lang werd die bestemming door hunne opvolgers gehandhaafd.

Zou men dan hier nog kunnen denken aan eene toevallige, ongewilde gemeenschap, waarvan men elk oogenblik scheiding kan vragen? Immers neen. Zeer juist zeide dan ook Mr. Pijnappel in de Eerste Kamer: „Maar de bestemming van een mark is niet om ge-„scheiden te worden, maar om als gemeenschap te „blijven bestaan. Eerst als die bestemming is opge-„heven, houdt men niets dan eene vereeniging van „goederen over, vatbaar om te worden verdeeld" [1]).

Genoegzaam zal thans, meen ik, gebleken zijn, dat het beginsel van art. 1112 op markgenootschappen geenszins van toepassing is, en derhalve het hoofdbeginsel dezer wet, dat aan art. 3 ten grondslag ligt, onjuist is.

Wellicht vraagt men mij: Wanneer er 2 soorten van marken zijn, n.l. vennootschappelijke vereenigingen en zedelijke lichamen, hoe kon men dan op beide een zelfde beginsel toepassen? Deze vraag acht ik beter in het volgend hoofdstuk te beantwoorden.

---

1) Zitting van 8 Mei '86.

Wat de 2 andere beginselen dezer wet betreft, zoo acht ik het in de eerste plaats alleszins goed te keuren, dat men, teneinde de verdeeling gemakkelijk te maken, eene eenvoudige procedure heeft in het leven geroepen en gebroken heeft met de lijdelijkheid des rechters. Zulks past geheel in het systeem der wet, die ten doel heeft de verdeeling te bevorderen.

Even juist vind ik het beginsel, dat men niet noodeloos wilde afdwingen, wat vrijwillig verkregen kon worden. Dat ik mij echter met een *algeheele* terzijdestelling der gedwongen verdeeling van Staatswege minder goed kan vereenigen, maar liever gezien zou hebben, dat men de gelegenheid had opengelaten om datgene af te dwingen, wat later blijken mocht niet vrijwillig te kunnen worden verkregen, hoop ik hieronder nog meer te ontwikkelen.

Na thans mijne meening omtrent de beginselen dezer wet te hebben meegedeeld, meen ik toch dit hoofdstuk niet te mogen eindigen zonder eerst deze vraag te hebben beantwoord: Verdient art. 3, gelijk het thans in de wet is opgenomen, afgezien van den onjuisten grondslag, waarop het steunt, goed- of afkeuring, m. a. w. zoo men gezegd had, dat men niet wilde onderzoeken, wat marken waren, maar eenvoudig den knoop doorhakken en een krachtig middel verschaffen om de verdeeling te bevorderen, zou dan het middel, thans door art. 3 gegeven, het juiste zijn geweest.

Dikwijls zal het middel doeltreffend wezen, daar

vele marken, wier voortbestaan nadeelig is, er door zullen verdeeld worden en ook reeds verdeeld zijn; het zal echter, wijl alle dwang van Staatswege is uitgesloten, daar te kort schieten, waar, al is verdeeling ook wenschelijk, toch alle markgenooten er tegen gekant zijn. Ook in een ander opzicht zal art. 3 verkeerd kunnen werken. Zoolang niet duidelijk is aangetoond, dat de bestemming van alle marken is opgeheven, dat de verdeeling van alle.marken, zonder uitzondering, wenschelijk is, zal van een mark, wier voortbestaan verkieslijk is, door één markgenoot, wegens persoonlijk voordeel, of om welke rede dan ook de verdeeling kunnen worden geëischt; een markgenoot zal in zoo'n geval ook van zijn medeleden allerlei gunsten kunnen afdwingen, onder bedreiging, zoo ze niet worden verleend, verdeeling te zullen eischen. Op deze wijze kan de bepaling van art. 3 tot grove onbillijkheden aanleiding geven.

Was er dan geen ander middel mogelijk geweest?

Wanneer men werkelijk had knnnen aantoonen, dat de verdeeling van *alle* marken wenschelijk was, dan zou ik er geen bezwaar in gezien hebben de verdeeling binnen zekeren tijd bij de wet gebiedend voor te schrijven. Waar de grond op grove wijze wordt misbruikt, op een wijze, strijdig met het algemeen belang en met het particulier belang der gebruikers, daar ligt het toch niet buiten de bevoegdheid van den wetgever in zulke toestanden verandering te brengen. Zeer juist vond ik de aanhaling in het Sociaal Weekblad van 3 December '92:

„Aan de rechtmatigheid van een onmiddellijk in-„grijpen van den Staat in de bestaande landelijke be-„zitsverhoudingen — zoo schrijft Buchenberger, die „in het minst geen voorstander is van landnationalisatie, „in zijn boven aangehaald werk, blz. 526 — kan geen „twijfel bestaan voor hen, die in den Staat eene ge-„meenschap zien, welke ten doel heeft de menschelijke „levensdoeleinden zooveel mogelijk te bevorderen en „die derhalve geen enkele taak buiten dien werkkring „van den Staat gelegen achten, welker vervulling eene „werkelijke schrede voorwaarts op het pad der be-„schaving kan worden geacht. Het zou er met den „maatschappelijken vooruitgang, die toch bestaat in „eene toenemende deelneming van het heele volk aan „de zegeningen der beschaving, treurig uitzien, wan-„neer het *historisch gewordene* aanspraak op *onvoor-„waardelijke bescherming* kan maken, zelfs dan nog, „wanneer zijn voortbestaan met een absolute belem-„mering voor dezen maatschappelijken vooruitgang „gelijk staat. Allerminst kan zulk een aanspraak wor-„den gemaakt door den eigendom van den grond en „bodem, het kostbaarste goed eener natie, waarmede „de hoogste levensbelangen van het volk samenhan-„gen. Een met het volksbelang strijdend gebruik van „den grond mag geen Staat toelaten, voor wien de „stelling, salus publica suprema lex esto, (het alge-„meene welzijn zij de hoogste wet) meer is dan een „bloote phrase."

Een directe dwang, wanneer werkelijk de wenschelijkheid der verdeeling van alle marken bleek,

ware te verkiezen geweest boven een zijdelingsche dwang, zonder dat zulks is aangetoond, en dit geschiedt immers door de tegenwoordige regeling. Thans is elke mark prijs gegeven aan de willekeur van één persoon; de beslissing of een mark al dan niet zal worden verdeeld, hangt niet af, gelijk toch behoorde, van de vraag, of de verdeeling werkelijk voordeelig is, maar alleen hiervan, of één markgenoot, zij het dan ook slechts om persoonlijk voordeel te behalen, de verdeeling wil.

De verdeeling van alle marken bij de wet voor te schrijven zou echter hierom ondoenlijk geweest zijn, wijl men, naar ik geloof, onmogelijk met juistheid zou hebben kunnen aantoonen, dat van alle marken de ontbinding wenschelijk was.

Was er dan geen andere weg mogelijk om de verdeeling te bevorderen? Had men niet te rade kunnen gaan bij de wetgeving van Koning Lodewijk? Ik geloof, zeer zeker; wat het middel om tot verdeeling te geraken betreft, verdiende de vorige wetgeving geenszins afkeuring. In zooverre had men ze m. i. moeten wijzigen, dat niet slechts het houden eener jaarlijksche vergadering werd voorgeschreven, waarop bij meerderheid van stemmen over het al of niet verdeelen zou worden beslist, maar dat men de bepaling, die het eerste jaar van die wetgeving gold, voortdurend van kracht had verklaard en gehandhaafd door n. l. voor te schrijven, dat *telken jare* de vergadering bij meerderheid van stemmen beslissen moest òf wel om tot verdeeling over te gaan òf wel het tegendeel,

maar dan ook aantoonen, dat verdeeling schadelijk zou wezen, en verder te bepalen, dat, gebeurde geen van beide, van Staatswege tot verdeeling zou worden gedwongen.

Door zulk een bepaling zouden toch juist die marken, maar ook alleen die marken ontbonden worden, waarvan de verdeeling wenschelijk wezen zou.

Eindelijk had men nog kunnen redeneeren als volgt, wanneer men dan toch, gelijk door de Regeering gezegd werd, de zaak met het B. W. in overeenstemming wilde brengen.

Marken zijn vennootschappelijke vereenigingen, voor onbepaalden tijd aangegaan. Wij passen hierop de bepaling van het B. W. toe, dat zij door één lid kunnen worden opgezegd, mits niet ontijdig. De beslissing, of zulks al of niet ontijdig geschiedt, laten wij over aan een lichaam, met locale toestanden bekend, b.v. de Gedeputeerde Staten. Ieder markgenoot is derhalve bevoegd bij Gedep. Staten op verdeeling eener mark aan te dringen. Deze beslissen, of zulks wenschelijk is. Luidt hun antwoord bevestigend, zoo is de markgenoot bevoegd, na vooraf vruchteloos eene aanmaning tot vrijwillige verdeeling tot het Bestuur gericht te hebben, de verdeeling gerechtelijk te eischen. In de markenwet regelen wij, hoe de verdeeling geschiedt.

Had men de zaak aldus geregeld, dan zou ik toch ook nog immer aan Gedep. Staten de bevoegdheid hebben willen zien toegekend, om, wanneer de verdeeling eener bepaalde mark hun wenschelijk bleek, ex officio de vrijwillige of gerechtelijke verdeeling

dier mark uit te lokken. Wijl bij de verdeeling der marken niet alleen het particulier belang der markgenooten, maar ook het algemeen belang [1]) betrokken is, zoo mag de beslissing over het al of niet verdeelen, niet geheel en al van het particulier initiatief afhankelijk blijven gesteld.

Art. 3 der Markenwet acht ik derhalve, niet alleen omdat het op een onjuisten grondslag steunt, maar ook, objectief beschouwd, afkeurenswaardig. Wilde men een middel verschaffen om de verdeeling der marken te bevorderen, men had een zoodanig moeten aangeven, waardoor al die marken, wier verdeeling in het algemeen belang en het particulier belang der gebruikers wenschelijk bleek, verdeeld zouden worden, hetzij vrijwillig, hetzij door dwang, maar waardoor nimmer die marken konden getroffen worden, wier voortbestaan voordeelig blijken zou. Dat het tegenwoordig art. 3 een dusdanig middel niet geeft, meen ik boven te hebben aangetoond.

1) In de Zitting der Tweede Kamer van 15 April '86 zeide o. a. Mr. du Tour van Bellinchave, Min. v. Just.: «Ik meen nog altijd, dat de bevordering van de verdeeling der marken een algemeen Nederlandsch belang is.»

HOOFDSTUK IV.

De Markenwet en hare toepassing.

§ 1. *Inleidende bepalingen.*

Ofschoon, voor zoover mij bekend is, tot nu toe in een geding tot verdeeling nog nimmer de exceptie is opgeworpen, dat de gronden, waarvan men de verdeeling eischte, geen markgronden waren, acht ik het toch niet overbodig in de eerste plaats mee te deelen, wat m. i. onze wet onder markgronden en onder markgenooten verstaat.

Volgens het eerste ontwerp van '82 zou een aan de wet toe te voegen staat de markgronden aangeven; tengevolge der gevoerde discussie heeft men dien staat echter weggelaten. Thans zal de rechter dus eventueel moeten beslissen, of bepaalde gronden al dan niet markgronden zijn in den zin der wet.

Art. 1 luidt: Onder markgronden verstaat deze wet gronden, die van oudsher in onverdeelden eigendom bezeten worden, onder de namen van marken, maalschappen, holtingen, meenscharen, meenten, buurten, buurtschappen of andere soortgelijke namen.

Om drie redenen nu kunnen, naar ik meen,

markgronden niet onder het bereik der wet vallen, n.l. wijl zij niet bezeten worden:

a. in *onverdeelden* eigendom,

b. *van oudsher* in onverdeelden eigendom,

c. onder de namen van marken etc. of andere *soortgelijke* namen.

Ad a. Onder deze categorie vallen alle gronden, behoorende aan markgenootschappen, welke zedelijke lichamen of stichtingen zijn.

In het voorgaand hoofdstuk vroeg ik, hoe men één beginsel op 2 soorten van marken kon toepassen. Ik achtte het beter die vraag hier te beantwoorden, wijl het bezwaar natuurlijk geheel vervalt, zoodra is aangetoond, dat slechts op één van beide soorten de wet toepasselijk is. Welnu èn uit de wet zelve èn uit de in haar wordingsperiode gewisselde stukken en gehouden beraadslagingen blijkt m. i. allerduidelijkst, dat men slechts de marken-vennootschappelijke vereenigingen op het oog had.

Wat toch volgt uit de woorden der wet? Welke gronden worden bezeten in onverdeelden eigendom? Die, welke behooren aan eene vennootschappelijke vereeniging van deelhebbers. Wel bestaat daar een zelfstandig rechtssubject, doch de goederen zijn slechts *afgezonderd* van de particuliere vermogens der leden; de leden zijn de deelgerechtigde medeeigenaren; aan hen gezamenlijk komt het beschikkingsrecht over het markvermogen toe. Geheel anders is zulks bij het zedelijk lichaam, gelijk ik boven reeds heb aangetoond. De leden zijn daar niet deelgerechtigd; de

gronden worden derhalve niet bezeten in onverdeelden eigendom en vallen daarom niet onder het bereik der wet. Vandaar dan ook, dat prof. de Geer van Jutfaas, volgens wiens meening alle marken zedelijke lichamen zijn, de wet op geen enkele mark toepasselijk achtte. In de zitting der Tweede Kamer van 15 April '86 zeide ZHG.:

„,. . . ., want zooals art. 1 nu luidt, is er eigenlijk „in het geheele land geen énkele mark, die onder „de wet zou vallen. Er staat in art. 1.:

„Onder markgronden verstaat deze wet gronden, „die van oudsher in onverdeelden eigendom bezeten „worden enz.

„Ik geloof niet dat dit op eene mark toepasselijk is of „dat er zulke gronden zijn „die van oudsher in onver- „deelden eigendom bezeten zijn." Wel waren er gronden, „die aan zedelijke lichamen van verschillenden naam „behoorden, maar die waren geen onverdeeld eigendom „van meerderen, maar eigendom van één lichaam."

Wat blijkt uit de geschiedenis der wet? Gelijk ik boven reeds zeide, beslist men door toepassing van een beginsel noodwendig min of meer over het wezen der zaak. Welnu, door het beginsel van art. 1112 op marken toe te passen, sloot men die goederen buiten het bereik der wet, die aan een zedelijk lichaam toebehooren, terwijl de woorden „zóó dat ieder desverkiezende door de verdeeling der mark zijn *aandeel* uit de *gemeenschap* kan verkrijgen in vrijen eigendom" [1])

1) Mem. v. Toel. Ontw. 1882.

de bedoeling nog duidelijker maken. Waar geen deelgerechtigde leden zijn, kan men toch niet van een „*aandeel*" spreken.

Een paar aanhalingen zullen tot staving mijner bewering waarschijnlijk voldoende zijn:

„De verdediging der Regeering, dat de *deelge-* „*rechtigden* genooten worden genoemd.... etc." [1])

„Op een en ander werd geantwoord, dat in alle „die gevallen, waar de gemeente eigenaresse is of „waar ieder gemeentelid zonder uitzondering of som- „mige gemeenteleden tot medegebruik gerechtigd zijn, van marke wel geen sprake kon wezen. [2])

„Of de marken, waarvan het genot toekomt aan de „inwoners van eene zekere buurt, terwijl zij worden „beheerd door een bestuur, door de genothebbende „ingezetenen daartoe benoemd, onder de wet zullen „vallen, hangt hiervan af, of die ingezetenen een on- „verdeeld eigendomsrecht uitoefenen [3]).

„De geachte afgevaardigde uit Roermond heeft ge- „zegd, dat volgens het algemeene rechtsbeginsel en „naar het geschreven recht alleen de *eigenaren* scheiding „kunnen vragen. Daaraan is ook mijns inziens geen „twijfel. Iemand, die alleen een heerschend servituut „heeft ten laste van markgronden, zal de scheiding „niet kunnen vragen; daartoe moet men, zooals Meijer „het heeft uitgedrukt, een *geërfde* zijn, een waardeel

1) Voorl. Verslag. Ontwerp '85.
2) Voorl. Verslag. Ontwerp '85.
3) Mem. v. Beantwoording. Ontwerp '85.

„bezitten. Dit is het beginsel van het algemeene recht „en van dit wetsontwerp [1]).

„De vermelding van geërfden van Bahr en Lathum „is met opzet achterwege gelaten, want de gerechtigden „zijn alleen gebruikers; ze zijn geen eigenaren [2]).

Eindelijk zeide de Min. v. Justitie ook nog, dat dit wetsontwerp niet bestemd was om het bezit te verdeelen, dat aan een gemeente toekwam, terwijl alle ingezetenen er het genot van hadden. De rede hiervan was: „wijl er maar één eigenaar is."

Dat marken — niet-vennootschappelijke vereenigingen derhalve niet onder het bereik der wet vallen, is thans, meen ik, genoegzaam gebleken.

De meeste markgronden nu behooren niet toe aan zedelijke lichamen, doch er zijn er toch, o. a. de Buremer gemeenschappelijke weide, de Gooische meent etc., waarop dus m. i. deze wet niet van toepassing is.

De weide te Buren behoort aan het gehucht Buren, echter niet aan de burgerlijke gemeente. Ieder ingezeten van Buren heeft recht zijn vee daarop te laten grazen, terwijl er bovendien nog 88 aandeelhouders zijn, die, onverschillig waar zij wonen, een recht *op* den grond hebben, n. l. om voor ieder aandeel ééne koe op de weide te laten grazen. Wij hebben hier dus wel degelijk met een zedelijk lichaam of met een stichting ten behoeve der ingezetenen van Buren te

1) Mr. Heemskerk. Min. v. Binnl. Zaken. Tweede Kamer, 5 Maart '84.

2) Mr. du Tour v. Bellinchave. Min. v. Just. Tweede Kamer, 6 Maart '84.

doen, want die 88 personen zijn geenszins deelgerechtigd in den grond, maar hebben slechts een recht *op* den grond [1]).

De Gooische meent. Mr. Rinkel beschrijft den toestand der Erfgooiers als volgt:

„Een aantal familiën (Erfgooiers) gebruiken gemeen-„schappelijk de uitgestrekte heide en weiden in Gooi-„land. Als beginsel geldt, dat de mannelijke afkome-„lingen der Erfgooiers, wanneer zij een bepaalden „leeftijd hebben bereikt en niet bij anderen inwonen, „het gebruik der gemeene gronden kunnen uitoefe-„nen......

„Het recht der Erfgooiers berust op geboorte en „aanhuwelijking, terwijl zij, die niet van Gooische „ouders afstammen of niet met mannelijke Erfgooiers „gehuwd zijn, geen genot der gemeene gronden kun-„nen trekken.....

„Reeds bij het leven van den vader kan een man-„nelijk afkomeling van een Erfgooier tot het volle „genot der gronden komen, mits hij maar een eigen „huishouding heeft, want de zoons treden niet in de „rechten van hunnen overleden vader, maar hebben „uit eigen hoofde een gelijk gebruik als hun vader...

1) Men late zich niet in de war brengen door het woord «aandeelhouder», dat hier slechts beteekent: eigenaar van een weiderecht, hetgeen men een aandeel noemt. Geheel anders is het gesteld b.v. met de gemeenschappelijke weide te Nes op Ameland. Deze is verdeeld in 126 aandeelen (grazingen). De eigendom van den grond komt echter toe aan de gezamenlijke 126 eigenaars der grazingen (grasgenooten). Daar is dus een vennootschappelijke vereeniging, geen zedelijk lichaam.

„Geboorte of aanhuwelijking geven echter alleen „nog geene bevoegdheid tot het gebruik; er wordt „bovendien geeischt, dat de gebruiker een eigen huis„houding hebbe en in Gooiland gevestigd zij." [1])

Ook hier zal men, het is duidelijk, niet aan eene vennootschappelijke vereeniging kunnen denken, maar òf wel een zedelijk lichaam, gelijk Mr. Rinkel doet, òf wel een stichting ten bate der Erfgooiers moeten aannemen.

Ad. b. Markgronden, welke niet *van oudsher* in onverdeelden eigendom bezeten zijn, en daarom buiten het bereik der wet vallen, zijn vooral die, waarvan vroeger de eigendom aan één persoon behoorde, terwijl de markgenooten slechts een *gemeenschappelijk gebruiksrecht* op die gronden hadden. Later zijn dan die gronden dikwijls, tegen betaling van een jaarlijkschen tijns aan den landheer, in den eigendom der markgenooten gekomen. Met den Leusderberg is het o. a. vermoedelijk zóó gegaan. De eigendom der Gooische meent kwam tot 1836 toe aan het Domein. De Maarsbergsche heide werd pas sinds 1714 in onverdeelden eigendom bezeten. [2])

---

1) Mr. Rinkel. Bijdrage tot den Rechtstoestand der Erfgooiers. Utrecht 1884.

2) De Maarsbergsche heide ontstond op deze wijze: In vroeger dagen behoorde geheel Maarsbergen, d. w. z. het Huis Maarsbergen, de hofsteden, de landerijen, en de heide, te zamen ruim 1500 morgen, aan de Abdij van Beine in het Land van Heusden. Daar Heusden bij Holland behoorde, werden in 1648 alle goederen van Beine, dus ook Maarsbergen door de Staten van Holland geconfisqueerd. In 1655 gingen de Staten van Holland tot een publieken

Ad. c. Dat in art. 1 gesproken wordt van „soortgelijke namen," kan ik moeilijk goedkeuren. De Leusderberg en de Maarsbergsche heide zouden zich, op grond, dat zij niet onder „soortgelijke namen" werden bezeten, aan de toepassing der wet hebben kunnen onttrekken. Ook bij de verdeeling der „gemeenschappelijke weiden" op Ameland, blijft het opwerpen eener dergelijke exceptie mogelijk. De wetgeving van Koning Lodewijk was m. i. op dit punt beter. Art. 15 van het Kon. Besl. van 10 Bloeimaand 1810, toch luidde:

„De eigenaars of geërfden van of deelhebbers of „gerechtigden aan zoodanige woeste gronden welke

verkoop der goederen onder Maarsbergen over. Blijkens de verkoopconditiën werden toen vier perceelen gemaakt, en bij elk dier perceelen werd een gedeelte der heide gevoegd. Koopers werden van alle vier perceelen de Heer Samuel de Morees en zijne echtgenoote Margaretha Trip, zoodat de geheele possessie in haar geheel bleef. Na het overlijden van den langstlevende der echtgenooten werd de bezitting in 1714 tusschen hunne 4 kinderen verdeeld, met uitzondering der heide, waaromtrent werd overeengekomen, dat zij tusschen de erfgenamen «in eigendom gemeen zou blijven tot het gebruik van alle de goederen en hofsteden van Maarsbergen als van ouds».

Na 1714 zijn tengevolge van vererving en verkoop de vier aandeelen, waarin Maarsbergen gesplitst was, natuurlijk nog herhaaldelijk geparceleerd en ieder stuk land, dat verkocht werd, behield zijn recht op een evenredig deel in den onverdeelden eigendom der heide. Bij de invoering van het kadaster werd die onverdeelde heide ten name gesteld van «geassocieerde ingelanden van Maarsbergen». In 1886 werd de heide verdeeld zonder eenige toepassing der wet. Waren dit markgronden in den algemeenen zin? Ik geloof, zeer zeker; doch niet in den zin der tegenwoordige wet, wijl zij niet *van oudsher* in onverdeelden eigendom bezeten werden.

„bij eenige communiteit onder de verschillende namen „van marken, maalschappen, holtingen, meenscharen, „gemeenten *of onder welken anderen naam ook* in „gemeenschap bezeten worden" etc.....

Wie zijn markgenooten in den zin der wet?

Het zijn de deelgerechtigde leden der marken-vennootschappelijke vereenigingen.

Zulks blijkt vooreerst uit de in art. 2 gegeven definitie: „Onder markgenooten verstaat deze wet de *medegerechtigden in* markgronden."

Vergelijkt men art. 11 met art. 12 al. 2, dan blijkt, dat waar art. 12 spreekt van *„iemands aandeel in"* die personen bedoeld worden, welke art. 11 ook in de eerste plaats noemt, n.l. de markgenooten.

Het volgt daarenboven uit de toepassing van het beginsel van art. 1112 op markgronden. Volgens dat beginsel kan toch zeker niemand anders dan een deelgerechtigd mede-eigenaar scheiding vragen en derhalve markgenoot zijn in den zin der wet.

Het blijkt eindelijk uit de boven aangehaalde woorden van Min. Heemskerk, n.l. dat men, om scheiding te vragen een geërfde moet zijn, of een „waardeel" bezitten moet.

De tegenwoordige markenwet verstaat derhalve onder

markgronden, die gronden welke van oudsher hebben toebehoord, en nog toebehooren aan vennootschappelijke vereenigingen, de namen dragende van marken, meenten etc. of andere soortgelijke namen,

markgenooten, de deelgerechtigde leden van zoodanige marken-vennootschappelijke vereenigingen.

§ 2. *Van de vordering en van het geding tot verdeeling.*

De artt. 3—11 der Markenwet handelen over de vordering en het geding tot verdeeling.

Een ieder, die een vordering tot verdeeling wil instellen, is verplicht vooraf het markbestuur tot vrijwillige verdeeling gerechtelijk aan te manen. Blijkt deze aanmaning vruchteloos te zijn gedaan, zoo zal hij het bestuur der mark dagvaarden voor de arrondissementsbank, onder wier gebied de markgronden, of het voornaamste deel daarvan gelegen zijn, ten einde de gerechtelijke verdeeling te hooren bevelen. Bij hetzelfde vonnis, waarbij de eisch tot verdeeling wordt toegewezen, benoemt de rechtbank een rechter-commissaris, door wien vervolgens eene verdeelingscommissie en een landmeter worden benoemd.

Aldus is in grove trekken de loop van het geding, hetwelk ik verder stilzwijgend kan voorbijgaan. Een paar opmerkingen meen ik slechts te moeten maken, naar aanleiding van art. 4. Zulks luidt:

„Niemand is in eene vordering tot verdeeling van „markgronden ontvankelijk, tenzij hij vooraf het „bestuur der mark vruchteloos tot vrijwillige ver- „deeling gerechtelijk heeft aangemaand.

„De aanmaning wordt geacht vruchteloos te zijn gedaan:

1. „wanneer niet binnen veertien weken daarna „aan hem, van wien zij uitging, een besluit der „markgenooten tot vrijwillige verdeeling is beteekend;

2. wanneer het besluit tot vrijwillige verdeeling „niet binnen twee jaren, nadat het genomen werd, „is ten uitvoer gelegd door overschrijving der akte „van scheiding en deeling in de openbare registers."

De aanhef van art. 4 in 't ontwerp van '82, alsmede die van art. 11 in 't gewijzigd ontwerp van '84 luidde: „Geen vordering tot verdeeling van markgronden is ontvankelijk, tenzij vooraf het bestuur der mark vruchteloos, tot vrijwillige verdeeling gerechtelijk is aangemaand."

Tevergeefs heb ik gezocht naar de rede, waarom men deze redactie niet behouden heeft, welke m. i. veel beter was. Dan toch zou, wanneer de aanmaning vruchteloos bleek te zijn geschied, *ieder markgenoot* ontvankelijk geweest zijn, terwijl zulks nu slechts diegene is, die gerechtelijk heeft aangemaand. Aan hem wordt dus een soort van privilegie toegekend, dat geenszins past in een wet, wier doel is de verdeeling te bevorderen.

Wellicht zal men zeggen: Zulks is geen bezwaar, want, als iemand eenmaal gerechtelijk heeft aangemaand, en zulks vruchteloos blijkt, zal hij toch immer ook wel de gerechtelijke verdeeling eischen. Als antwoord hierop moge het volgende voorbeeld dienen:

Terstond na de afkondiging der wet werden de besturen der marken van Rheden en Worth-Rheden tot vrijwillige verdeeling door een der markgenooten gerechtelijk aangemaand. In beide marken besloot men tot vrijwillige verdeeling. In de 2 jaren, waarin dus geen gerechtelijke verdeeling kon geeischt worden,

deed de benoemde commissie niet veel meer dan zoeken naar de grens tusschen beide marken, zonder die te vinden. Toen deze termijn bijna verstreken was, werd de markgenoot, die gerechtelijk had aangemaand, ziek, stierf, en zijn erfgenaam verklaarde van de voortzetting der procedure af te zien.

Beide marken zijn thans nog onverdeeld [1]).

Ware nu niet slechts bovengemelde erfgenaam, maar ieder markgenoot ontvankelijk geweest, wellicht had een ander de eisch tot verdeeling ingesteld, waartoe hij, nu alles weer op nieuw moet begonnen worden, niet zóó gemakkelijk zal overgaan. Het is daarom, dat ik aan de oorspronkelijke redactie de voorkeur zou gegeven hebben.

Een ander bezwaar heb ik tegen den in art. 4 2° gestelden termijn van 2 jaar.

In het oorspronkelijk ontwerp luidde art. 4 2° aldus:

„wanneer het besluit tot vrijwillige verdeeling niet „binnen één jaar nadat het genomen werd, is ten uit- „voer gelegd door overschrijving in de openbare regis- „ters; ten ware blijken mocht, dat het bestuur door „omstandigheden buiten zijn schuld daarin verhinderd

1) Wat hier toevallig geschiedde zou ook opzettelijk kunnen plaats hebben; b.v. een markgenoot, tegen de verdeeling gekant zijnde, doch vermoedende, dat deze zal geeischt worden, zendt de gerechtelijke aanmaning, met het stellig voornemen na 2 jaar geen gerechtelijke verdeeling te eischen. Is hij het nu eens met het bestuur en weigert dit, na aanmaning van een besluit tot vrijwillige verdeeling iets uit te voeren, zoo kan de verdeeling op deze wijze 4 jaar worden tegengehouden.

„was, in welk geval deze termijn met zes maanden „verlengd wordt."

Men heeft later den termijn van één jaar, op twee jaar gebracht, wijl men meende, dat niet iedere verdeeling in één jaar kon afloopen. Wat leert de ondervinding? Dat ook in twee jaar niet elke verdeeling kan voleindigd worden, getuigen de buurt van Ugchelen, de Loenensche mark, de mark van Groenloo, de mark van Genne, welker verdeeling, reeds vóór meer dan 2 jaar begonnen, nog niet ten einde is gebracht.

Het geval zal zich derhalve thans kunnen voordoen, dat, waar een vrijwillige verdeeling, ofschoon met den meesten spoed en ijver bewerkt, in 2 jaar niet geëindigd is, een eisch tot gerechtelijke verdeeling wordt ingesteld, welken de rechter zal moeten toewijzen.

Veel beter ware het daarom m. i. geweest, zoo men den oorspronkelijken tekst behouden had, doch met weglating der slotwoorden: „in welk geval deze termijn met zes maanden verlengd wordt."

De rechter had dan eventueel moeten beslissen en was in zijn beslissing vrij geweest.

§ 3. *De verificatievergadering.*

Een eerste vereischte om tot de verdeeling te geraken, is wel deze, dat men al de rechthebbenden tot de mark kenne. Het is daarom, dat art. 11 voorschrijft, dat eene vergadering zal worden gehouden, die ik met bovenstaanden naam het best meen te kenschetsen. Art. 11 luidt: „De rechter-commissaris bepaalt plaats

„en tijd der bijeenkomst, waarop allen, die, hetzij „als markgenooten, hetzij wegens de uitoefening van „eenig zakelijk recht, hetzij wegens eene huurover- „eenkomst, bij de verdeeling belang hebben, voor „hem kunnen verschijnen, persoonlijk of bij schriftelijk „daartoe gemachtigden.”

In de volgende artikelen wordt geregeld, op welke wijze die vergadering gehouden wordt, terwijl de slotalinea van art. 17 bepaalt: „Na de sluiting en „onderteekening van de lijst wordt niemand dan die „daarin als zoodanig vermeldt wordt, als rechtheb- „bende erkend.”

Hier doet zich eene vraag voor, wèlke voor de practijk geenszins van belang ontbloot is, doch tot welker beantwoording ik eenigszins van mijn volgorde zal moeten afwijken en deze bepalingen beschouwen in verband met art. 23 al. 2, luidende: „Zij (de „commissie) bepaalt den aard en de hoegrootheid „der schadeloosstelling te ontvangen voor het gemis „van zakelijke rechten en voor het verbreken van „verhuringen.”

De quaestie nu is deze:

1°. Vallen onder het begrip van „eenig zakelijk recht” in art. 11 der Markenwet, ook de in ons B. W. vermelde zakelijke rechten, en vervallen derhalve deze zakelijke rechten arg. art. 17, zoo ze niet op de lijst zijn gebracht?

2°. Wanneer deze rechten wèl op de lijst staan vermeld, vervallen zij dan toch door de verdeeling, arg. art. 23, behoudens toe te kennen schadeloosstelling?

Op beide vragen antwoord ik beslist: Neen.

In 't kort zal ik trachten hiervan de rede op te geven en in de eerste plaats de tweede vraag behandelen.

In art. 23 wordt geenszins gezegd, *dat* zakelijke rechten vervallen. Het vervallen wordt als iets van zelfsprekend verondersteld en verder bepaald, dat voor dat gemis schadeloosstelling zal gegeven worden. Wanneer kan men nu zoo iets veronderstellen? De noodzakelijke gevolgen van het opheffen eener combinatie behoeft men niet afzonderlijk aan te wijzen. Wanneer iemand gedwongen werd zijn vruchtboom om te hakken, waaraan zich nog onrijpe vruchten bevonden, zou men dan niet kunnen zeggen: „als schadeloosstelling, voor het onrijp afdoen der vruchten wordt zooveel gegeven," zonder uitdrukkelijk te bepalen, dat ook de vruchten verwijderd moesten worden? Wanneer men iemand noodzaakte de fondamenten van zijn huis weg te nemen, zou men toch niet uitdrukkelijk behoeven te bepalen, dat ook het huis zelf verdwijnen moest? Het eene vloeit uit het andere voort. Welnu in alle gevallen dus, waarin men uit eene combinatie de basis wegneemt, waarop alles steunt, daar behoeft men niet uitdrukkelijk te zeggen, dat daardoor dan ook alles verdwijnen moet, wat in die basis zijn steunpunt vindt.

Wat volgt hieruit ten opzichte der markverdeeling? Wanneer door rechterlijk vonnis de verdeeling eener bepaalde mark bevolen is, dan is daardoor tevens bevolen het te niet gaan van al datgene, wat zóózeer

met het wezen der mark is saamgeweven, dat het met het ineenstorten der mark ook noodzakelijk te niet moet gaan. Al datgene, wat alleen maar past in het markverband, in de markinrichting, wat daar niet vreemd tegenover staat, maar integendeel er in gevlochten is, moet noodzakelijk te niet gaan op hetzelfde oogenblik, waarop de mark haar bestaan verliest. Wanneer nu in art. 23 het gemis van zakelijke rechten als iets van zelfsprekend wordt aangenomen, dan kan zulks derhalve m. i. alleen slaan op die rechten, die slechts tegelijk met en in de markinrichting kunnen bestaan; die op hetzelfde beginsel steunen als de rechten der markgenooten; die te nauw aan de mark verwant zijn, dan dat niet met den dood der mark ook hun levensdraad zou worden afgesneden, in één woord: op de speciale markrechten.

Zijn nu de rechten van erfpacht, opstal, vruchtgebruik etc., zulke bizondere rechten? Immers neen; zij toch staan niet in de minste betrekking tot de markinrichting, al zijn zij ook toevallig op markgronden gevestigd. Maar dan kunnen die rechten ook niet vervallen, tenzij de wet zulks uitdrukkelijk bepale, hetgeen zij nochtans niet doet.

Als argument voor mijne bewering moge ook dit nog dienen: In art. 23 staat zoowel „voor het verbreken van verhuringen" als „voor het gemis van zakelijke rechten." Wanneer door de laatste uitdrukking reeds werd aangeduid, *dat* zakelijke rechten vervielen, zou ook uit de eerste woorden moeten volgen, *dat* de huren verbroken werden. Doch waartoe

dient dan nog art. 22, luidende: „Door de gerech„telijke verdeeling worden de bestaande overeen„komsten van huur en verhuur van markgronden „verbroken, behoudens schadeloosstelling van de huur„ders overeenkomstig art. 23." Er zou toch, geloof ik, geen enkele rede te vinden zijn, waarom naast art. 23 het vervallen van het persoonlijk recht van huur uitdrukkelijk moest bepaald, het vervallen van het zakelijk recht daarentegen als iets van zelf sprekend kon worden aangenomen.

Het is derhalve mijn vaste overtuiging, dat de in het B. W. vermelde zakelijke rechten ook na de gerechtelijke [1]) verdeeling op dezelfde grondstukken blijven rusten, waarop zij daarvóór gevestigd waren.

Welke zijn dan de hier bedoelde bizondere rechten? Hierop kom ik later terug, wanneer ik eerst zal hebben nagegaan, welke de beteekenis van „eenig zakelijk recht" in art. 11 is.

Ook daar meen ik wederom, dat slechts die rechten bedoeld worden, die noodzakelijk met het te niet gaan der mark verdwijnen moeten, de speciale markrechten. Zulks blijkt in de eerste plaats uit de woorden der wet zelve. Art. 11 schrijft niet voor, dat ieder, die eenig zakelijk recht op de markgronden heeft, zulks moet doen verifieeren, maar dat ieder, die wegens de uitoefening van eenig zakelijk recht bij de verdeeling *belang* heeft, voor den rechtercommissaris verschijnen moet. Wie nu heeft belang

1) Op vrijwillige verdeeling is art. 23 niet toepasselijk verklaard.

bij de verdeeling? Hij, die iets meekrijgt, of wiens toestand door de verdeeling veranderd wordt. Een erfpachter echter, wiens recht, gelijk ik boven heb aangetoond, door de verdeeling geenszins wordt geschonden, die dus na de verdeeling erfpachter blijft op dezelfde wijze en van hetzelfde stuk gronds als daarvóór, heeft hij *belang* bij de verdeeling? Ik geloof, dat men zulks moeielijk zal kunnen aantoonen.

Misschien zou men aldus willen redeneeren: Hij is in zooverre belanghebbende, als zijn recht, wanneer hij zulks niet laat verifieeren, volgens art. 17 te niet gaat. Maar maakt men zich hierdoor niet op duidelijke wijze aan eene petitio principii schuldig?

De wet spreekt in de volgende artikelen dan ook steeds door elkaar van rechthebbenden en belanghebbenden, zoodat zij duidelijk onder rechthebbenden slechts diegenen verstaat, die bij de verdeeling belang hebben, niet hen, wier toestand onveranderd blijft. Zulks nu is ook zeer goed te begrijpen.

Deze rechthebbenden in den zin der wet dient men te kennen, teneinde een plan van verdeeling te kunnen opmaken, terwijl van deze rechten slechts zal blijken, hetzij door langdurige uitoefening, hetzij door inschrijving in de markeboeken. Doch waartoe zou het goed zijn, dat ook al die menschen hun rechten opgaven, die persoonlijk geen belang bij de verdeeling hebben, wijl hun rechten blijven bestaan, terwijl men die rechten zelve uit de openbare registers kan leeren kennen.

Misschien vraagt men mij: waarom moet de huur-

der, die toch zeker ook niet in het bezit van een bizonder recht is, dan ter vergadering verschijnen? Ik antwoord: hij is belanghebbende; doch ook alleen om deze rede, wijl de Markenwet uitdrukkelijk bepaalt, *dat* zijn recht vervalt. Zulks blijkt ook uit de M. v. T., alwaar gezegd wordt:

„Ook de huurders van markgronden zijn bevoegd „ter vergadering te verschijnen, *daar*, ingevolge art. „22, de bestaande overeenkomsten van huur en ver„huur, die een behoorlijke verdeeling zouden in den „weg staan [1]), door de gerechtelijke verdeeling wor„den verbroken, behoudens schadeloosstelling van de „huurders."

Wat leert eindelijk de geschiedenis der wet?

Art. 11 werd in de Tweede Kamer zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd. De vooraf gewisselde stukken zullen dus licht moeten verspreiden.

In de Mem. van Toel. van het eerste Ontwerp lees ik het volgende: ad. art. 11. „De gerechtelijke ver„deeling splitst zich in twee perioden. In de eerste „is sprake van een onderzoek naar en eene erkenning

---

1) Andere reden dan deze, voor het doen vervallen der overeenkomsten van huur en verhuur, vindt men niet vermeld. Waarom de huurovereenkomsten eene behoorlijke verdeeling zouden in den weg staan, is mij niet duidelijk. Ik kan niet inzien, waarom men niet evengoed aan iemand een verhuurd stuk gronds zou kunnen toedeelen als een stuk gronds, waarop een recht van erfpacht gevestigd is. De wet heeft intusschen in art. 22 het verbreken der verhuringen uitdrukkelijk bepaald.

„van hen, die zich als markgenooten aanmelden, als-
„mede van eene beslissing over den aard en den om-
„vang van het recht van ieder dcrgenen, die zich uit
„anderen hoofde als belanghebbenden bij de verdeeling
„doen kennen."

Om nu uit te leggen, wie markgenooten, wie die uit anderen hoofde belanghebbenden zijn, gaat de de Mem. v. Toel. aldus voort;

„De rechten, die de gerechtigden tot de mark kunnen
„doen gelden, zijn niet alle van denzelfden aard.
„Voor allen bestaat het recht niet in een ruimer aan-
„deelsrecht, een quota pars der mark [1]). Meermalen
„zijn het slechts zakelijke rechten van *min of meer*
„*eigenaardige* soort, die sommigen als gerechtigden
„tot de mark kunnen doen gelden; men denke aan
„de rechten van schapendrift, van klauwengang, van
„stoppelweide en *dergelijke*. In de voorbereidings-
„periode der verdeeling moet over *deze* rechten wor-
„den beslist."

Blijkt niet uit deze woorden, dat men hier het oog had op die *speciale markerechten*, die naast de rechten der markgenooten in de mark bestaan? Deze rechten zullen lang niet altijd zeker vaststaan, vooral wijl zij meestal slechts uit de markeboeken zullen te bewijzen zijn, gelijk ik boven reeds opmerkte. Vandaar, dat in de voorbereidingsperiode der verdeeling daarover moet worden beslist.

1) Dit is blijkbaar de uitleg van «markgenooten,» waaruit nogmaals duidelijk blijkt dat slechts deelgerechtigde leden markgenooten zijn in den zin der wet.

Maar doet vooral het woord *„en dergelijke"* hier niet de juiste bedoeling kennen? Wie toch zou durven beweren, dat b. v. het recht van erfpacht — een zakelijk recht, gevestigd op een bepaald stuk gronds — *iets dergelijks* is, als b. v. het recht van schapendrift — het eigenaardig markerecht, dat zonder op een bepaald stuk gronds gevestigd te zijn over den geheelen gemeenschappelijken grond mag worden uitgeoefend.

Op dit onderscheid kom ik later nog terug.

Vraagt men mij derhalve: wie moeten verschijnen op de door den rechter-commissaris te houden verificatie-vergadering? dan antwoord ik: de rechthebbenden d. z.: de belanghebbenden bij de verdeeling, t. w.:

1°. de deelgerechtigde leden, de markgenooten,

2°. zij, die in het bezit zijn van een zoodanig recht, dat noodwendig met het te niet gaan der mark vervallen moet en waarvoor zij derhalve schadeloosstelling ontvangen,

3°. de huurders van markgronden.

Zoo deze rechten niet op de bovengenoemde vergadering zijn geverifieerd, gaan zij arg°. art. 17, zonder eenige schadeloosstelling te niet.

Zij, die andere rechten op markgronden kunnen doen gelden, behouden die ook na de verdeeling, en ook zonder dat zij ter vergadering verschenen zijn.

Welke rechten derhalve worden bedoeld, waar de artt. 11 en 23 van zakelijke rechten spreken, heb ik boven reeds meegedeeld; het zijn die rechten, die slechts bestaan kunnen in de markinrichting, waar de

grond, door allen ongeveer op dezelfde wijze, gemeenschappelijk, meestal naar gelang van ieders behoefte, wordt gebruikt, maar die daarom dan ook met het te niet gaan daarvan, noodwendig verdwijnen moeten, als de rechten van schapendrift, van stoppelweide etc. Dat deze rechten, hoewel geen rechten van eigendom, toch zeer goed passen in het systeem der gebruikmaking van markgronden en daarom evenzeer op den naam van „markerechten" kunnen aanspraak maken, heb ik reeds in mijn eerste hoofdstuk aangetoond. Toch verschillen zij van den anderen kant zeer van de rechten der markgenooten.

Den markgenooten komt geenszins een aan den eigendom tegenover staand zakelijk recht op de markgronden toe; hun recht is juist het uitvloeisel van het eigendomsrecht der mark.

Zijn nu de rechten van schapendrift etc. wèl zakelijke reehten, gevestigd op de markgronden? Met zekerheid durf ik zulks niet zeggen, hoewel de wet er dien naam aan geeft. Waarin verschillen zij dan b.v. van de rechten van erfpacht, opstal etc.?

Een erfpachter heeft een uitsluitend gebruiksrecht op een bepaald stuk gronds, onverschillig wie daarvan eigenaar wordt. Zijn recht staat aan den eigendom tegenover.

In welken toestand bevindt hij zich, die een recht van schapendrift heeft? Kan hij een bepaald stuk gronds aanwijzen, waarop zijn recht gevestigd is? Neen, hij oefent zijn recht uit *over* het geheel, met dien verstande, dat, zoo de markgenooten een deel

der markgronden verkoopen, het gebied zijner rechtsuitoefening met dat gedeelte wordt verkleind. Heeft hij een uitsluitend gebruiksrecht op een stuk gronds? Neen, over hetzelfde grondgebied zijn naast hem de markgenooten, en wellicht nog anderen, gerechtigd. Hij staat niet tegenover de markgenooten-eigenaars, maar daarnaast. Hij belemmert de eigenaars niet, door zich op den weg hunner rechtsuitoefening op eene bepaalde plaats tegenover hen te stellen, maar door den ganschen weg naast hen te gaan.

Er is een gemeenschappelijke eigendom, toekomende aan de markgenooten. Die gemeenschappelijke eigendom levert een gemeenschappelijk genot op, waarin de markgenooten natuurlijk deelen krachtens hun gemeenschappelijk recht.

Hij nu, die een recht van schapendrift bezit, heeft niet het uitsluitend genot van één stuk gronds, maar het recht om te zamen met de markgenooten tot op zekere hoogte en op bepaalde wijze in het genot van al die gronden te deelen, zonder nochtans in den eigendom deelgerechtigd te worden. Verkoopen de markgenooten een deel der gronden, zoo zal hij zich daar nimmer tegen kunnen verzetten, zoolang het overschietende grondgebied voor de uitoefening van zijn recht groot genoeg blijft.

De bezitters van rechten van schapendrift etc. hebben dus:

1. geen aandeel in den gemeenschappelijken eigendom;

2. geen uitsluitend gebruiksrecht op een bepaald stuk gronds;

3. doch zij hebben het recht tot op zekere hoogte gezamenlijk met de markgenooten te deelen in het gemeenschappelijk genot van het geheel.

Zijn dit nu zakelijke rechten? Dragen zij niet veeleer het karakter van persoonlijke rechten? Onnoodig is het, geloof ik, hiervan een strijdvraag te maken. Het eenvoudigst is wel en toch voldoende zulks niet te beslissen en te zeggen: het zijn rechten, eigenaardige markerechten [1]). Ten zeerste

1) In geen geval mogen deze rechten als servituten worden gequalificeerd.

De Rechtbank te Assen nam bij vonnis van 18 Mei '85 W 5237 aan, dat het recht om op den algemeenen grond beesten te weiden was een servituut, met name de erfdienstbaarheid om beesten te weiden, genoemd in de artt. 724 en 725 B. W.

Het Gerechtshof te Leeuwarden bij arrest van 17 Nov. '86 W. 5357 en de Hooge Raad bij arrest van 15 Aug. '87 W. 5441 ontkenden zulks, en namen aan, dat bedoeld recht was, een zelfstandig zakelijk recht, dat uit de geschiedenis van het markerecht diende te worden verklaard.

In het vonnis der Arr. Rechtbank te Zutfen van 26 Sept. '89 W. 5811, komen ook o. a. de volgende overwegingen voor:

o. Dat de gereq. Buitink verder de door den req. ter fine van bewijs door getuigen gestelde daadzaken heeft bestreden als irrelevant, op grond dat het gepretendeerde recht van schapendrift niet door verjaring zou kunnen worden verkregen; voor welke stelling hij bij het mondelinge pleidooi deed aanvoeren, dat het bedoelde recht zou zijn eene onzichtbare en niet voortdurende erfdienstbaarheid, en als zoodanig niet voor bezit vatbaar.

o. dat dit betoog echter niet opgaat, omdat het recht van schapendrift in eene mark, zooals dat hier door den req. voor drie zijner erven gepretendeerd wordt, niet is een recht van erfdienstbaarheid, maar te beschouwen is als een, tot een gewaard erf behoorend, bijzonder of eminent *markerecht*, dat niet aan alle gewaarden toekomt, maar, bij uitzondering aan slechts weinigen,

zou het dan ook m. i. aanbeveling verdiend hebben, zoo de Regeering de zaak in het midden gelaten, en eenvoudig van „recht" gesproken had; niet alleen, wijl men geenszins verzekerd is, dat de rechter deze bizondere rechten immer als zakelijke rechten beschouwen zal, maar vooral wijl men dan niet een wisseling van vragen en antwoorden in de wordingsperiode der wet zou hebben uitgelokt, tengevolge waarvan men omtrent de juiste beteekenis dezer woorden en omtrent het begrip van markgenoot, in den zin der wet, in twijfel zou kunnen worden gebracht.

Welke schadeloosstelling voor het vervallen dezer rechten bij de verdeeling dient te worden gegeven, hoop ik later nog te vermelden. Hier was het slechts mijn doel te onderzoeken, welke rechten in de artt. 11 en 23 bedoeld worden, wanneer daar gesproken wordt van „zakelijk recht", om thans met een enkel woord te vermelden, welke opvatting men in de practijk gehuldigd heeft.

Ben ik wel ingelicht, zoo is tot nu toe van 7 marken de verdeeling bij vonnis bevolen, n.l.; van de Stokkumsche meente en Beeksche meente onder Bergh, van de Uddelsche mark en van de Loenensche mark onder Apeldoorn, van de mark van Groenloo, van de mark van Genne onder Zwollekerspel en van het Garde-

---

als hoedanig dit recht dan ook, bij de behandeling van art. 11 der Markenwet, uitdrukkelijk door de Regeering is genoemd en gequalificeerd.»

rensche Maalschap, gedeeltelijk onder Apeldoorn, gedeeltelijk onder Barneveld gelegen.

Voor zooverre ik heb kunnen nagaan, huldigde men overal de meening, dat in de artt. 11 en 23 onder „zakelijk recht" ook de in het B. W. bekende zakelijke rechten werden verstaan. Men verplichtte derhalve allen, ook hen, die een recht van erfpacht etc. op de markgronden hadden, ter in art. 11 bedoelde vergadering te verschijnen, op straffe van bij niet-verschijning hun recht arg°. art. 17 te verliezen; al werd zulks echter ook geverifieerd, het verviel toch arg°. art. 23, doch dan tegen schadeloosstelling. Wijl overal zij, die een dergelijk recht hadden, met de schadeloosstelling, die hun later volgens art. 23 werd aangeboden, tevreden waren, werd nog nimmer bij vonnis de vraag beslist, of zij werkelijk tot den afstand van hun recht konden worden gedwongen, hetgeen ik zeer zeker meen van niet, gelijk ik boven heb meegedeeld. Te Beek, te Stokkum, te Uddel, te Loenen, overal hechtte men deze, m. i. onjuiste, beteekenis aan de uitdrukking „zakelijk recht."

Niet alleen de bezitters van speciale markerechten, maar ook zij, die een recht van erfpacht, opstal, vruchtgebruik etc. hadden, verschenen ter vergadering, werden op de lijst van rechthebbenden gebracht en ontvingen schadeloosstelling voor het gemis van hun rechten. Het op eenige gronden der Stokkumsche gemeente gevestigd tiendrecht, verklaarde men, wijl het niet was op de lijst gebracht, arg°. art. 17 vervallen.

Dat deze opvatting m. i. echter noch met de woor-

den, noch met de geschiedenis der wet is overeen te brengen, heb ik boven aangetoond. Ik kan bovendien ook niet denken, waarom de wet het vervallen van dergelijke rechten door de verdeeling, zou hebben willen voorschrijven, terwijl men door zulks te bepalen, tenzij het volstrekt noodzakelijk ware, in vele gevallen onbillijk en economisch onjuist zou gehandeld hebben.

Veelal toch zullen het kleine boertjes zijn, die dergelijke rechten op de markgronden kunnen doen gelden, en die, konden zij plotseling door de verdeeling, al geschiedde zulks dan ook tegen schadeloosstelling, van hunne rechten worden ontzet, toch in een minder gunstige conditie zouden kunnen geraken.

§ 4. *Plan van Verdeeling. Wegen en waterleidingen.*

Weet men eenmaal met zekerheid, wie de rechthebbenden zijn, dan kan men overgaan tot het maken van een plan van verdeeling. Het is een zaak van belang, dat hieraan de grootst mogelijke zorg worde besteed, wijl het de basis zal wezen, waarop de verdeelingscommissie veilig moet kunnen voortbouwen.

Vooral bij vrijwillige verdeeling verdient het m. i. aanbeveling een duidelijk, uitgebreid plan van verdeeling te maken. Daar toch mist men den steun van den rechter-commissaris en zal men dus alles, waartoe men niet volgens het eenmaal goedgekeurd verdeelingsplan gemachtigd is, aan de algemeene vergadering van markgenooten moeten vragen. In de practijk heeft

men dan ook steeds, hoewel art. 18 niet bij vrijwillige verdeeling toepasselijk is, toch ook daar immer een verdeelingsplan opgemaakt.

Verder zal het niet noodig wezen hierover uit te weiden, wijl het verdeelingsplan natuurlijk in elke mark verschillen zal. Teneinde te doen zien, wat men gewoon is daarin in het algemeen op te nemen, heb ik dat van het Voorthuizer maalschap aan mijn proefschrift toegevoegd. [1])

Vervolgens doet de rechter-commissaris door den landmeter eene kaart der markgronden vervaardigen (art. 19) waarop worden aangewezen, zoowel de bestaande wegen en waterleidingen, die onveranderd behouden worden, als die welke ten openbaren dienst, door de zorg der commissie voor rekening der mark moeten worden aangelegd of verbeterd.

Een afschrift dezer kaart wordt aan het gemeentebestuur gezonden. Weigert dit zijne goedkeuring er aan te hechten, zoo kan de rechter-commissaris zoowel als de commissie in beroep komen bij Gedeputeerde Staten, terwijl de slotalinea van art. 20 bepaalt:

„Wordt het besluit van Gedeputeerde Staten door „Ons op grond van strijd met de wet of het alge„meen belang vernietigd, dan hebben deze opnieuw „over de zaak uitspraak te doen met inachtneming „van Onze beslissing."

Het vervaardigen van eene kaart der markgronden is een noodzakelijk kwaad. Wanneer de markgronden

1) Men zie Bijlage B.

een eenigszins uitgebreid gebied vormen, kost het veel tijd en veel geld. En toch zou van den anderen kant, zonder voorafgaande meting, de verkaveling bijna niet zijn tot stand te brengen. Meestal verschilt de werkelijke toestand veel van dien, welke op het kadaster staat aangegeven. De talrijke rectificaties, die immer bij eene verdeeling plaats hebben, bewijzen zulks.

Een afschrift der kaart wordt gezonden aan het gemeentebestuur. Is dit de Raad of het Dagelijksch Bestuur? Deze vraag heeft men beslist opgelost.

In de Memorie van Beantwoording van 1883 lees ik ad. art. 19:

„Met het bestuur der gemeente worden hier be„doeld Burgemeester en Wethouders. Eene wijziging „van dit en het volgend artikel in dien geest is on„noodig. Het geldt hier de medewerking van een „gemeentebestuur ter uitvoering van eene wet, en „daarmede belast art. 126 der gemeentewet het col„lege van Burgemeester en Wethouders.

„Derhalve is het duidelijk genoeg, dat hier niet de „goedkeuring door den Gemeenteraad wordt vereischt".

Ofschoon het m. i. wenschelijk geweest ware deze kaart eenigen tijd ter visie te leggen, teneinde den ingezetenen gelegenheid te geven hunne op- of aanmerkingen daaromtrent te maken, neemt er thans niemand anders kennis van dan het Dagelijksch Bestuur. Weigert dit zijne goedkeuring, zoo is beroep toegelaten op de Gedeputeerde Staten. Aan wien komt de beslissing in hoogste ressort toe. De Koning zelf beslist hier niet; maar ingeval het besluit der Gedep. Staten ver-

nietigd wordt, zoo moeten deze, met inachtneming der genomen beslissing, opnieuw over de zaak uitspraak doen. Zulks nu acht ik alleszins goed te keuren, daar Gedeputeerde Staten met de locale omstandigheden meer van nabij bekend zijn dan de Koning en de Raad van State.

Het geschil tusschen de commissie en het gemeentebestuur zal meestal loopen over deze vraag: welke wegen en waterleidingen zijn ten openbaren dienst bestemd? en hierover zal veelal geschil ontstaan om rede dat art. 21, hetwelk zoowel bij gerechtelijke als bij vrijwillige verdeeling toepasselijk is, bepaalt:

„Het onderhoud van de ten openbaren dienst be-
„staande of door de zorg der commissie aan te leggen
„of te verbeteren wegen en waterleidingen met de
„daartoe behoorende kunstwerken, komt, *tegen een*
„*billijke vergoeding*, ten laste van de gemeenten,
„waarin de markgronden gelegen zijn."

Nu ligt het toch zeer voor de hand, dat men zoo min mogelijk wegen en waterleidingen in onderhoud aan de gemeente wil overdragen, teneinde zoo min mogelijk onderhoudskosten te betalen.

In de meeste gevallen is de zaak tusschen het gemeentebestuur en de commissie in der minne geschikt.

Alvorens te onderzoeken, welke wegen en waterleidingen in art. 21 worden bedoeld, meen ik eerst te moeten vermelden, hoe men in de praktijk gewoonlijk dit artikel heeft toegepast m. a. .w., hoe men tot nu toe bij de verdeelingen, die reeds in dit sta-

dium gekomen zijn, en waaromtrent ik inlichtingen heb kunnen bekomen, deze twee vragen beantwoord heeft:

1°. welke wegen en waterleidingen zijn ten openbaren dienst bestemd,

2°. wat is eene billijke vergoeding voor het onderhoud?

Vooraf zij dit gezegd, dat, wat de waterleidingen betreft, het nergens tot moeilijkheden heeft aanleiding gegeven om te beslissen, welke ten openbare dienst bestemd waren en blijven moesten. Het ligt dan ook in den aard der zaak, dat men gemakkelijk zal inzien, welke waterleidingen afvoerkanalen zijn voor de gansche streek en derhalve in het openbaar belang moet blijven bestaan. Anders is het gesteld met de wegen. Welke zijn ten openbaren dienst bestemd?

Beeksche en Stokkumsche gemeente. Hier nam men als zoodanig aan die wegen, welke beschouwd konden worden als *communicatiewegen*, 't zij met aangrenzende gemeenten, 't zij met onderdeelen der gemeente zelve. Zij zijn ten openbaren dienst bestemd en staan tegenover die, welke geacht moeten worden toegangswegen te zijn voor bizondere landerijen.

Waarin bestond de billijke vergoeding? Het jaarjaarlijksch onderhoud werd voor den tijd van 10 achtereenvolgende jaren in het openbaar aanbesteed. Aan de gemeente werd nu als vergoeding gegeven een zóó groot kapitaal, dat zij daarvoor kon koopen 3½ °/₀ N. W. Schuld, waarvan de interest evenveel als de jaarlijksche aannemingssom bedragen zou.

Mark van Uddel. Hier werd in onderhoud aan de gemeente overgedragen een hoofdweg, die verbinding stelde tusschen andere bestaande communicatiewegen. De daarvoor te geven vergoeding werd bij onderlinge afspraak met het gemeentebestuur vastgesteld.

Mark van Loenen. Men nam hier, ter beslissing, welke wegen ten openbaren dienst waren bestemd, hetzelfde criterium aan als in Beek en Stokkum. De billijke vergoeding zal hier waarschijnlijk ook op dezelfde wijze worden bepaald.

Voorthuizer Maalschap. Hier zijn alle wegen, zonder uitzondering, aan de gemeente in onderhoud overgedragen volgens een getroffen akkoord tegen betaling in geld en in grond, volgens geschatte grondswaarde. Wijl de meeste wegen echter bijna geen onderhoud vereischten, was de vergoedingssom betrekkelijk klein.

Buurt van Lunteren en Meu-Lunteren. Een vast criterium is hier geenszins aangenomen. De landmeter maakte een kaart der buurtgronden, waarop de wegen werden getrokken eenigszins in overeenstemming met de wagensporen, die het meest gebruikt werden om van Lunteren uit naar de omliggende buurtschappen te komen. De gemeente keurde deze goed.

Bij het bepalen der onderhoudskosten is ook geen stelregel gevolgd; er is maar een slag naar geslagen, waarin, na eenig tegenstribbelen, door de Buurt werd toegestemd.

De Leusderberg. Het ontwerpen der wegen en waterleidingen baarde hier zeer veel moeilijkheid om de volgende rede:

De Leusderberg was doorsneden met tal van wegen, die indertijd ambtshalve in de kadastrale registers waren ingeschreven ten name der gemeente Leusden en ook voorkwamen op den legger der gemeente Leusden, terwijl het onderhoud op de mark rustte. Het heeft heel wat in gehad, eer de Raad onder goedkeuring der Gedeputeerde Staten had besloten:

1. Aan den openbaren dienst te onttrekken de wegen op den Leusderberg, voor zooverre zij door verlegging of omligging geen deel van de openbare wegen zullen uitmaken.

2. Afstand te doen van alle rechten, welke de gemeente Leusden mocht hebben of vermeenen mocht te hebben op alle andere wegen over de gronden van den Leusderberg, ook van die wegen, die destijds, zonder dat daarvan eenige titel bekend is, kadastraal gesteld zijn ten name der gemeente Leusden.

Thans was men geheel vrij en heeft men deels nieuwe wegen aangelegd, deels oude verbeterd. Als ten openbaren dienst bestemd, heeft men echter ook hier slechts communicatiewegen aangenomen. Ten einde goede verkeerswegen te verkrijgen, moesten deze in verband gebracht worden met wegen, aan particulieren toebehoorende, welke echter door deze laatsten vrijwillig voor den publieken dienst werden afgestaan.

Als vergoeding voor de kosten van onderhoud werd een bij overeenkomst vastgestelde som aan de gemeente betaald.

Voor het onderhoud der éene ten openbaren dienst bestemde waterleiding ontving de gemeente geene

vergoeding, wijl met dat onderhoud werden belast de aangrenzende eigenaars, aan wie daarom het hun toebedeeld aandeel in de markgronden als minder waarde hebbend, werd in rekening gebracht.

In de acte van scheiding van den Leusderberg toch lees ik:

„En zulks met speciaal beding, dat de wegen voor-„taan zullen zijn in onderhoud bij de gemeente „Leusden, doch dat de hiervoor vermelde waterleiding „en duikers zullen worden onderhouden door die-„genen, die daarmede bij deze acte zullen worden „belast onder schouw van het gemeentebestuur van „Leusden"

en verder:

„Dat de kavelingen No. 8 en 3 . . . . zullen be-„zwaard zijn met den last van het onderhoud van „de waterleiding, loopende langs die kavelingen hier-„voor vermeld . . . ."

en eindelijk:

„Dat door den op die kavelingen gebrachten last „van onderhoud dier waterleiding . . . . de waarde „daarvan wordt verminderd en wel die van kave-„ling No. 8 met . . . . etc."

In de *Buurt van Bennecom* werden ook slechts hoofd-communicatiewegen, verbinding stellende tusschen Bennecom en omliggende plaatsen, in onderhoud aan de gemeente overgedragen.

Wat blijkt uit het tot nu toe meegedeelde? In het algemeen beschouwde men bij de markverdeelingen die wegen als ten openbaren dienst bestemd,

welke verbinding daarstelden met naburige plaatsen of wel eene kortere verbinding verschaften, doordat zij twee bestaande hoofdwegen in verband brachten. Is deze opvatting niet te eng? Ik geloof van wel.

In de eerste plaats meen ik hierop te moeten wijzen, dat men bij het bepalen, welke wegen ten openbaren dienst zijn bestemd, geenszins mag letten op de onderhoudskosten, waarvan art. 21 spreekt. Bij vele verdeelingen baarde de wegenquaestie groote moeilijkheden, omdat de markgenooten zoo min mogelijk wegen ten openbaren dienst wilden bestemd hebben, wijl art. 21 hen noodzaakt eene billijke vergoeding voor het onderhoud daarvan aan de gemeente te betalen. Ter beantwoording der vraag welke grond als eene ten openbaren dienst bestemde weg moet worden gerekend, plaatse men zich derhalve op een zuiver objectief standpunt, maar men bedenke tevens, bij het bepalen der onderhoudskosten, dat de openbare dienst, waartoe zekere grond als weg bestemd is, nog volstrekt niet altijd belangrijke aanleg- en onderhoudskosten zal vereischen.

Welke wegen zijn nu ten openbaren dienst bestemd?

In het algemeen is zulks moeilijk te zeggen; de jurisprudentie verschaft hieromtrent weinig licht.

De Arr. Rechtb. te Zutfen, overwoog bij vonnis van 25 April 1878 W. no. 4300: „dat, indien al „bewezen ware, dat het publiek vroeger gebruik heeft „gemaakt van het terrein in geschil door er onver„hinderd over te gaan en te rijden, daaruit nog niet

„zoude volgen, dat dit terrein eene openbare weg was, „daar dergelijke handelingen van het zoogenaamd „publiek, wanneer de weg zich in particulier eigen„dom bevindt, hoogstens kunnen bewijzen, dat de „eigenaar zulks gedoogt, maar geenszins, dat die weg „ten openbaren gebruike is.''

De H. R. overwoog bij arrest van 11 Oct. '86 W. 5352:

„dat echter art. 31 voorschriften geeft omtrent „wegen en voetpaden, die voor den openbaren dienst „rechtens bestemd zijn; dat daaronder niet kan wor„den begrepen het geval, dat de eigenaar geheel „vrijwillig en ongehouden het publiek toelaat over „zijn grond te gaan of te rijden."

In zijne voorafgenomen conclusie zeide de Adv. Gen. Gregorij:

„En nu is het, naar mijn inzien, zeer juist, wat de „Rechtbank zegt, „dat uit het langdurig gebruik van „een weg alleen de bestemming tot den openbaren „dienst'' nog niet volgt, daar het meer aannemelijk „is, dat een grondeigenaar bij gedoogen en alzoo „tot tijd en wijle hem zulks goeddunkt, ten gerieve „van het publiek den overgang over zijn land toe„laat, dan dat hij, geheel onverplicht, een weg of „voetpad daarover voor den openbaren dienst bestemt. „Even rationeel is het wat de Rechtbank verder wil, „dat „om bij gemis van het bestaan van een volgens „wettelijke voorschriften opgemaakten legger, de open„bare bestemming van een weg of voetpad te kunnen „aannemen, deze ook moet blijken uit omstandig-

6

„heden, die onafhankelijk van dat gebruik zoodanige „bestemming kenmerken." Als voorbeeld worden dan „genoemd het bestaan van zichtbare teekenen „tot „aanduiding van de juiste grenzen van het voetpad" en „het door het gemeentebestuur schouw drijven over „dat voetpad."

De H. R. overwoog bij arr. van 5 Nov. '83 W. 4969:

„dat echter, hieruit niet volgt, dat het plaatsen „van één weg of voetpad op den legger onherroepe- „lijk beslist over de openbaarheid; met andere woor- „den, daarover of de weg of het pad, naar de uit- „drukking van art. 1 van het Reglement, tot gemeenen „dienst van allen bestemd is; dat toch zoodanige „bestemming van een voetpad tot den gemeenen dienst „van allen het onttrekt aan het uitsluitend bezit en „alzoo ook aan de vrije uitoefening van het eigen- „domsrecht van hen, die beweren en aannemen te „bewijzen, dat zij daarvan eigenaars zijn."

Vat men het voorgaande samen, dan zou men, geloof ik, kunnen zeggen: Een openbare weg is een streek gronds, op bepaalde en duidelijke wijze als weg ten gemeenen nutte, ten openbaren dienst bestemd, door het openbaar gezag, hetwelk de bevoegdheid heeft aan die bepaalde streek gronds die publieke bestemming te geven en te handhaven.

Zijn ook de wegen en voetpaden, waarvan in het B. W. gesproken wordt in de artt. 715 — 720 en in den titel van erfdienstbaarheden, wegen ten openbaren dienst bestemd? Geenszins; deze wegen zijn bestemd ten dienste van een of meer bepaalde per-

sonen, staan niet onder toezicht van het openbaar gezag, en kunnen door de rechthebbenden eigendunkelijk worden opgeheven of afgesloten. De H. R. onderscheidde dan ook bij arrest van 23 Dec. 1864 (Gemeentestem No. 695) tusschen „ten dienste van het algemeen bestemde wegen" en „wegen, die als bijzonder eigendom niet ten dienste van het algemeen, maar ten eigen dienste door privaatpersonen worden bezeten" onder welke laatste categorie de H. R. rekende een weg, iemand tot uitweg dienende.

Wellicht zal men zeggen, dat deze wegen toch meestal voor iedereen toegankelijk zullen zijn. Zulks is waar. *Feitelijk* zullen die wegen voor een ieder *toegankelijk* zijn. Maar zijn zij daarom *rechtens* ten openbaren dienst *bestemd?* Niet op de feitelijke gebruikmaking, maar op de bestemming komt het aan. Al staan wegen voor eenieder open, zij zijn daarom nog niet ten openbaren dienst bestemd [1]).

Welke wegen zullen nu bij eene markverdeeling als ten openbaren dienst bestemd moeten worden beschouwd? Niet slechts die, welke communicatie verschaffen met omliggende plaatsen, maar ook die,

---

1) Men zie W. v. h. R. No. 795. «Zijn spoorwegen openbare wegen» door J. P. V. Aldaar wordt gesteld: een *openen* weg tegenover een *afgeslotenen* weg en een *openbaren* weg tegenover een *bijzonderen* weg. Alle wegen kunnen nu zijn *opene* wegen, doch het zijn daarom nog niet alle *openbare*, d. i. ten openbaren dienst bestemde wegen. Men vergelijke ook Brissonius de Verb. Signif. in voce *publicus: publici* adpellatio id continet, quod in communi populi usu est, et publicis usibus *destinatum*. Qualeserant Romae Campus Martius, forum, theatrum, basilicae, viae, *itinera publica*.

welke voor het onderling plaatselijk verkeer noodig zijn. Ook deze toch zijn duidelijk ten openbaren dienst, ten gemeenen nutte van allen bestemd. De verdeelingscommissie zal moeten beslissen volgens art. 19, of nieuwe verkeerswegen noodig zijn, en zoo ja, dan zal zij die op de kaart doen brengen. Keurt het gemeentebestuur zulks goed, zoo worden dezulke als openbare wegen op den legger gebracht.

Moeilijker is de vraag te beslissen, welke van de bestaande wegen openbare wegen zijn, daar de markgronden, wijl ieder zich dikwijls zelf een weg door de heide baande, veelal door tal van wegen zijn doorsneden. Deze quaestie is, naar ik meen, grootendeels van feitelijken aard [1]). Wellicht werpt men mij tegen: wanneer het gebruik sinds onheugelijke jaren aan een weg niet de publieke bestemming geven kan, zal meestal geen enkele openbare weg door de markgronden loopen. Hierop antwoord ik: die wegen zijn meestal zóó oud, dat zij hun publieke bestemming reeds hadden ontvangen van de markgenootschappen in den tijd, waarin deze nog publiekrechterlijke lichamen waren. Het verstandigst zal daarom wezen bij de verdeeling eener mark, in geval van niet-overeenstemming, door onpartijdige per-

1) In de Mem. v. Beantw. lees ik dan ook ad. art. 20: «Bijna «altijd zal in deze het geschil loopen over geheel feitelijke quaesties, «niet over rechtspunten, zoodat de beslissing uit haren aard mee- «tehuis behoort bij Gedeputeerde Staten, die met de feiten en «locale omstandigheden van nabij bekend zijn, dan bij den Koning «en dus ook bij den Raad van State.»

sonen, met den feitelijken toestand en de behoeften der plaats volkomen bekend, te doen beslissen, welke wegen immer en altijd als publieke *verkeerswegen* hebben bestaan, en derhalve ook na de verdeeling moeten bestaan blijven. Deze verkeerswegen, hetzij zij voor het verkeer met andere plaatsen, hetzij alleen voor het onderling plaatselijk verkeer dienstig zijn, zullen, naar ik meen, alleen de wegen zijn, welke ten openbaren dienste zijn bestemd.

Tengevolge der verdeeling zullen ook vele servituten van uit- of overweg ten behoeve van verschillende erven moeten worden in het leven geroepen. Deze wegen, al mogen zij *feitelijk* voor een ieder *toegankelijk* zijn, zijn echter niet ten openbaren dienst, maar ten dienste van een of meer bepaalde personen, of nog juister van een of meer bepaalde erven, bestemd. Zij zijn ook geenszins aan het toezicht van het openbaar gezag onderworpen.

Eindelijk blijkt de bedoeling duidelijk uit de wet zelve. In art. 23 al. 4 lees ik: „Zij (de commissie) doet op de kaart brengen de uit- en overwegen naar en van den openbaren weg en de waterloozingen naar de openbare waterleiding.” Hier wordt dus de openbare weg gesteld tegenover de uit- en overwegen, waaruit blijkt, dat deze niet gerangschikt moeten worden onder de in art. 19 en 21 bedoelde openbare wegen.

Wat nu betreft de billijke vergoeding, waarvan art. 21 spreekt, zoo moet ik hierop wijzen, wat ik ook reeds boven zeide, dat het geenszins noodig is,

dat wegen ten openbaren dienst bestemd, alle grint- of straatwegen worden. Als maatstaf zal men ook hier wederom moeten aannemen de behoeften der plaats en de onderhoudsgelden, welke vóór de verdeeling aan die wegen werden besteed. Weet men eenmaal in welken staat de wegen zullen worden gebracht en voortaan onderhouden, zoo geloof ik, dat er geen betere wijze bestaat om de billijke vergoeding te bepalen, waarvan art. 21 spreekt, als die welke men in Beek en Stokkum gevolgd heeft, en welke ik boven heb meegedeeld.

§ 5. *Artikel 23 der Markenwet.*

Het artikel, dat ik in deze paragraaf wensch te bespreken, luidt als volgt;

„De commissie waardeert de verschillende gronden „met het oog op hun aard en ligging.

„Zij bepaalt den aard en de hoegrootheid der schade-„loosstelling, te ontvangen voor het gemis van zake-„lijke rechten en voor het verbreken van verhuringen.

„Zij maakt de kavelingen, waarbij aan ieder recht-„hebbende zijn aandeel wordt toegedeeld, met inacht-„neming van het bij art. 24 bepaalde.

„Zij doet op de kaart brengen de uit- en over-„wegen naar en van den openbaren weg en de „waterloozingen naar de openbare waterleiding.

„Zij onderwerpt een en ander aan de goedkeuring „van den rechter-commissaris."

De vele en gewichtige bezigheden, welke dit artikel

aan de verdeelingscommissie opdraagt, wil ik thans aan een nader onderzoek onderwerpen en daarom achtereenvolgens bespreken:

1. het waardeeren der gronden en maken der kavelingen,

2. het bepalen der schadeloosstelling voor het gemis van zakelijke rechten en voor het verbreken van verhuringen,

3. het op kaart brengen der in al. 4 genoemde uit- en overwegen.

Ad. 1. Het kan misschien vreemd schijnen, dat men zoowel met betrekking tot de schatting als tot de verkaveling geen uitvoeriger regelen gegeven heeft; toch acht ik het juist een der uitstekendste eigenschappen der wet, dat zoodanige bepalingen er in worden gemist.

In de M. v. T. [1]) lees ik de rede van dit gemis, waarmede ik mij alleszins kan vereenigen: „Bij de „waardebepaling der gronden moeten noodwendig zeer „verschillende elementen in aanmerking komen. Het „scheen noch wenschelijk noch mogelijk in de wet „te dien opzichte in bijzonderheden te treden, en de „commissie met den rechter-commissaris in hunne „waardeering aan banden te leggen. Zij vinden alleen „in deze wetsbepaling een aanwijzing om op alle „omstandigheden te letten door het voorschrift, dat zij „het oog hebben te vestigen op den *aard* en de *ligging* „der gronden. Onder „ligging" is ook begrepen de af„stand van wegen, vaarten en bebouwde eigendommen".

1) M. v. T. Ontw. '82.

Er wordt dus aan de commissie feitelijk niets anders bevolen dan de gronden met de grootste nauwkeurigheid te schatten. Bij de meeste markverdeelingen is zulks door beëedigde schatters geschied, daartoe door de verdeelingscommissie aangesteld. Wist men eenmaal de geheele geschatte waarde der markgronden, zoo was de gewone wijze, waarop men daarna te werk ging, deze, dat men eerst ieders aandeel in geld vaststelde, en die geldswaarde vervolgens in grond toedeelde. Zonder een voorafgaande schatting ware een juiste verkaveling bijna onmogelijk.

Wat nu de verkaveling betreft, daaromtrent heeft men aan de Regeering gevraagd bijzondere regelen vast te stellen, aan welk verzoek nochtans, m. i. zeer terecht, niet is voldaan. Teneinde de moeilijkheid, welke zich hier kan voor doen, te doen inzien, moet ik er nogmaals op wijzen, dat er 3 soorten van marken zijn:

1. marken, die hun juist, oorspronkelijk type hebben weten te bewaren; waarin het zijn van markgenoot onafscheidelijk verbonden is aan een aantal hoeven of grondstukken, of in het algemeen aan het hebben van een stuk gronds in bizonderen eigendom;

2. marken, waar het markerecht is verbonden aan ingezetenschap, en waarop m. i. de tegenwoordige wet niet toepasselijk is.

3. marken, die in een zeker aantal aandeelen zijn verdeeld, welke aandeelen meestal niet verbonden zijn aan den eigendom van den grond.

Bij marken van de derde soort baart de verkave-

ling geenszins moeielijkheden. Is de mark f 10000 waard, en zijn er 10 deelhebbers, zoo krijgt ieder voor een waarde van f 1000 in grond.

Doch hoe te handelen met de 1e soort. Wanneer in eene mark b. v. iedereen, die 4 H. A. gronds in bizonderen eigendom bezit, markgenoot is, dan is dus zoowel hij, die juist 4 H. A., als degene, die 100 H. A. gronds bezit, markgenoot. Nu vroeg men aan de Regeering: „Hoe moeten die gemeenschappelijke „gronden verdeeld worden, of welk aandeel behoort „daarin aan iederen deelgerechtigde te worden toe„gekend?" [1])

De Regeering antwoordde hierop: „Zooveel moge„lijk moet aan de commissie worden overgelaten hierin „naar omstandigheden te handelen. Om eene mark„verdeeling tot een goed einde te doen brengen, moeten „de handen der commissie zoo min mogelijk gebonden „worden. Alleen behoort te worden gezorgd, dat zij „van haar macht geen misbruik make, en daartegen „is bij het ontwerp gewaakt door de bepaling, dat „hare beslissingen de goedkeuring van den rechter„commissaris behoeven" [2]).

Men heeft de commissie dus zeer terecht geheel vrijgelaten en het zou dan ook zeer moeilijk geweest zijn in deze zaak een algemeen wetsvoorschrift te geven. In de practijk zal men echter noodwendig een maatstaf moeten aannemen om de hoegrootheid van iemands

1) Voorl. Verslag. Ontw. '82.

2) Mem. v. Beantw. ad. art. 23. Ontw. '82.

aandeel in den eigendom van den algemeenen grond te bepalen. Men zal dan, naar ik meen, moeten redeneeren als volgt:

Het karakteristieke der marken is juist dit, dat de algemeene grond dient tot uitsluitend voordeel van den particulieren grond, weshalve men zelfs van deelgerechtigden grond gesproken vindt. Het genot van, de deelgerechtigdheid in den algemeenen grond komt den eigenaars slechts toe, juist in hun qualiteit van eigenaars van deelgerechtigden grond. Zij mogen dan ook meestal niet meer gebruik van den grond maken, dan juist voor de uitoefening van hun bedrijf noodig is [1]). Waar nu het gemeenschappelijk genot en eigendom plaats maakt voor individueel genot en eigendom, daar zal de grootte van het aandeel in den gemeenschappelijken eigendom bepaald moeten worden in evenredigheid van het gebruik, dat tijdens het bestaan der mark van den algemeenen grond werd gemaakt, derhalve in evenredigheid der behoefte van den particulieren grond. Hij, die *naar gelang van* behoefte tot het gebruik gerechtigd was, zal *in evenredigheid van* behoefte in den eigendom moeten deelen. De woorden „die Almend gehört den Gütern" welke de geheele markinrichting kenschetsen, mogen thans bij de ontbinding niet vergeten worden.

Om de grootte van iemands deel te bepalen, zal men dus tweeërlei zaken in het oog moeten houden:

---

1) Boven reeds wees ik erop, dat het in de meeste markstatuten verboden is strooisel of plaggen buiten de markebuurt te vervoeren.

1. de grootte van den grond in bizonderen eigendom;
2. den aard en de gebruikswijze van dien grond.

Zóó zullen 2 markgenooten, die ieder b.v. 5 H.A. bouwland bezitten, een éven groot aandeel in den algemeenen grond ontvangen; wanneer de een echter 5 H.A. bouwland, de ander 5 H.A. boschgrond bezit, zal de eerste meer bekomen dan de tweede, wijl de behoefte van den grond des eersten grooter is.

Men meene nu niet, dat deze redeneering slechts in theorie bestaanbaar is, want wanneer ik een blik werp op de verschillende verdeelingen, dan zie ik, dat men op deze wijze tot zeer goede resultaten gekomen is. Wel zal het dikwijls niet gemakkelijk wezen een juisten maatstaf te vinden, doch dit is dan ook een der voornaamste zaken, die in het plan van verdeeling definitief moet vastgesteld worden. Men vergelijke de 3 eerste artikelen van het als Bijlage B. hierachter toegevoegd Verdeelingsplan van het Voorthuizer Maalschap. Dergelijke bepalingen vind ik eveneens in het verdeelingsplan der buurt van Lunteren, terwijl men te Uddel ook denzelfden weg gevolgd heeft om ieders aandeel te bepalen. Met het oog op den oorsprong, het wezen en het doel der marken meen ik dan ook, dat men door aldus te werk te gaan, immer tot de zuiverste oplossing geraken zal.

Wanneer eenmaal de verdeelingsmaatstaf vastgesteld en diensvolgens ieders aandeel in geld is bepaald, dan rijst de tweede vraag: Hoe heeft de toedeeling in grond plaats?

In het Voorl. Verslag lees ik:

„Omtrent de wijze, waarop de toedeeling der kave- „lingen zou plaats hebben, liepen de gevoelens uiteen. „Terwijl vele leden voor loting waren, gaf een niet „minder aantal de voorkeur aan eene toedeeling bij „schikking, daar toch wegens de ligging alleen reeds „voor menigen gerechtigde de eene kaveling grooter „waarde kan hebben dan de andere.

„Anderen merkten hiertegen aan, dat de loting „niet kon worden gemist.

„Hoe toch te handelen als geene schikking is te „krijgen, zooals veelal het geval zal zijn?

„Zonder loting zijn willekeur en begunstiging niet „te keeren. Bij verschil van waarde der gronden wor- „den er eerst hoofddeelen gemaakt, waarin ieder naar „zijn regt bij loting eene kaveling krijgt." [1])

Hierop antwoordde de Regeering:

„Eene verdeeling bij loting schijnt niet wel uit- „voerbaar, daar de gerechtigden bijna altijd ongelijke „portiën hebben.

„Willekeur en begunstiging door de commissie kan „worden tenietgedaan door den rechter-commissaris, „die de verkaveling moet goedkeuren. Blijkt geene „minnelijke schikking mogelijk, dan moet de Recht- „bank uitspraak doen, waarvoor art. 25 al. 4 den „weg aanwijst." [2])

Bij de tot nu plaats gehad hebbende verdeelingen

---

1) Voorl. Verslag. Ontw. '82.

2) Mem. v. Beantw. Ontw. '82.

heeft men vierderlei wijzen gevolgd om de toedeeling te bewerkstelligen en wel:

a. minnelijke toedeeling (o. a. bij de verdeeling van het Voorthuizer Maalschap, Uddelsche mark, Buurt van Lunteren en Meu-Lunteren, Leusderberg, Loenensche mark);

b. publieke verkoop. (o. a. bij de verdeeling van het Vlijmensche veld, de Engelsche slagen, Buurt van Bennecom);

c. loting (bij de verdeeling der Mark van Wachtum);

d. toewijzing bij afslag onder de gerechtigden (bij de verdeeling der Beeksche en Stokkumsche gemeenten);

Ad. a. Bij minnelijke toedeeling is de taak der verdeelingscommissie ongetwijfeld zeer zwaar. Zij toch heeft geenszins alleen hierop te letten, dat ieder een even groote geldswaarde ontvangt. Zij moet de verschillende belangen der geërfden in het oog houden; zij moet ieder zooveel mogelijk een deel in die grondsoorten geven, die voor zijn bedrijf het meest dienstig zijn; zij moet letten op den afstand tusschen ieders deel en zijn erf etc., etc. Maar bovenal zal zij nauwkeurig hebben toe te zien, welke gronden diegenen ontvangen, die slechts voor een zeer klein aandeel in de mark gerechtigd zijn. Het is toch van het grootste belang, dat het kleine stukje gronds, dat zij ontvangen, voor hen in alle opzichten voordeelig en gunstig gelegen zij. Heeft de commissie de verkaveling gemaakt, zoo kunnen de geërfden onderling nog ruilen en slaagt men er dan ten slotte in allen tevreden

te stellen, zoo geloof ik, dat dit wel een der beste wijzen is, waarop eene verdeeling bewerkt zal kunnen worden.

Ad. b. De geheele mark publiek verkoopen en dan het geld onderling verdeelen, is wel de gemakkelijkste wijze om tot eene scheiding te geraken. Van toedeeling in grond is hier eigenlijk geen sprake. Het zal zelfs kunnen gebeuren, dat geene of slechts weinigen der markgenooten een stuk gronds bekomen.

Met het Vlijmensche veld en de Engelsche slagen handelde men op deze wijze, wijl die gronden niet voor feitelijke verdeeling geschikt waren.

In Bennecom, waar men denzelfden weg volgde, redeneerde men als volgt: Wanneer wij de gronden verkoopen en wel alles in perceelen en niets in massa, dan kan ieder, die iets noodig heeft, zulks koopen, terwijl hij, die geen grond behoeft, geld ontvangt. Zulks is dan ook geschied en de verdeeling is naar aller wensch afgeloopen.

Deze wijze van toedeeling zou ik echter niet in het algemeen durven aanbevelen. De belangen van den kleinen man zijn m. i. hierdoor niet genoegzaam gewaarborgd. De verkoop geschiedt publiek en het kan dus gebeuren, dat iemand, die een stukje gronds noodzakelijk noodig heeft, zulks òf niet òf slechts tegen zeer hoogen prijs bekomen kan. Bij de verdeeling toch dient men ook nog het doel der marken in het oog te houden en derhalve te zorgen, dat, tenzij daartegen onoverkomelijke bezwaren bestaan, eenieder een stuk gronds krijgt of althans gemak-

kelijk krijgen kan. Wil hij zulks naderhand verkoopen, dat is zijne zaak.

Ad. c. Bij de mark van Wachtum, welke gedeeltelijk vrijwillig is verdeeld, heeft men de toedeeling door loting doen geschieden. Er werden zooveel kavelingen gemaakt, als er aandeelen waren. Zij, die geen vol aandeel bezaten, voegden zich bijeen en verlootten, hetgeen zij bekwamen, later weer onder elkander. Op deze wijze kan men alleen handelen, wanneer de aandeelen gelijk zijn, terwijl het ook dan nog m. i. niet in alle opzichten aanbevelenswaardig is, daar men toch alle zekerheid mist, dat ieder dat gedeelte zal ontvangen, wat voor zijn bedrijf het meest geschikt is. Het gevolg er van zal dan ook in de meeste gevallen dit zijn, dat na de verloting onophoudelijk ruilingen plaats vinden.

Ad. d. Thans moet ik eene wijze van toedeeling bespreken, die mij bizonder goed voorkomt, en welke alleen, voor zoover mij bekend is, bij de verdeeling der Beeksche en Stokkumsche gemeenten is in toepassing gebracht. Men handelde daar als volgt: Er waren 120 deelhebbers, alle gelijk gerechtigd. Men bepaalde eerst ieders aandeel in geld. Er waren 4 grondsoorten, die men splitste in 120 evenwaardige perceelen. Dus 480 perceelen. Stel nu, dat elk perceel waard was f 1000. Nadat alle gerechtigden waren opgeroepen, werd perceel No. 1 opgehangen op f 3000. Hij, die nu een bepaald stuk gronds wilde hebben, kon zulks krijgen door boven de waarde te bieden en wel minstens f 50; want er werd niet verder afgeslagen dan

tot f 50 boven de geschatte waarde. Alleen gerechtigden mochten bieden en hij, die eenmaal zijn aandeel had, mocht niet meer meebieden. De perceelen, waarop door niemand geboden werd, werden ten slotte verloot onder hen, die nog niets hadden. Hetgeen, boven de waarde geboden was, werd in de markenkas gestort en ten slotte onderling verdeeld. Een voorbeeld moge deze wijze van toedeeling nog verduidelijken:

Stel, er zijn 10 gerechtigden. De gronden zijn te zamen waard f 10000. Zij worden gelegd in 10 perceelen, elk geschat op een verkoopwaarde van f 1000. Gerechtigde A. is echter perceel No. 1 meer waard dan f 1000, want het ligt bij zijn huis. Hetzelfde geldt voor B. met betrekking tot perceel No. 2. A. biedt voor perceel No. 1 f 2000 en B. voor perceel No. 2 f 3000. De overige deelgerechtigden bieden niet. De toestand wordt nu aldus: Gerechtigd 10 personen. De mark blijkt nu waard te zijn, niet f 10000, maar 10000 + 1000 + 2000 = f 13000. Het aandeel van ieder bedraagt dus f 1300. Aan A. wordt toegescheiden perceel No. 1 voor f 2000, onder voorwaarde f 700 aan contanten in te brengen. Aan B. wordt toegescheiden perceel No. 2 voor f 3000 onder gehoudenheid om f 1700 in de markenkas te storten. Aan de overige 8 deelgerechtigden worden toegescheiden de perceelen 3—10, ter waarde elk van f 1000 + 300 aan contanten, of wel aan ieder eveneens f 1300. Gestort was door A. en B. te zamen f 2400;

$\frac{2400}{8} =$ f 300

In elk geval verdient deze manier aanbeveling daar, waar blijkt, dat men bij minnelijke toedeeling niet tot een vergelijk zal kunnen komen. Maar ook dan nog, wanneer zulks wel het geval is, zou ik de hier aangenomen wijze van toedeeling prefereeren. En waarom? Reeds boven haalde ik de woorden aan uit het Voorl. Verslag: „Zonder loting zijn willekeur en begunstiging niet te keeren." Hoewel ik nu geenszins meen, dat loting het eenige middel is om willekeur en begunstiging te keeren, zoo kan ik toch niet ontkennen, dat bij minnelijke toedeeling er immer gevaar voor partijdigheid bestaat. Zonder opzettelijk anderen te willen benadeelen, zal men onwillekeurig in de eerste plaats denken aan hen, die men begunstigen wil.

De verdeelingscommissie bestaat bovendien meestal uit markgenooten, en deze zal zoo licht meenen gerechtvaardigd te zijn, wanneer zij aan ieder een even groote geldswaarde in grond toedeelt. Men zegt dan misschien: „Alles is toch onderworpen aan de goedkeuring van den rechter-commissaris," Dit is zeer waar; maar zal deze genoegzaam van de plaatselijke gesteldheid op de hoogte zijn om te beslissen, niet of er soms oneerlijkheden hebben plaats gehad — dit toch heb ik hier geenszins op het oog — maar of er niet eene toedeeling mogelijk geweest ware, die het belang van een enkelen misschien schaden, voor velen daarentegen veel voordeeliger zou zijn geweest? En zal het ook hier wederom niet de kleine man wezen, die tengevolge van verschillende omstandigheden misschien in eene te zwakke positie ver-

keert om met kracht de behartiging zijner belangen af te dwingen? Wellicht werpt men mij tegen, dat de rechter-commissaris zitting houdt, teneinde bezwaren van belanghebbenden te hooren. Men vergete echter niet, dat naast den rechter-commissaris gezeten is de verdeelingscommissie tot het geven van inlichtingen, waarom misschien ook dan nog sommigen hunne meening niet openlijk zullen durven zeggen. Het blijkt, meen ik, hieruit genoegzaam, dat bij minnelijke toedeeling eene verdeelings-commissie, met hoe goede bedoelingen dan ook bezield, zich toch onwillekeurig aan partijdigheid zou kunnen schuldig maken, en het is daarom, dat ik de wijze van toedeeling die men in Beek en Stokkum gevolgd heeft, zoo uitstekend vind. Bovendien was daar een ieder verzekerd zijn aandeel in grond te ontvangen, wijl hij, die zijn deel had, niet meer mee mocht bieden; vervolgens behoefde niemand zich zijn aandeel voor eene grootere dan de geschatte waarde te zien toedeelen, terwijl eindelijk hij, die aan een bepaald stuk gronds eene grootere subjectieve waarde hechtte, zulks verkrijgen kon, doch tegen storting eener som gelds in de markenkas, welke later tusschen allen werd verdeeld.

Zeer terecht was ook bepaald, dat men minstens f 50 boven de geschatte waarde bieden moest. Anders ware toch een te groot privilege aan den rijke toegekend, die dan misschien tegen betaling van f 1 boven de waarde een bepaald stuk gronds had kunnen verkrijgen, zonder dat de arme, die ook dien

éénen gulden niet missen kon, met hem zou hebben kunnen meedingen. De opmerking ligt voor de hand, dat ook nu nog een privilege aan den rijke werd toegekend. Zulks is waar; doch wanneer ik meedeel, dat de Beeksche gemeente, geschat op f 18000, bij de toedeeling op deze wijze bleek waard te zijn f 58000, dan blijkt daaruit, dat zij, die dan misschien niet het stuk gronds bekwamen, dat zij wenschten, als vergoeding daarvoor eene zeer aanzienlijke geldsom ontvingen.

Een bezwaar doet zich hier voor en wel naar aanleiding van art. 29 der Markenwet, luidende: „Gedurende de werkzaamheden tot de gerechtelijke „verdeeling kunnen, nadat vooraf de markgenooten „door het bestuur zijn opgeroepen, de markgronden „verkocht worden, wanneer een verkoop van het „geheel bij meerderheid van stemmen der aanwezige „markgenooten, of van een deel, door den rechter-„commissaris, op voordracht der commissie, nood-„zakelijk wordt geacht.

„In beide gevallen geschiedt die verkoop *in het „openbaar* door het markbestuur, ten overstaan van „den door den rechter-commissaris aangewezen notaris."

Nu heeft men het volgende bezwaar geopperd: Eene wijze van toedeeling als deze is in strijd met de wet, want hier heeft een *onderhandsche* verkoop plaats *tusschen de gerechtigden*.

Naar ik meen, bestaat deze moeilijkheid slechts in schijn. Wanneer iemand een plaatsbillet voor eene voorstelling gekocht heeft en vervolgens eene plaats

bespreken wil, zoo koopt hij, als hij geld daarvoor geeft, niet de plaats zelve, (hij heeft die immers reeds gekocht) maar het recht om zich eene bepaalde plaats te doen aanwijzen. Welnu, evenzoo hier. Ieder heeft recht op een stuk gronds, wijl hij markgenoot is. De zooeven genoemde houder van het plaatsbillet en de markgenoot zijn in dit opzicht gelijk te stellen. De eerste heeft recht de voorstelling bij te wonen op welke plaats dan ook; de laatste heeft recht op een stuk gronds, waar dan ook. Maar evenmin als de eerste, wanneer hij een plaats bespreekt, de plaats zelve koopt, evenmin koopt de markgenoot bij deze wijze van toedeeling den grond. Ook hier wordt slechts verkocht *het recht* om zich bij de toedeeling een bepaald stuk gronds te doen toewijzen. Dezen verkoop verbiedt de wet nergens.

Wanneer men de zaak juist had willen voorstellen, had men niet moeten zeggen, b.v.: „perceel 1, geschat op f 1000, wordt opgehangen op f 3000 en vervolgens wordt er afgeslagen tot f 1050," maar: „het recht om zich perceel 1 te doen toewijzen wordt opgehangen op f 2000 en vervolgens wordt er afgeslagen tot f 50." Men zou dan duidelijk hebben ingezien, dat geen grond, maar een recht verkocht werd.

Nog ééne opmerking moet hieraan toegevoegd. Waar de markgenooten niet alle gelijk gerechtigd zijn, zal men deze wijze niet geheel en al in praktijk kunnen brengen, maar toch wel hetzelfde beginsel handhaven. In dat geval zou men b.v. kunnen ver-

koopen het recht om het eerst eene keuze te doen, waarvoor hij, die tot een grooter deel dan anderen gerechtigd was, natuurlijk in evenredigheid ook meer zou moeten betalen.

Ad. 2. Omtrent de hoegrootheid der schadeloosstellingen, te geven voor het gemis der speciale markerechten valt in het algemeen weinig te zeggen. Wat den aard der schadeloosstelling betreft, zoo zal men of wel geld kunnen geven of grond. Wordt eene geldelijke vergoeding gegeven, dan zal men hebben na te gaan, hoeveel schade de gerechtigde in de uitoefening van zijn bedrijf lijdt, als hij dat recht niet meer kan uitoefenen. Geeft men grond — en zulks zal in de meeste gevallen economisch veel beter zijn [1]) — dan zou ik de schadeloosstelling, b.v. voor het vervallen van het recht van schapendrift willen bepalen als volgt: men vrage, van hoeveel gronds de schapenhouder vóór de verdeeling feitelijk genot had, m. a. w. hoeveel gronds hij alleen noodig heeft om zijn recht te kunnen uitoefenen. Staat zulks eenmaal vast, dan zou ik hem zooveel gronds in eigendom willen doen toekomen, mits hij van zijnen kant (wijl hij thans duidelijk te veel ontvangt, daar hij slechts een recht van schapendrift, geen recht van eigendom had) zooveel gelds in de markenkas stortte, als de eigendom van dien grond, bezwaard met een recht van schapendrift, zou blijken waard te zijn.

1) Bij verscheidene verdeelingen werd dan ook grond gegeven; bij de verdeeling der Loenensche mark werd de schadeloosstelling in geld vastgesteld.

Boven deelde ik reeds mede, dat men, m. i. ten onrechte, bij de meeste verdeelingen ook de rechten van erfpacht, opstal etc. vervallen deed, behoudens toe te kennen schadeloosstelling. Ook bij vrijwillige verdeeling heeft men meestal getracht de bezitters dezer rechten van hunne rechten te doen afzien tegen schadeloosstelling. Met een enkel woord wil ik thans vermelden, hoe men op de verschillende plaatsen deze schadeloosstellingen, alsmede die voor het verbreken van verhuringen heeft bepaald.

Loenensche mark. Men bepaalde aldaar: De schadeloosstelling voor het verbreken van de rechten van opstal en erfpacht bestaat daarin, dat den opstalhouders en erfpachters de keus gelaten wordt, om na de verdeeling hunne perceelen uit te koopen tegen den à 4 pct. gekapitaliseerden jaarlijkschen canon òf wel, dat zij ná de verdeeling gewone huurders kunnen blijven, levenslang of minstens 30 jaren, tegen betaling van den bestaanden jaarlijkschen canon als huurprijs per jaar.

De huren zijn, zoodra de verdeeling bevolen was, opgezegd, zoodat bij de scheiding geene huurovereenkomsten meer zullen bestaan en derhalve van schadeloosstelling geen sprake is.

Beeksche gemeente. Hier waren slechts eenige opstalhouders, die tevens geërfden waren. Als schadeloosstelling voor het vervallen hunner rechten ontvingen zij het volgende:

1. Hun werd het stuk gronds, waarop hun recht gevestigd was geweest, bij de verdeeling toegewezen.

2. Zij ontvingen bovendien nog een stuk gronds daarbij.

De huurders van markgronden liet men een jaar voor niets wonen, als schadeloosstelling voor het verbreken der huurovereenkomsten.

Uddelsche mark. Den erfpachters bood men aan als schadeloosstelling, de gronden, waarop hunne rechten waren gevestigd geweest, voor matigen prijs te kunnen koopen. Allen maakten hiervan gebruik, vooral wijl zij daardoór tevens tot een grooter aandeel in de algemeene heide gerechtigd werden.

Mark van Ugchelen. De huurders en erfpachters konden hier eigenaars worden tegen betaling van 16 × de pachtsom. Allen deden zulks. De koopsom werd niet betaald in geld, maar op de volgende wijze: Ieder ingezeten had recht op eene zekere geldswaarde in grond. [1]) Had nu b.v. A. recht op f 100 in grond en moest hij f 80 betalen als koopsom van den erfpachtsgrond, zoo ontving hij den grond, dien hij tot nu toe in erfpacht had in eigendom en bovendien f 100 — 80 = f 20 in grond.

In het *Vlymensche veld,* de *Engelsche slagen,* den *Leusderberg* en de *mark van Groenlo* bestonden bij de verdeeling geene rechten van erfpacht, opstal etc.

Mark van Wachtum. Niettegenstaande de uitdrukkelijke wetsbepaling liet men hier de huurovereenkomsten ook na de verdeeling bestaan.

---

1) Waarop dit recht steunde, zal ik vermelden bij de behandeling van art. 24.

Voorthuizer Maalschap. Hoe men daar gehandeld heeft met de erfpachters etc., blijkt uit art. 8 van het hierachter toegevoegde Plan tot Verdeeling. Huurovereenkomsten, waarvan daar gesproken wordt, bestonden er echter niet.

Zeer verstandig acht ik de bepaling van art. 8, al. 3, van genoemd verdeelingsplan. Waar deelgerechtigde grond in erfpacht is uitgegeven, wordt het aan dat grondstuk toekomend deel in den algemeenen grond ook onmiddellijk aan denzelfden erfpachter in erfpacht toegewezen. Hierdoor heeft men het doel der mark goed in het oog gehouden, dat n.l. de algemeene grond ten dienste moet blijven van den particulieren grond, zoolang althans het gebruik daarvan voor den particulieren grond voordeelig is.

Minder goed kan ik mij vereenigen met de slotwoorden dier alinea, luidende: „mits de erfpachter zich „verbinde om van dien toegewezen grond aan den „eigenaar eene erfpacht te betalen in dezelfde ver„houding als hij nu betaalt voor hetgeen hij thans in erfpacht bezit." Is het gegrond, dat men den canon hier heeft verhoogd? Immers neen. Wijl toch het markerecht, verbonden aan den eigendom van den grond, de bevoegdheid geeft, om van den algemeenen grond gebruik te maken, zooveel als voor den particulieren grond noodig is, zoo is het noodzakelijk, dat men door de gebruikmaking van den particulieren grond aan een ander, b. v. een huurder of erfpachter af te staan, men hem tevens de gebruikmaking van den algemeenen grond toestaat. De erfpachter

van den deelgerechtigden grond had derhalve als zoodanig ook profijt van al de rechten, of al het genot, dat dien in erfpacht uitgegeven grond op de mark toekwam. Men had derhalve aan dien erfpachter van deelgerechtigden grond, het aan dien grond toekomend deel in den algemeenen grond, ook in erfpacht moeten toewijzen, zonder nochtans den canon te verhoogen.

Buurt van Lunteren en Meu-Lunteren. Met de huurders van markgronden heeft men hier gecontracteerd. Zij ontvingen geene afzonderlijke schadeloosstelling, maar konden voor matigen prijs eigenaars van den huurgrond worden. De erfpachters werden, tegen betaling eener vastgestelde som, eveneens eigenaars van den in erfpacht bezeten grond.

In art. 9 van het verdeelingsplan vindt men dezelfde bepaling als in art. 8 al. 3 van het plan tot verdeeling van het Voorthuizer Maalschap.

Buurt van Bennecom. Op het oogenblik der verdeeling, die door middel van publieken verkoop geschiedde, bestonden geene huurovereenkomsten meer, terwijl de erfpachters door koop eigenaars werden van den in erfpacht bezeten grond.

Wat blijkt uit het hier meegedeelde? Bij alle verdeelingen trachtte men de rechten van erfpacht etc. in eigendom te doen overgaan. Hiertegen is dan ook niet het minste bezwaar. Dit houde men echter in het oog, dat, waar rechten van erfpacht, opstal etc., werkelijk bestaan, men niemand kan *dwingen* daarvan afstand te doen, noch door een besluit der meerderheid

in geval van vrijwillige verdeeling, noch door zich te beroepen op eene wetsbepaling, waar de mark gerechtelijk wordt verdeeld.

Ad. 3. Hetgeen in de derde plaats aan de commissie wordt opgedragen, n.l. het op de kaart doen brengen der uit- en overwegen, heb ik reeds met een enkel woord besproken. Wijl de markgronden door de verdeeling in den individueelen eigendom der verschillende markgenooten komen, zal onvermijdelijk een aantal uit- en overwegen noodig zijn, en derhalve bij de scheidingsakte een aantal servituten van weg, uit- en overweg moeten gevestigd worden. De scheidingswegen tusschen verschillende erven, de zoogenaamde deelwegen, aan verschillende erven tot uitweg dienende, werden overal in eigendom overgedragen aan de aangrenzende eigenaars, ieder voor de helft.

§ 6. *Art.* 24 *der Markenwet.*

Het artikel, dat ik thans wensch te bespreken, waardoor de verdeeling van markgronden tusschen gewaarden en ongewaarden geregeld wordt, bevond zich niet in het eerste ontwerp, maar werd eerst later, nadat men de Regeering op de noodzakelijkheid eener dergelijke bepaling gewezen had, ingelascht. Het luidt, als volgt:

„Aan hen, die alleen krachtens ingezetenschap tot „het genot van markgronden gerechtigd zijn, zonder „zelf een eigendomsrecht te hebben, wordt geen aan„deel toebedeeld, doch aan de gemeente of afdeeling „eener gemeente, aan welker ingezetenschap zij dat

„genot ontleenen, wordt een derde gedeelte toebedeeld „van het aandeel, dat zij verkrijgen zouden, indien „hun recht dat van eigendom ware, welk gedeelte „wordt gekort op het aandeel van ieder der overige „markgenooten naar evenredigheid.

„Die toebedeeling aan de gemeente of afdeeling „heeft niet plaats, indien deze zelve een recht van „eigendom heeft op het gedeelte, tot welks genot „hare ingezetenen gerechtigd zijn, en haar op dien „grond een aandeel wordt toebedeeld.

„Zij, die krachtens ingezetenschap tot het genot „gerechtigd waren, blijven zulks voor wat betreft het „aan de gemeente of afdeeling toebedeelde aandeel, „tenzij hun recht wordt afgekocht tegen schadeloos-„stelling, door scheidsmannen in oneffen getal te be-„palen, op wier benoeming, werkzaamheden en beslis-„sing de artikelen 624 en volgende van den eersten „titel van het derde boek van het Wetboek van „Burgerlijke Rechtsvordering toepasselijk zijn."

Absoluut noodig was, naar ik meen, dit artikel niet, mits men maar bepaald had, aan wie het aandeel, waarvan de ingezetenen voortaan het genot zouden hebben, moest worden toebedeeld. Evenmin als de Regeering een bepaald voorschrift wilde geven om te bepalen, hoe groot ieders aandeel in den eigendom zou wezen, dáár, waar de mark niet in een zeker aantal waardeelen was verdeeld, evenmin als zij voorschreef, welken maatstaf men diende aan te nemen bij het bepalen der schadeloosstelling voor het gemis van zakelijke rechten, evenmin was het noodig vast te

stellen, welk aandeel den ingezetenen zou toekomen.

Bestond toch art. 24 niet, men zou de schadeloosstelling voor het vervallen van de rechten der ongewaarden op dezelfde wijze hebben moeten berekenen, als ik boven aangaf voor het vaststellen der schadeloosstelling voor het gemis van rechten van schapendrift etc. De ongewaarden waren gerechtigd tot het genot der markgronden op bepaalde wijzen, doch altijd *naar behoefte*, welke behoefte bleek uit de feitelijke gebruikmaking van die gronden. Als basis had dus ook hier moeten gelden het feitelijk genot, dat zij vóór de verdeeling van die gronden maakten.

Ik mag echter niet ontkennen, dat eene dergelijke berekening der schadeloosstelling voor het vervallen, niet van een bepaald recht door één persoon, maar van dikwijls verscheidene rechten door een complex van personen uitgeoefend, in de praktijk lastig ware geweest, weshalve ik het zeer prijzenswaardig vind, dat men, ter voorkoming van moeilijkheden, in eene uitdrukkelijke wetsbepaling, de verdeeling tusschen gewaarden en ongewaarden geregeld heeft. Heeft men zulks nu op juiste wijze geregeld? Alvorens hierop te antwoorden moet ik eerst meedeelen, hoe groot een aandeel aan de gemeente of afdeeling wordt toebedeeld. De wet bepaalt zulks duidelijk.

In art. 24 worden blijkbaar tegenover elkaar gesteld „gewaarden" en „ongewaarden". De laatsten zijn „zij, die alleen krachtens ingezetenschap tot het genot van markgronden gerechtigd zijn," de eersten, „zij die zelf een eigendomsrecht" hebben. Wanneer nu in

genoemd artikel gezegd wordt „indien hun recht dat van eigendom ware" beteekenen die woorden derhalve niets anders dan „indien zij gewaarden, markgenooten waren." Aan de gemeente of afdeeling wordt dus toebedeeld een derde gedeelte van het aandeel, dat de ongewaarden gezamenlijk verkrijgen zouden, indien ook zij gewaarden, markgenooten waren. De ongewaarden worden dus voor een oogenblik, ter berekening van het aan de gemeente toe te bedeelen gedeelte, gefingeerd deelgerechtigde markgenooten te zijn van de gronden, tot het genot, waarvan zij gerechtigd zijn. Een voorbeeld moge zulks duidelijk maken. Stel een mark van 300 H.A., tot het genot waarvan alle ingezetenen naast de markgenooten gerechtigd zijn, is verdeeld in 60 gelijke waardeelen, terwijl er 240 ongewaarden zijn. Waren deze 240 personen ook gewaarden, dan ontvingen zij ieder $\frac{300}{240 + 60} = 1$ H.A. en dus te zamen 240 H.A. De gemeente zal derhalve volgens art. 24 bekomen $\frac{240}{3} = 80$ H.A.

Waar de mark niet in een zeker aantal waardeelen is verdeeld, zal men de berekening op dezelfde wijze moeten maken. Men bepale daar, hoeveel gronds de ongewaarden te zamen zouden bekomen, wanneer ook zij in evenredigheid van behoefte deelden in den eigendom van den grond, tot het genot, waarvan zij zijn gerechtigd. Het dus gevonden getal H.A., door 3 gedeeld, deele men aan de gemeente toe.

In de praktijk zal het ongetwijfeld het gemakke-

lijkst wezen, de mark eerst in 3 gelijke deelen te splitsen, en daarna het $\frac{1}{3}$ gedeelte tusschen gewaarden en ongewaarden, de overige $\frac{2}{3}$ gedeelten alleen tusschen gewaarden te verdeelen. Het bovengegeven voorbeeld verandert dan als volgt: $\frac{300 \text{ H. A.}}{3} = 100$ H. A. Deze 100 H. A. worden nu tusschen gewaarden en ongewaarden verdeeld, zoodat de gemeente ontvangt; $\frac{100 \times 240}{240 + 60} = \frac{24000}{300} = 80$ H. A.

De Mem. van Beantwoording wijst als het ware deze laatstgenoemde wijze van verdeeling aan, waar zij zegt: „Hier wordt het genot van de ingezetenen beperkt tot $\frac{1}{3}$ deel der gronden, waarop zij vóór de verdeeling een recht van gebruik hadden." [1]) Vóór de verdeeling toch waren de ingezetenen *naast de markgenooten* gerechtigd tot het genot van het geheel. Dat genot wordt nu beperkt tot $\frac{1}{3}$, doch als vergoeding daarvoor, staan zij nu niet meer naast de markgenooten met een recht van genot, maar als mede-eigenaren, zoodat zij met de markgenooten in den eigendom van dat $\frac{1}{3}$ deelen, terwijl de hoeveelheid gronds, die zij als zoodanig ontvangen niet aan hen persoonlijk, maar aan de gemeente wordt toebedeeld, opdat de ingezetenen daarvan steeds het genot houden.

Waarom wordt $\frac{1}{3}$ gedeelte aan de gemeente toebedeeld? In de Mem. v. Beantw. lees ik:

„De vaststelling van dat aan de gemeente toe te

1) Mem. v. Beantw. Ontw. '85.

„kennen gedeelte is uit den aard der zaak altijd „eenigszins willekeurig. Hier wordt het genot van de „ingezetenen beperkt tot ⅓ deel der gronden, waarop „zij vóór de verdeeling een recht van gebruik hadden.

„Daar de eigendom van ⅓ kan geacht worden vrij „wel gelijk te staan met het bloot genot van het ge„heel, is deze evenredigheid, hier aangenomen." [1])

Men heeft derhalve aangenomen, dat het driemaal meer waard is deelgerechtigd markgenoot te wezen, dan slechts een beperkt gebruiksrecht te hebben, en op dien grondslag het tegenwoordig artikel gebouwd. De eenige juiste basis, die men m. i. had kunnen aannemen, was, gelijk ik boven reeds zeide, het feitelijk genot. Had men zulks echter gedaan, men zou juist de moeilijkheid, die men uit den weg wilde ruimen, hebben laten bestaan, waarom ik het zeer goed acht, dat men den knoop heeft doorgehakt, in het thans bestaand art. 24. Evenals altijd in dergelijke gevallen, zal ook deze bepaling ongelijkmatig werken.

In de eerste plaats toch zal het een verschil maken, of tegenover de gewaarden een al of niet veel grooter aantal ongewaarden staat; vervolgens, — en hiervan zal het meeste afhangen — of de uitgestrektheid der markgronden al of niet verre overtreft de hoeveelheid gronds, die noodig is om elks behoefte te voldoen; eindelijk of de ongewaarden tot ongeveer hetzelfde dan wel slechts tot een veel beperkter genot dan de markgenooten gerechtigd waren.

---

1) Mem. v. Beantw. Ontw. '85.

In de meeste gevallen zal echter, naar ik meen, het thans bestaande voorschrift aan de ongewaarden tot voordeel strekken.

Door Mr. Huber werd bij amendement voorgesteld art. 24 al. 1 te lezen als volgt:

„Wanneer tot het genot der markgronden tegelijk „gerechtigd zijn de ingezetenen van eene gemeente „of van eene afdeeling eener gemeente, en anderen, „die daartoe persoonlijk recht hebben, geschiedt de „verdeeling der markgronden, naar gelang van „het gebruik, dat gedurende de vijf laatste aan deze „wet voorafgaande jaren van die gronden is gemaakt."

Bij de beraadslaging daarover [1]) zeide deze afgevaardigde:

„Waarom het genot verminderd tot ⅓? Ik begrijp „volkomen, dat men wegens verlies van vruchtge„bruik een deel in eigendom krijgt, bijvoorbeeld, „wanneer de legitime portie is verkort.

„Daar staat tegenover het tijdelijk recht, de voort„durende eigendom en dat men dan minder in voort„durenden eigendom krijgt dan men anders tijdelijk „zou hebben in vruchtgenot. Maar die ingezetenen „hebben geen tijdelijk genot; zij persoonlijk wel; „maar de gemeente, waarin zij wonen en die hun „het genot van de mark verschaft, die gemeente, die „dan ook mededeelt in den eigendom der gronden „die verdeeld zullen worden, heeft een doorgaand „genot en die behoeft niet met ⅓ afgescheept te

1) Tweede Kamer. Zitting van 16 April '86.

„worden. Wanneer men toch de mark scheidt naar „het genot, dat de markgenooten er van hebben, „dient ook de gemeente voor het volle genot er in „te deelen."

Het amendement werd echter verworpen en m. i. terecht.

In het algemeen, het is waar, kan men niet zeggen : de eigendom van $\frac{1}{3}$ = bloot genot van het geheel, wanneer men niet met een sterfelijk individu te doen heeft. Zoo zal een zedelijk lichaam b.v., waaraan de rente van f 3000, zijnde f 120, verschuldigd is, niet met den eigendom van f 1000 tevreden zijn. Het hier besproken geval is echter geheel anders. De ongewaarden hadden niet *alle* genot van den *geheelen* eigendom, maar slechts een speciaal genot, en zulks niet verder dan voor de uitoefening van hun bedrijf noodig was. Wanneer nu hier gezegd wordt : de eigendom van $\frac{1}{3}$ = bloot genot van het geheel, wil men daarmee aanduiden, dat het voor hen 3 maal meer waard is deelgerechtigde markgenooten te zijn, dan slechts een *beperkt* gebruiksrecht te hebben, weliswaar *uitgeoefend over*, maar daarom nog niet *van* het geheel.

Het cijfer 3 is en blijft willekeurig ; doch dit staat vast, dat het eene toch veel meer waard is dan het andere, zoodat de tegenwoordige bepaling in elk geval veel juister is dan het door Mr. Huber voorgesteld amendement, waarbij gewaarden en ongewaarden duidelijk werden gelijk gesteld [1]), daar zij allen in den

1) Zulks was ongetwijfeld ook de bedoeling van Mr. Huber.

eigendom der gronden zouden deelen naar gelang (= in evenredigheid) van gebruik.

Het aan de ingezetenen toekomend aandeel wordt toebedeeld aan de gemeente of de afdeeling der gemeente, aan welker ingezetenschap zij dat genot ontleenen. Nu zulks eenmaal bepaald is, behoef ik er niet lang over uit te weiden. Hoewel, nu de gronden aan de gemeente worden toebedeeld, de ingezetenen daarvan steeds verzekerd zijn het genot te behouden, en zelfs, wanneer het recht is afgekocht toch indirect de voordeelen, voortspruitende uit den aan de gemeente toekomenden eigendom zullen blijven genieten, zoo meen ik toch, dat men eene betere economische inrichting in het leven had geroepen, wanneer men bepaald had, als volgt: het aandeel wordt toebedeeld aan de ingezetenen; dat lichaam wordt wettig geconstitueerd; algemeene regelen worden gegeven omtrent het bestuur en de gebruikswijze der gronden; telken jare moet door het bestuur een Verslag gedaan worden aan Gedep. Staten.

Men werpt mij wellicht tegen: er waren dan nieuwe marken ontstaan. Dit is waar; maar geschiedt zulks nu niet? Deze nieuw ontstane marken had men wederom kunnen verdeelen, wanneer zulks wensche-

---

Volgens zijne meening toch waren zij, die gerechtigd waren *tot* de mark, markgenooten. In de Tweede Kamer zeide immers deze afgevaardigde: «dat eene *gerechtigdheid tot* de markgronden, het fondament is van de deelgerechtigdheid" met welke woorden ik mij, gelijk uit het bovenstaande reeds zal gebleken zijn, niet kan vereenigen.

lijk zou blijken. Om deze rede, zou ik vooral liever gezien hebben, dat de gronden aan de ingezetenen waren toebedeeld, wijl zij, naar ik meen, veel beter zouden worden bewerkt, wanneer zij door de ingezetenen zelve werden beheerd, en de ingezetenen die gronden hun eigendom konden noemen.

Alvorens het artikel verder te bespreken, wil ik meedeelen, hoe men het in de praktijk heeft opgevat.

Bij 2 marken, waarvan de verdeeling echter nog niet is voltooid, is art. 24 toegepast, n.l. bij de verdeeling der Loenensche mark, welke gerechtelijk en bij die der Ugchelsche, welke vrijwillig geschiedt.

Bij beide verdeelingen heeft men de opvatting gehuldigd, dat volgens art. 24 het aandeel der ingezetenen zou wezen: de eigendom van ⅛ gedeelte van al de gronden, waarover zij vroeger hun recht van gebruik uitoefenden. Boven heb ik reeds aangetoond, dat deze interpretatie m. i. geen steun vindt in de wet. Tot welke vreemde resultaten, men door dezen uitleg zou kunnen komen, moge uit het volgende blijken:

In de buurt van Bennecom mochten ook niet-geerfden plaggen steken, strooisel maaien etc. Men beschouwde zulks nochtans als een vergunning, niet als een recht, weshalve bij de verdeeling art. 24 niet werd toegepast, maar hun bij onderlinge schikking een stuk gronds werd toebedeeld, zooveel als zij voor de uitoefening van hun gebruiksrecht noodig hadden. Op mijne vraag, of het wel zeker was, dat de ingezetenen geen *recht* hadden, werd mij geantwoord, dat in elk geval de toepassing van art. 24 (en men meende

blijkbaar, ook daar, dat de beteekenis, die te Loenen en te Ugchelen aan art. 24 gehecht wordt, de juiste was,) onmogelijk geweest ware. De buurt toch was groot 565 H.A. Er waren 286 geërfden, alle gelijk gerechtigd, en 32 ingezetenen. Wanneer nu, zoo zeide men mij, aan die ingezetenen $\frac{1}{3}$ der geheele buurt werd toebedeeld, dan zouden zij per hoofd 6 maal zooveel ontvangen als een geërfde, hetgeen toch ongerijmd zou wezen. Zulks is waar. Wanneer men echter het deel der ingezetenen had berekend op de wijze, welke ik boven aangegeven heb, en welke m. i. geheel met de woorden der wet overeenstemt, dan ware ook daar art. 24 zeer wel uitvoerbaar geweest. De ongewaarden zouden toch hebben bekomen in eigendom $\frac{32}{\frac{318}{3}}$ = het $\frac{32}{954}$ ste gedeelte der buurtgronden, d. i. ± 1 9 A.

Misschien vraagt men mij, of dan ook te Loenen en te Ugchelen het niet terstond in het oog liep, dat zulks de ware interpretatie der wetsbepaling niet wezen kon. Dit nu kwam daar niet zóó duidelijk uit, wijl, vooral te Loenen, het getal markgenooten klein, het getal ingezetenen daarentegen zeer groot is.

Men zal nochtans inzien, dat, al is er ook maar één markgenoot naast een aanzienlijk aantal ingezetenen, het aandeel aan deze laatsten volgens de thans geldende opvatting toebedeeld, noodzakelijk te groot moet wezen.

Aan wie wordt dat deel der ingezetenen in de

praktijk toegekend? Te Ugchelen, waar vrijwillig wordt verdeeld, is men van plan aldus te handelen: Het den ingezetenen toekomend deel, wordt onmiddellijk bij de akte van scheiding onder de ingezetenen verdeeld, zoodat ieder een stuk gronds in particulieren eigendom ontvangt en wel in evenredigheid van ieders behoefte. Men berekende zulks op de volgende wijze: De geheele mark was geschat op f 22000. Daarvan trok men af de vermoedelijke verdeelingskosten, zijnde f 4000. Er bleef dus over f 18000, waarvan de ingezetenen zouden ontvangen f 6000. Men maakte nu een lijst van al de ingezetenen en nam als basis aan, om ieders behoefte te berekenen: schoorsteenen, paarden, koeien, schapen en het $\frac{1}{8}$ deel van een H. A. bouw- of weiland, dat iemand gebruikte. Had nu iemand b. v. 1 schoorsteen, 2 paarden, 4 koeien, 10 schapen, $\frac{2}{8}$ H.A. land, dan had hij $1 + 2 + 4 + 10 + 8 = 25$ punten. De punten van al de ingezetenen telde men bij elkaar op. Stel: men verkreeg 2000 punten. Welnu $\frac{6000}{2000} = 3$. Voor elke punt ontving men dus f 3 in grond. Hem dus, die 25 punten had, werd voor een waarde van f 75 in grond toebedeeld.

Te Loenen zal waarschijnlijk het deel der ingezetenen aan de afdeeling der gemeente Apeldoorn, Loenen, worden toebedeeld.

Wat zal vervolgens geschieden met die aan de gemeente of afdeeling toebedeelde gronden? Art. 24 geeft daarop het antwoord: „Zij, die krachtens inge-

zetenschap tot het genot gerechtigd waren, blijven zulks voor wat betreft het aan de gemeente of afdeeling toebedeelde aandeel, tenzij hun recht wordt afgekocht" etc.

Zoolang geen afkoop plaats heeft, bestaat er derhalve niet de minste moeilijkheid. Zij, die vroeger gerechtigd waren, blijven zulks en wel op dezelfde wijze. De gemeente zal daarin geene verandering mogen brengen en ook niet anderen tot het genot dier gronden toelaten, tenzij zulks kunne geschieden zonder dat de ingezetenen in de uitoefening hunner rechten worden verkort.

Over dien afkoop nu is eene belangrijke discussie gehouden in de Staten-Generaal. Mr. Huber verzette zich met alle kracht tegen het toekennen van dat recht, weshalve hij bij amendement voorstelde te lezen;

„Het aandeel van hen, die niet persoonlijk tot de „mark gerechtigd zijn, wordt toebedeeld aan de ge„meente of de afdeeling der gemeente, waartoe die „ingezetenen behooren, doch blijft ten hunnen bate, „om daarvan steeds het genot te houden, gelijk zij „dat vroeger van de onverdeelde marke hadden."

Waarom deze afgevaardigde zoozeer gekant was tegen het toekennen aan de gemeente van het recht van afkoop, lichtte hij aldus toe:

„De gemeente kan dus al bizonder goedkoop in „het onbestreden genot geraken van een deel der „mark. Afkoop toch van de ingezetenen is eenvoudig afkoop van het persoonlijk recht van den man, die

„daar woont. Daaronder zullen zijn huurders van 1, „2, hoogstens 3 jaren, en die zal men voor eene „kleinigheid uitkoopen; want niet de eigenaar van „den grond heeft het recht, maar de ingezetenen. „Een oud man, die, naar men verwacht, niet lang „meer zal leven, zal men voor eene kleinigheid kun„nen uitkoopen, want men kan met hem alleen „afrekenen voor zijn persoonlijk recht. Ook de vrucht„gebruiker wordt eenvoudig voor zijn persoonlijk „recht uitgekocht en uitbetaald. Op die wijze wordt „met eene geringe vergoeding aan sommige personen, „en met anderen dan de tijdelijke gebruikers valt „niet af te rekenen, de geheele gemeente eigenares „van een stuk gronds, dat ten eigen bate moest „komen van de ingezetenen eener gemeente of eener „afdeeling van eene gemeente.

„Dit acht ik niet alleen een onrechtmatig voordeel „voor die gemeente, maar tegelijk een zeer groot „ongeluk voor die buurt of die streek, waarvan de „gevolgen nu niet zijn te overzien.

„De dorpen of de buurten zijn gebouwd en inge„richt met het oog op het aandeel, dat men heeft „in het genot van de gemeene weide. En wanneer „men met een pennestreek, voor luttel, weinig geld „den ouden toestand kan vernietigen, waardoor de „opvolgende ingezetenen niets verkrijgen, dan ziet de „toekomst van die menschen er donker uit" [1]).

Het amendement werd nochtans verworpen. Het

1) Zitting der Tweede Kamer van 16 April '86.

voornaamste bezwaar, dat bij verschillende afgevaardigden tegen het voorgestelde amendement bestond, was wel dit, dat op deze wijze de vroegere marken na de verdeeling in kleinere marken zouden herleven. Zulks geschiedt thans ook, gelijk ik boven reeds zeide, zoolang althans het recht der ingezetenen niet wordt afgekocht. Om nu echter, gelijk Mr. Huber voorstelde, dat recht van afkoop geheel uit de wet te doen vervallen, zulks pastte, gelijk terecht werd opgemerkt, geenszins in het systeem der wet. In deze wet toch moest tevens het geval voorzien worden, waarin het wenschelijk was, dat de toestand, die thans door art. 24 werd in het leven geroepen, niet langer voortduurde en bepaald worden, hoe dan moest worden gehandeld. Men heeft daarom aan de gemeente het recht van afkoop geschonken, doch wat men niet in de wet heeft bepaald, en waaromtrent men bij de beraadslaging Mr. Huber niet geantwoord heeft, is dit: wanneer mag de gemeente van haar recht van afkoop gebruik maken en volgens welken maatstaf en aan welke personen wordt dan schadeloosstelling gegeven?

Dit was de zaak, waarop alles aankwam, en toch vind ik hieromtrent niets als de volgende woorden van den Minister van Justitie:

„Mijnheer de Voorzitter! Ik hoop niet, dat de „geachte afgevaardigde het denkbeeld bij de Verga- „dering zal willen doen ingang vinden, dat eene ge- „meente tegen iemand zou kunnen zeggen: Ziedaar „hebt gij uw geld en daarmede is het uit.

„Neen, Mijnheer de Voorzitter, daarmede is het niet „uit! Die zaak is behoorlijk geregeld, men leze slechts „de 3e alinea van het artikel: De gemeente kan „afkoopen, maar tegen schadeloosstelling door scheids-„mannen te bepalen" [1]).

Waarin echter die behoorlijke regeling bestaat, kan ik niet inzien.

In de eerste plaats toch is geenszins bepaald, wanneer de gemeente van haar recht mag gebruik maken, terwijl de scheidsmannen daaromtrent niet zullen te beslissen hebben.

Vervolgens, en hiertegen heb ik vooral bezwaar, wordt elk richtsnoer gemist ter bepaling van de grootte der schadeloosstelling, en van de personen, aan wie zij zal worden verstrekt.

Alles wordt hier dus overgelaten aan de scheidsmannen. De ingezetenen verkeeren daardoor derhalve in de grootste onzekerheid, wijl zij geenszins weten, wat hun eventueel als schadeloosstelling zal worden gegeven. Vraagt men mij, welke de bedoeling van den wetgever in deze zaak is geweest, zoo moet ik zeggen zulks niet te weten. Noch de wet, noch de gehouden beraadslagingen verspreiden hierover eenig licht.

Dit staat m. i. echter buiten twijfel, dat de berekening der schadeloosstelling, gelijk Mr. Huber zich voorstelde, nimmer in de bedoeling van den wetgever kan gelegen hebben. Zulks toch ware aller-

---

1) Zitting Tweede Kamer 16 April '86.

onbillijkst. M. i. zou men ter beantwoording der vraag, hoe groot, in geval van afkoop, de schadeloosstelling moet wezen, en aan wie deze moet worden toegekend, moeten redeneeren als volgt:

Men houde in het oog, dat tengevolge van art. 24 eene kleine mark is blijven bestaan. Er bestaat dus nu een bestemmingsvermogen, n.l. een gebruiksrecht, ten behoeve van een complex van incertae personae, de ingezetenen. Wordt dat recht nu afgekocht, zoo zal men te vragen hebben: welke waarde heeft het jaarlijksch genot van dien grond, waarop de ingezetenen recht hebben? Deze som, gekapitaliseerd, zal de ware afkoopsom wezen. Men koopt toch immers af „hun recht", d. w. z. het recht, niet van de personen, die toevallig op een gegeven oogenblik de ingezetenen zijn, maar het recht van het complex van personen, de ingezetenen: het wezen, dat immer blijft voortbestaan.

Tusschen wie zal de afkoopsom worden verdeeld? Het meest juist zou wezen er een stichting van te maken ten behoeve der ingezetenen, doch ik geloof niet, dat zulks de bedoeling zal zijn geweest. Eerder zal men art. 1702 B. W. moeten toepassen en alles verdeelen onder hen, die op een gegeven oogenblik de leden van het bestemmingsvermogen zijn. Maar wie zijn hier de leden? Zoo juist zeide ik, dat ook de inrichting, die art. 24 in het leven roept, eene kleine mark is. Ook hier nog is het de bestemming van dien aan de gemeente toebedeelden grond om te strekken ten voordeele van de bizondere eigendommen.

Ook hier nog zijn de ingezetenen gerechtigd tot gebruik van den grond, *omdat* en *voor zooverre* zij dat gebruik noodig hebben voor de uitoefening van hun bedrijf. De ingezetenen zijn hier echter niet deelgerechtigd in den eigendom; wij hebben hier te doen met een bestemmingsvermogen. Welnu, evenals ik boven zeide, dat ik bij de mark-vennootschappelijke vereeniging, de uitdrukking „deelgerechtigde grond", zoo typisch vond, zou zou ik ook het juiste karakter dezer inrichting willen kenschetsen op deze wijze: Er bestaat een bestemmingsvermogen; en de leden, tot wier voordeel zulks strekt, zijn de particuliere huizen en grondstukken.

Beschouwt men de zaak aldus, dan is het duidelijk, dat volgens art. 1702 B. W. de afkoopsom zal moeten verdeeld worden tusschen de eigenaars der particuliere huizen en grondstukken, naar evenredigheid van ieders behoefte, en wel omdat hier nog altijd een markinrichting bestaat, waarbij de regel „die Almend gehört den Gütern" niet mag vergeten worden.

Wellicht vraagt men mij: Is zulks niet onbillijk tegenover ingezetenen-niet-eigenaren? Ik meen van niet. De eigenaar ontvangt een gedeelte der afkoopsom in zijne qualiteit van eigenaar van den grond en zulks wijl het voor de uitoefening van zijn bedrijf noodig is. Nu zal toch, wanneer iemand zijn bedrijf niet zelf uitoefent, de jaarlijksche interest van die som aan den gebruiker van den grond noodzakelijk ten goede moeten komen. Stel dat iemand als eigenaar

van een stuk gronds f 500 als schadeloosstelling bekomen heeft. Heeft hij dat stuk gronds verhuurd, zoo zal de huurder telken jare minder pacht moeten betalen, wijl hij nu geen gebruik meer kan maken van den algemeenen grond, welk gebruik hem noodwendig tegelijk met het verhuren van den particulieren grond was afgestaan [1]). Die vermindering der pachtsom zal, als de schadeloosstelling juist is bepaald, gelijk staan met den jaarlijkschen interest der afkoopsom. Verkoopt de eigenaar zijn stuk grond, dan zal zulks om dezelfde rede f 500 minder opbrengen. Maar dan blijkt het ook duidelijk, dat die als schadeloosstelling gegeven afkoopsom voortdurend ten goede blijft komen, hetzij aan den eigenaar, hetzij aan den gebruiker van den grond, in één woord, aan den particulieren grond, en het is daarom, dat ik geloof, dat deze wijze van schadevergoeding, met het oog op het wezen en het doel der marken alleszins gerechtvaardigd is.

Te betreuren blijft het echter, dat niets hieromtrent in de wet is bepaald.

§ 7. *De verdeelingskosten.*

Wanneer de verkaveling gemaakt en door den rechter-commissaris is goedgekeurd, is verreweg het

1) Men vergelijke wat ik boven zeide, omtrent het verhoogen van den canon volgens art. 8 al. 3 van het verdeelingsplan van het Voorthuizer maalschap.

grootste gedeelte der verdeeling geschied. In de artt. 25, 26 en 27 der Markenwet wordt voorgeschreven, dat de verkaveling eenigen tijd voor belanghebbenden ter visie moet liggen, hoe deze hunne bezwaren daartegen kunnen inbrengen en op welke wijze die moeten worden opgelost. Daarna maakt een door den rechter-commissaris aangewezen notaris eene akte van scheiding op, die door de commissie [1]) en den rechter-commissaris wordt onderteekend en vervolgens overgeschreven in de openbare registers, ten bewijze van overdracht der toegedeelde en geruilde gronden.

Thans rijst de vraag: wie moeten de kosten betalen?

Art. 32 antwoordt hierop: „Alle kosten uit de ver„deeling voortvloeiende, benevens die van de verdee„ling zelve der markgronden, komen ten laste van „de medegerechtigden en in evenredigheid van ieders „aandeel." etc.

Welke kosten worden hier bedoeld? Zulks blijkt allerduidelijkst uit de geschiedenis der wet.

In het eerste ontwerp luidde art. 32: „De kosten „van verdeeling der markgronden komen ten laste „van de deelgerechtigden in evenredigheid van ieders „aandeel."

In het Voorl. Verslag werd aan de Regeering gevraagd:

---

1) Zulks is voorzeker eene zeer verstandige bepaling. In vele gevallen toch zou het, wegens het groote aantal geërfden, zeer bezwaarlijk wezen de akte door alle markgenooten te doen onderteekenen.

„Blijkt het voldoende, dat onder „de kosten van „verdeeling" ook behooren de kosten, die uit de ver- „deeling voortvloeien, zooals die van aanleg of verbe- „tering van wegen en waterleidingen en de scha- „deloosstelling der gerechtigden? Zoude dit niet „duidelijker uitkomen door te lezen: Alle kosten uit „de verdeeling voortvloeiende, benevens die van de ver- „deeling zelve" enz." [1])

Hierop antwoordde de Regeering in de Mem. v. Beantwoording:

„De aanhef van dit artikel is gewijzigd, gelijk in „het Verslag werd voorgesteld" [2]).

Na het lezen van deze woorden kan het m.i. niet meer twijfelachtig wezen, of onder de in art. 32 bedoelde kosten vallen niet alleen de eigenlijke kosten van verdeeling, zooals die der meting en der scheidingsakte, maar ook de kosten, welke uit de verdeeling voortvloeien, zooals die van aanleg of verbetering van wegen en waterleidingen en de schadeloosstelling der gerechtigden.

Wie zijn „de medegerechtigden", die de kosten betalen moeten?

Teneinde hierop een juist antwoord te geven is het noodig de aandacht te vestigen op art. 1146 v. B. W., die door art. 1689 B. W. ook op de ontbinding van vennootschappen worden toepasselijk verklaard.

---

1) Voorl. Verslag. Ontw. '82.
2) Mem. v. Beantw. Ontwerp '82.

Art. 1146 B. W. luidt: „De erfgenamen, die eene „erfenis hebben aanvaard, moeten in de betaling der „schulden, legaten en andere lasten, zooveel dragen „als in evenredigheid staat met hetgeen ieder uit de „nalatenschap ontvangt."

Art. 1147 B. W. luidt: „Zij zijn tot die betaling „persoonlijk, en ieder naarmate van de hoegrootheid van zijn erfdeel, gehouden" etc.

Dat de erfgenamen tot betaling der schulden verplicht zijn, spreekt van zelve, omdat zij in de plaats van den overledene treden. Dat zij tot die betaling gehouden zijn, ieder naarmate van de hoegrootheid van zijn erfdeel, vloeit m.i. ook noodwendig voort uit het zijn van erfgenaam. Hij toch, aan wien een erfdeel toekomt, deelt niet slechts in de activa, maar in den geheelen boedel: èn activa èn passiva. Het is ook wel niet anders denkbaar, wijl hij den persoon des overledenen voortzet. Prof. Opzoomer zegt dan ook: „Uit het begrip van erfgenaamschap en mede„erfgenaamschap vloeit onmiddellijk het beginsel voor „de betaling van de schulden der erfenis voort: de „verplichting van iederen erfgenaam om er in te „dragen naar de grootte van zijn erfdeel" [1]).

Verder zegt ZHG.:

„Dat de erfgenamen de schulden der nalatenschap „moeten betalen, hadden we hier niet te vernemen. „Art. 1146 had dan ook alleen ten doel ons te zeg„gen, in welke mate iedere erfgenaam den last dier

1) Opzoomer. Het B. W. verklaard. Deel IV. p. 443.

„betaling te dragen heeft. Wat het ons daarvan zegt, „wordt door art. 1147 nog eens uitgesproken. De „tweede vorm is beter dan de eerste. Art. 1147 „spreekt voor ieder van „de hoegrootheid van zijn „*erfdeel;*" art. 1146 veel minder juist, van „*hetgeen* „*hij uit de nalatenschap outvangt,*" als kwam het op „het *werkelijk ontvangen,* niet enkel op het *recht tot* „*ontvangen* aan, als moest juist de boedelscheiding „worden afgewacht, en als ware het *onverschillig of* „*men als erfgenaam dan wel als legataris ontving,* [1])

Deze woorden zijn van groote beteekenis. De erfgenaam en de legataris ontvangen beide iets uit de nalatenschap, doch de laatste is, al bepaalde zulks art. 1151 B. W. ook niet uitdrukkelijk, niet tot betaling der schulden verbonden. Zulks toch volgt onmiddelijk uit het in art. 1147, op het begrip van erfgenaamschap steunend, neergelegd beginsel. De erfgenaam is tot betaling der schulden verbonden, omdat hij in de plaats treedt van den overledene, omdat hij is successor universalis, omdat hij is deelgerechtigd in den boedel, d. i. in de activa en in de passiva.

Zoo men den legataris ook in de schulden, lasten en legaten deed dragen, zou hij ook moeten dragen in het legaat, waarvan hij zelve de afgifte kan vorderen. Voor zijn aandeel werd hij dan crediteur en debiteur tevens, welke verbintenis door schuldvermenging te niet zou gaan. Hij zou echter geen debiteur

1 Opzoomer. Het B. W. verklaard. Deel IV. p. 443. noot 3.

kunnen wezen, of hij moest ook een voortzetting zijn van den persoon des overledenen, hetgeeen de legataris niet is. Integendeel hij staat juist met zijn persoonlijk recht tegenover hen, die den persoon des overledenen voortzetten.

Even ongerijmd ware het, zoo men de crediteuren der nalatenschap in de schulden zou laten dragen. De overledene was debiteur, de erfgenamen treden in zijne plaats, doch de crediteur is en blijft hetgeen hij was, en kan derhalve thans zijn recht doen gelden tegen hen, die den persoon des overledenen voortzetten.

Wat voor de verdeeling der nalatenschappen geldt, geldt evenzeer voor de ontbinding der vennootschappen.

Bij de ontbinding eener vennootschap zullen de leden evenals bij eene beneficiair aanvaarden boedel, het actief dan eerst verdeelen, wanneer de schulden zijn betaald. Men ziet, dat zij op deze wijze in de schulden dragen in evenredigheid van hun aandeel, en zulks niet omdat zij recht hebben uit het vennootschappelijk vermogen iets te ontvangen, maar omdat zij in dat vermogen deelgerechtigd zijn. Ook hier zal men er nimmer aan denken de crediteuren in de schulden te doen dragen, en hen aldus tot crediteur en debiteur tevens te maken. Zij toch zijn geenszins deelgerechtigd in het vennootschappelijk vermogen, maar kunnen een persoonlijk recht tegen de vennootschap doen gelden.

De markgenootschappen zijn ook vennootschappelijke vereenigingen, gelijk ik boven heb aangetoond. De markgenooten zullen nu, òf wel het markvermo-

gen onder elkander kunnen verdeelen, nadat de schulden zijn betaald, òf wel, wanneer zij het actief verdeelen, ook in dezelfde evenredigheid in het gemeenschappelijk passief moeten deelen, m. a. w., tot het betalen der schulden verplicht zijn. De voornaamste schulden der mark zullen meestal wezen de kosten, die naar aanleiding van de verdeeling zijn gemaakt; n.l. de kosten der meting en der scheidingsakte, alsmede de vergoeding te geven aan de gemeente voor het onderhoud der wegen en waterleidingen en de schadeloosstelling der gerechtigden.

Dat nu tot betaling dezer schulden der mark geene andere personen verplicht zijn, dan de deelgerechtigde leden, de markgenooten, en derhalve niet de crediteuren der mark, zal uit het bovenstaande genoegzaam zijn gebleken. Zij, die een recht op schadeloosstelling hebben, wegens gemis van zakelijke rechten etc., hebben een persoonlijk recht tegen de mark, zijn crediteuren der mark en deelen derhalve niet in de schulden. De gemeente of afdeeling der gemeente, aan wie volgens art. 24 een zeker gedeelte der mark moet worden toebedeeld, heeft een persoonlijk recht tot afgifte daarvan en behoeft dus, het blijkt duidelijk uit het bovenstaande, in de schulden der mark niet te deelen.

Tegen dit laatste worden nu somtijds de volgende bedenkingen ingebracht:

1. „De gemeente ontvangt $\frac{1}{8}$ gedeelte, etc. Zij heeft dus recht op een gedeelte, is dus deelgerechtigd.”

Deze breuk moge den schijn geven, alsof de gemeente tot deelgerechtigd mede-eigenaar was gemaakt,

bij eenig nader inzicht zal men echter bemerken, dat zulks geenszins het geval is. De ongewaarden worden voor een oogenblik *gefingeerd* mede-eigenaren te zijn van den grond tot welks genot zij gerechtigd zijn, doch alleen maar ter berekening van het aan de gemeente toe te bedeelen aandeel. De gemeente wordt echter door deze bepaling geenszins tot deelgerechtigd medeeigenaar gemaakt, en toch zou zij dit moeten wezen om in de schulden te dragen. Was zulks werkelijk het geval, dan zou der gemeente een zeker aandeel toekomen in het *geheele* markvermogen; niet alleen in *allen* grond, maar ook in het geld, als zulks er is. De gemeente zou dan ook voor haar aandeel in het voordeelig slot moeten deelen, terwijl art. 35 uitdrukkelijk bepaalt: Door de *gewezen markgenooten* wordt naar evenredigheid van ieders aandeel het voordeelig slot genoten of het nadeelig slot gedragen.

2. „De ingezetenen hadden vroeger slechts een recht op genot; door de bepaling der wet heeft de gemeente thans recht gekregen op een gedeelte van den eigendom, is dus medegerechtigd geworden, en moet dus meebetalen in de kosten."

Hierop antwoord ik, gelijk ik reeds boven heb aangetoond, dat de verplichting tot het betalen der schulden geenszins steunt op het recht om uit een vermogen iets te ontvangen maar op het deelgerechtigd zijn in dat vermogen. Bovendien, wanneer men op dezen grond de gemeente wilde doen betalen, zou men hem ook daartoe moeten verplichten, die volgens art. 23 als schadeloosstelling b. v. een stuk gronds

in eigendom ontving. Immers, of de schadeloosstelling door de verdeelingscommissie bepaald of door de wet wordt vastgesteld, kan m. i. geen onderscheid maken.

In beide gevallen toch heeft hij, aan wien die schadeloosstelling toekomt, een recht om uit het vermogen iets te ontvangen en zoo men daaraan nu de verplichting knoopt om te deelen in de schulden, zal men zulks èn in het eene èn in het andere geval moeten doen.

Ware door het bovenstaande nog niet genoegzaam bewezen, wie in art. 32 onder „medegerechtigden" worden verstaan, dan zou zulks kunnen blijken uit de geschiedenis der wet.

Oorspronkelijk stond in art. 32 „deelgerechtigden;" toen men in art. 2 echter de definitie gaf van „markgenooten:" „Onder markgenooten verstaat deze wet „de medegerechtigden in markgronden" veranderde men ook hier „deelgerechtigden" in „medegerechtigden." In de Mem. v. Beantw. toch lees ik ad. art. 32: „Hier is deelgerechtigde vervangen door mede„gerechtigde, met het oog op de omschrijving van „markgenooten in art. 2." [1])

Hieruit volgt dus, dat in art. 32 onder medegerechtigden verstaan worden zij, die de wet in art. 2 onder markgenooten verstaat. Vroeger heb ik reeds aangetoond, dat markgenooten volgens deze wet slechts zij zijn, die een aandeelsrecht, een quota pars in de mark bezitten. De gemeente of afdeeling der gemeente

---

1) Mem. v. Beantw. Ontw. '85.

behoort dus ook om deze rede niet tot de medegerechtigden, waarvan art. 32 spreekt.

Ten slotte nog dit: wanneer men elk juridisch argument achterwege liet, dan nog zou de billijkheid aantoonen, dat noch zij, die volgens art. 23 eene schadeloosstelling bekomen, noch de gemeente of afdeeling, aan wie volgens art. 24 een deel der gronden wordt toebedeeld, in de verdeelingskosten mogen dragen.

Zij, die volgens art. 23 een schadeloosstelling ontvangen, geraken daardoor niet in eene betere conditie, maar worden slechts *schadeloos* gesteld. Het is ook de bedoeling van den wetgever geweest de ingezetenen zooveel mogelijk in denzelfden toestand te laten. Dit doel meende hij te bereiken door de bepaling van art. 24.

In de eerste plaats nu zou men kunnen zeggen, dat de verdeelingskosten moeten gedragen worden, niet door hen, die in denzelfden toestand blijven (de ingezetenen en schadeloosgestelden), maar door hen, die door de verdeeling in eene betere conditie komen, (de markgenooten). Doch er is meer. Wanneer werkelijk door toedeeling van het in art. 24 bedoelde gedeelte de toestand der ingezetenen dezelfde blijft als vroeger, dan is het noodwendig waar, dat die gelijkheid wordt opgeheven, wanneer de gemeente gedwongen wordt eene groote som als haar aandeel in de kosten te betalen; en dat deze som veelal aanzienlijk zou wezen, is licht te begrijpen, als men bedenkt, wat onder de verdeelingskosten wordt ver-

staan, en onthoudt, dat daaronder valt, „de schadeloosstelling aan de gerechtigden," zoodat het aan de gemeente toebedeelde aandeel zelve zou vallen onder de verdeelingskosten, waarin de gemeente zou moeten dragen.

Op gronden van recht en billijkheid acht ik het thans voldoende bewezen, dat de verdeelingskosten, zijnde een gedeelte van het gemeenschappelijk passief, slechts gedragen kunnen en moeten worden door hen, die een quota pars in de mark bezitten, door de deelgerechtigde mede-eigenaren, de markgenooten.

In de praktijk heeft de vraag: wie moeten de kosten betalen? tot nu toe tot geen moeilijkheden aanleiding gegeven. Overal zijn ze betaald door hen, die in de mark deelgerechtigd waren, niet door hen, die schadeloosstellingen ontvingen.

Daar, waar art. 24 toegepast wordt, schijnt men echter ook hen, die het daar omschreven gedeelte ontvangen, ook in de kosten te doen dragen [1]), waarmee ik mij echter, gelijk uit het bovenstaande zal gebleken zijn, geenszins kan vereenigen.

§ 3. *Van het doen van rekening en verantwoording.*

Het markbestuur, dat gedurende de gerechtelijke

1) Te Loenen heeft zich de quaestie der verdeelingskosten nog niet voorgedaan. Te Ugchelen heeft men, gelijk uit het voorgaande hoofdstuk blijkt, doordat men van de geschatte waarde eerst de vermoedelijke verdeelingskosten heeft afgetrokken, de ingezetenen feitelijk in die kosten doen dragen.

verdeeling plaats maakte voor den rechter-commissaris en de verdeelingscommissie, treedt nog éénmaal op en wel dan, wanneer alle bezigheden, de verdeeling betreffende, zijn afgeloopen. Ook de verdeelingskosten moeten vóór dien tijd betaald zijn. Met opzet toch heeft men de artt. 32 en 33 aan art. 34 doen vorafgaan, wijl men zeide, dat de commissie geheel met haren arbeid en rekening gereed moest zijn, alvorens de laatste bestuurders tot verevening zouden overgaan [1]). Is haar taak eenmaal ten einde gebracht, dan doet zij rekening en verantwoording van hare werkzaamheden aan den rechter-commissaris en draagt het saldo met het afschrift der goedgekeurde rekening aan het bestuur der mark over (art. 34), hetwelk vervolgens rekening doet aan de gewezen markgenooten, die naar evenredigheid van ieders aandeel het voordeelig of nadeelig slot genieten of dragen.

Alvorens de commissie het saldo aan het bestuur der mark overdraagt, zal ongetwijfeld haar salaris moeten zijn bepaald en uitbetaald. Meestal zal zij echter niets ontvangen, wijl art. 39 voorschrijft: „De leden der commissie, die *buiten de markgenooten* zijn benoemd, ontvangen een door den rechter-commissaris te bepalen salaris," terwijl art. 9 bepaalt, dat de verdeelingscommissie „bij voorkeur uit de markgenooten" moet worden benoemd.

Dat bij de gerechtelijke verdeeling de commissie-

1) Men zie Voorl. Versl Ontw. '82, ad. art 33 en Mem. v Beantw. ad. art. 31 (nieuw 33).

leden. die markgenooten zijn, geen salaris ontvangen, acht ik allerminst gerechtvaardigd. De werkzaamheden toch, die de wet aan de commissie opdraagt, zijn geenszins gering, terwijl, zelfs afgezien daarvan, de taak nog verre van aangenaam is. Bij eene gerechtelijke verdeeling toch zullen de meeste markgenooten tegen de verdeeling zijn, en onwillekeurig zullen zij niet zoozeer hem, die de verdeeling eischte, maar veeleer de commissieleden, die zij dagelijks bezig zien, als de booze menschen beschouwen, die hen van hun geliefde mark berooven.

Als bewijs, dat men het niet billijk acht dezen personen geen salaris toe te kennen, moge dienen, dat men het bij vrijwillige verdeeling wèl doet. (Men vergel. het Verdeelingsplan van Voorthuizen, art. 10.)

Na het indienen van het 1e ontwerp werd der Regeering gevraagd [1]) den markgenooten ook salaris toe te kennen, waarop de Regeering antwoordde:

„Markgenooten zullen allicht de verdeeling op de „lange baan schuiven, indien hun daggeld wordt „toegekend, vooral, als zij, wat toch altijd mogelijk „is, persoonlijk tegen de verdeeling gezind zijn" [2]).

Hierdoor wordt m. i. art. 39 al. 2 geenszins gebillijkt. Het zou toch altijd aan den rechter-commissaris overgelaten blijven hun salaris te bepalen. Bovendien, personen, die de zaak zouden rekken,

1) In het Voorl. Versl. Ontw. '82, ad. art. 37.
2) Mem. v. Beantw. Ontw. '82

alleen om wat meer daggeld te verdienen, zullen even goed in staat zijn om hun taak, die zooveel ijver en toeleg vereischt, thans, nu zij daarvoor niets ontvangen, op de meest onnauwkeurige wijze te verrichten, wat toch ook dient te worden tegengegaan. Art. 39 al. 2 verdient m. i. beslist afkeuring.

Nog een enkel woord meen ik hier te moeten wijden aan art. 35 al. 4, luidende: „Alle boeken, „kaarten en papieren, die tot het markbeheer behoord „hebben, worden overgebracht naar de verzameling „van 's Rijks oude archieven in de provincie, waarin „de markgronden of het grootste deel daarvan ge„legen waren."

Het is ongetwijfeld zeer verstandig, dat de oude markeboeken etc., op deze wijze tegen eenen zekeren ondergang worden gevrijwaard. Waar ik mij echter minder mee kan vereenigen, is, dat hier alleen gesproken wordt van boeken etc., die tot het mark*beheer* behoord hebben. Het kan toch van groot belang wezen de kaarten, papieren etc. de *verdeeling* betreffende, te bewaren; weshalve ik ook deze gaarne naar 's Rijks archief had zien overgebracht, terwijl zij, nu slechts van „mark*beheer*" gesproken wordt, m. i. niet onder het bereik van dit artikel vallen. Waar in de M. v. T. van het eerste ontwerp ad. art. 31 wordt gezegd: „Het „nut der bepalingen omtrent de bewaring der boeken, „kaarten en papieren is in het oog vallend; de archieven „der markgenootschappen zijn voor de kennis van den „oorspronkelijken toestand van het grondbezit en de „daarmede in verband staande rechtsgeschiedenis on-

„misbaar; vooral de zoogenaamde markeboeken, waarin „de rechten, gewoonten en besluiten dier markgenoot-„schappen werden opgeteekend, zijn van het grootste „gewicht en hoogst merkwaardig," blijkt daaruit m. i. reeds genoegzaam, dan in dit artikel de verschillende verdeelingsstukken geenszins worden bedoeld.

§ 9. *Overeenkomst en verschil tusschen gerechtelijke en vrijwillige verdeeling.*

Waarin komen de gerechtelijke en vrijwillige verdeeling overeen, waarin verschillen zij?

Omtrent de vrijwillige verdeeling zegt de wet alleen in art. 6 al. 5: „De bepalingen van de artikelen 19, „20, 21, 22, 24 en 30 zijn ook bij vrijwillige ver-„deeling van toepassing, met dien verstande echter, „dat het bestuur der mark in de plaats treedt van „den in die artikelen genoemden rechter-commissaris „en commissie en de landmeter door het bestuur „wordt benoemd."

Bij eene vrijwillige verdeeling wordt dus ook een kaart der markgronden vervaardigd, waarop wegen en waterleidingen zijn aangeduid; deze kaart wordt ook aan het gemeentebestuur ter goedkeuring gezonden; het onderhoud der ten openbaren dienst bestemde wegen en waterleidingen komt ook, tegen eene billijke vergoeding, ten laste der gemeente. Door de vrijwillige verdeeling worden ook de overeenkomsten van huur en verhuur verbroken, terwijl ook, waar naast de markgenooten de ingezetenen gebruiksrechten op de

markgronden hebben, het bij art. 24 omschreven gedeelte aan de gemeente of afdeeling wordt toebedeeld.

Eindelijk verklaart de wet nog art. 30 van toepassing, luidende:

„De verdeeling, alsmede de daartoe noodige verkoop „van markgronden, hebben plaats ook indien daarin het „Kroondomein, de Staat, provinciën, gemeenten of wa„terschappen medegerechtigd zijn, en indien, er onder „de belanghebbenden mochten zijn afwezigen, minder„jarigen of andere personen, die de vrije beschikking „over hunne goederen missen, zonder dat voor hen „eene bijzondere machtiging vereischt wordt.

„Bewindvoerders, voogden en curators zijn ver„plicht de afwezigen, de minderjarigen en de onder „curatele gestelden bij deze verdeeling of verkoop „te vertegenwoordigen en hunne belangen waar te „nemen.

„De vermoedelijke erfgenamen" etc.

Deze bepaling is zeer practisch en dan ook alleen in het leven geroepen om de verdeeling gemakkelijk te maken. De beteekenis er van leert ons de geschiedenis der wet:

In de Mem. v. Toel. lees ik, ad. art. 29:

„Indien hier de gewone wetsbepalingen ten aanzien „van scheiding en deeling van goederen, waarbij „minderjarigen belang hebben of ten aanzien van „verkoop van onroerende goederen alleen of mede „aan minderjarigen toebehoorende, gevolgd werden, „dan zou zulks, tengevolge der formaliteiten daarbij

„vereischt, den ingestelden eisch in hooge mate be-„lemmeren etc. [1]).

Het verslag der Comm. v. Rapporteurs bevat naar aanleiding hiervan het volgende:

„De commissie vraagt, welke beteekenis moet „worden gehecht aan het woord „*verplicht*". „Be-„teekent dit enkel, dat de voogden en curators „behooren te waken voor de belangen der personen, „die zij vertegenwoordigen, dan bevat deze alinea „toch inderdaad niets anders dan eene overbodige „herhaling van een voorschrift van het Burgerlijk „Wetboek;" waarop de Regeering antwoordde:

„Deze (bewindvoerders, voogden en curators) zijn „door het Burgerlijk Wetboek aan tal van voor-„schriften en formaliteiten gebonden, welke voor de „verdeeling van marken door het eerste lid van „art. 29 worden ter zijde gesteld. Met het oog „hierop is het zeer wenschelijk, uitdrukkelijk te ver-„klaren, dat hun plicht tot vertegenwoordiging blijft „bestaan."

Allerduidelijkst blijkt, geloof ik, hieruit, dat *alle* voorschriften en formaliteiten, welke niet uitdrukkelijk zijn gehandhaafd, bij de markverdeeling worden *ter zijde gesteld* en derhalve niet in acht genomen behoeven te worden.

Waarin verschilt de vrijwillige verdeeling van de gerechtelijke?

---

1) Mem. v. Toel. Ontw. '82

Bij de vrijwillige verdeeling is de leiding der zaken niet aan een rechter-commissaris en verdeelingscommissie, maar aan het bestuur der mark opdragen. Het houden der verificatievergadering, het maken van een verdeelingsplan, het maken en ter visie leggen der verkaveling, dit alles zal natuurlijk ook bij vrijwillige verdeeling moeten plaats vinden, doch hoe het geschieden zal, zal op de vergadering van markgenooten moeten worden beslist.

Ook art. 23 is hier niet van toepassing.

Toch zullen de in art. 23 bedoelde zakelijke rechten ook hier vervallen. Evenals ik boven zeide, dat door een rechterlijk bevel tot verdeeling vanzelve deze rechten worden bevolen te vervallen, zoo zal ook het besluit tot vrijwilige verdeeling het besluit tot het doen vervallen dezer rechten noodwendig in zich bevatten.

Hoewel het alleszins is goed te keuren, dat men bij vrijwillige verdeeling bijna alles aan het markbestuur en de markgenooten heeft overgelaten, zoo ware het toch m.i. wenschelijk geweest, zoo men nog een paar artikelen daarop van toepasssing verklaard had, en wel de artt. 31, 32, 33, 35.

Art. 31. De rede, waarom men dit artikel in de wet opnam, was, volgens de Mem. v. Toel., deze: „Het raadplegen der kadastrale stukken en plans is „bij markscheidingen meerendeels onmisbaar en strekt „vooral om deze gemakkelijk te maken. Daar die „stukken tot geen beter doel geraadpleegd kunnen „worden, vond men geen bedenking om daartoe bij

„de wet de gelegenheid te geven, buiten geldelijk „bezwaar voor de belanghebbenden" [1]).

Het is mij niet duidelijk, waarom men dit artikel niet bij vrijwillige verdeeling heeft toepasselijk verklaard, vooral wijl men die juist wilde bevorderen.

Art. 32. Ook bij vrijwillige verdeeling had men met zekerheid dienen te weten, welke kosten onder de verdeelingskosten gerekend moesten worden, en wie ze betalen moesten. Vooral ware zulks goed geweest met het oog op de personae miserabiles, die hier ook het beschermend toezicht van den kantonrechter missen.

Art. 33. Om dezelfde rede, waarom volgens art. 33 de rechter-commissaris en de commissie een voorschot kan vorderen van hem, die den eisch tot verdeeling heeft ingesteld, had men ook bij vrijwillige verdeeling aan het markbestuur de bevoegdheid moeten geven een voorschot te eischen van hem, die tot vrijwillige verdeeling gerechtelijk zou hebben aangemaand.

Art. 35. Nu dit artikel bij vrijwillige verdeeling niet van toepassing is, zal men, wanneer het bestuur weigert rekening en verantwoording te doen, de lastige procedure, voorgeschreven in B. III. Tit. V. Wetb. v. Burg. Rechtsv. hebben te volgen.

Een ander gevolg zal wezen, dat, wordt eene mark vrijwillig verdeeld, de boeken, kaarten en papieren, die tot het markbeheer behoord hebben, niet naar

---

1) Mem. v. Toel. Ontw. '82

's Rijks oude archieven zullen behoeven te worden overgebracht.

Of hiervoor een goede grond is aan te wijzen? Ik geloof het niet. De boeken eener vrijwillig verdeelde mark zullen toch niet minder interessant wezen dan die van eene mark, waarvan de verdeeling gerechtelijk heeft plaats gehad.

HOOFDSTUK V.

Algemeen Overzicht.

Na in het voorgaand hoofdstuk eene schets te hebben gegeven, hoe de markverdeeling volgens de tegenwoordige wet geschiedt, en bij de voornaamste vragen, welke zich daarbij voordoen een oogenblik te hebben stilgestaan, meen ik mijn taak niet als geeindigd te mogen beschouwen, zonder een algemeen overzicht van de werking der wet gegeven te hebben ten einde daaruit te kunnen besluiten, of zij al dan niet beantwoordt aan het doel, dat men zich met hare totstandbrenging heeft voor oogen gesteld.

Het doel der wet is ongetwijfeld de ontginning der woeste gronden te bevorderen door den gemeenschappelijken voor den individueelen eigendom te doen plaats maken. Het middel waardoor zij dat doel tracht te bereiken is het gemakkelijk en goedkoop maken der verdeeling, welke vroeger veel moeite en veel geld kostte.

In de eerste plaats nu wil ik deze twee vragen beantwoorden:

a. Geeft de wet werkelijk dat middel?

b. Is het middel voldoende ter bereiking van het doel?

Ad. a. Door de eenvoudige procedureregeling, door artikelen, als b.v. art. 30 en vooral door te bepalen, wie markgenooten zijn en door aan iederen markgenoot het recht te geven scheiding te vragen, wordt de verdeeling ontegenzeggelijk gemakkelijk gemaakt.

Doordat, tengevolge der uitdrukkelijke bepaling van art. 3, ongetwijfeld vele procedures zullen worden voorkomen; doordat bepalingen als die van art. 31 en art. 40 in de wet zijn opgenomen, wordt de verdeeling wel minder duur, maar daarom nog niet goedkoop. Wat maakt dan ook thans nog de verdeeling duur? Voornamelijk 3 zaken: de schadeloosstelling, te betalen aan de gerechtigden; de meting der markgronden; de vergoeding, te geven aan de gemeente voor het onderhoud van wegen en waterleidingen.

Wijl nu de verdeeling der marken toch ook is een zaak van algemeen, nationaal belang, ware eene tegemoetkoming van Staatswege in de kosten der meting wellicht niet ongerechtvaardigd geweest. Doch vóór alles had men m. i. de aanleg- en onderhoudskosten der openbare wegen en waterleidingen niet, of althans niet geheel, ten laste der markgenootschappen — thans zuiver privaat-rechterlijke lichamen — moeten brengen. Wat ten gemeenen nutte bestaat, moet ook ten gemeenen koste worden onderhouden.

Al heeft men derhalve door de tegenwoordige wet de verdeeling der marken minder duur gemaakt dan

vroeger, zij is en blijft ook thans nog duur. Te Lunteren b. v., waar de kosten, in vergelijking met andere markverdeelingen, niet eens hoog waren, bedroegen zij toch f 4200. De buurt was groot 700 H. A.

Ad. b. Wat betreft het gemakkelijk maken der verdeeling, — en wel vooral door de uitdrukkelijke bepaling van art. 3 — zoo meen ik, dat door dit middel het doel kan worden bereikt, voorbijgestreefd en niet bereikt.

Drieërlei uitwerking toch kan het verleenen van dit middel hebben, n.l.:

1. Marken, wier verdeeling wenschelijk is, worden verdeeld.

2. Marken, wier verdeeling niet wenschelijk is, worden verdeeld. Immers van *alle* marken kan ieder markgenoot de verdeeling eischen.

3. Marken, waarvan de verdeeling wenschelijk is, worden toch niet verdeeld. Immers, al is het middel krachtig, het aanwenden er van blijft toch altijd aan het particulier initiatief overgelaten. Van sommige marken heeft de verdeeling niet plaats òf wel omdat men opziet tegen de verdeelingskosten òf wel uit sleur. Men zegt: onze vaderen hebben den grond altijd op deze wijze gebruikt, laten wij zulks niet veranderen.

Welke gevolgen heeft het in de praktijk gehad? Het 2e, voor zoover mij bekend, nog niet. Ik blijf echter daarom niet minder de bepaling van art. 3, gelijk die thans luidt, afkeuren, zoolang niet duidelijk is aangetoond, dat de bestemming van *alle* marken verdwenen, de verdeeling van *alle* marken

wenschelijk is. De gevaren, waarop ik in Hoofdstuk III wees, blijven zóólang bestaan.

De 1e en 3e uitwerking heeft het middel in de praktijk niet gemist.

Vele marken, wier verdeeling wenschelijk was, zijn verdeeld; daarentegen zijn er ook nog vele onverdeeld, wier scheiding ongetwijfeld voordeelen zou opleveren. Een van de redenen, waarom zulks niet geschiedde, is wellicht juist de duurte. O. a. werd mij meegedeeld, dat men tot verdeeling van het Kootwijker maalschap niet wilde overgaan, uit vrees voor art. 32 der Markenwet.

De woorden van Jhr. de Savornin Lohman, gesproken in de zitting der Tweede Kamer van 5 Maart '84: „Het spreekt toch van zelf, dat bij aanneming van „dit wetsontwerp elke mark onmiddellijk zal worden „ontbonden, omdat het aan één markgenoot vrij staat „verdeeling aan te vragen, zonder dat hij persoonlijk „eenig gevaar loopt voor kosten," zijn dan ook tot heden niet bewaarheid.

Vraagt men mij derhalve: Zijn de door onze wet aangegeven middelen *geheel* voldoende ter bereiking van het doel?, zoo antwoord ik: neen; zij zouden nog meer doeltreffend wezen, wanneer:

1. de verdeeling nog goedkooper werd gemaakt;

2. onmogelijk gemaakt werd, dat die middelen werden aangewend om marken te ontbinden, wier voortbestaan wenschelijk zou blijken;

3. als de verdeeling eener bepaalde mark klaarblijkelijk wenschelijk bleek, en de markgenooten,

niettegenstaande de door de wet in het leven geroepene gemakkelijke en goedkoope wijze van verdeeling, daartoe toch niet wilden overgaan, zij van Staatswege tot verdeeling zouden kunnen worden gedwongen.

Nadat ik nu mijn twijfel heb uitgesproken, of door de in deze wet aangegeven middelen het doel der wet wel ooit geheel en al zal worden bereikt, moet ik nagaan, in hoeverre zij dan tot heden wel aan haar doel beantwoordt en daarom deze vragen beantwoorden:

1. Hoeveel marken zijn sinds '86 verdeeld?

2. Waar de verdeeling heeft plaats gehad, is daar niet slechts het indirecte doel, n.l. de verdeeling zelve, maar ook het einddoel der wet bereikt, n.l. het ontginnen, het productief maken der gronden?

Ad. 1. Van de marken, op den aan het ontwerp van '82 toegevoegden staat voorkomende, zijn of worden de volgende reeds thans verdeeld:

De Engelsche Slagen.	Is vrijwillig verdeeld.
Het Vlijmensche veld of Meerland.	„ „ „
Het Wijkerzand.	De gerechtelijke aanmaning tot vrijwillige verdeeling is gedaan.
Maalschap van Garderen.	Wordt gerechtelijk verdeeld.
„ „ Voorthuizen.	Is vrijwillig verdeeld.
Lierder Mark.	Wordt vrijwillig verdeeld.

Loenensche Mark.	Wordt gerechtelijk verdeeld.
Ugchelsche Mark.	Wordt vrijwillig verdeeld.
Stokkumsche meente.	Is gerechtelijk verdeeld.
Beeksche meente.	„ „ „
Buurt van Lunteren en Meu-Lunteren.	Is vrijwillig verdeeld.
Buurt van Bennecom.	„ „ „
Leusderberg.	„ „ „
Maarsbergsche heide.	„ „ „ [1])
Mark van Genne.	Wordt gerechtelijk verdeeld.
Mark van Wachtum.	Is gedeeltelijk vrijwillig verdeeld.
Mark van Groenlo.	Wordt gerechtelijk verdeeld.

In de eerste plaats ziet men hieruit, dat gerechtelijke en vrijwillige verdeeling beide voorkomen. Van de 16 marken, die volgens de wet verdeeld worden of zijn, geschiedt zulks van 9 vrijwillig, van 7 marken gerechtelijk.

Wanneer men vervolgens bedenkt, dat de oppervlakte dezer gronden ± 15000 H. A. bedraagt, dat bij de behandeling der wet in de 2ᵉ kamer er 36000 H. A. markgronden werden gezegd te zijn, en dat de wet pas in '86 is ingevoerd, dan zal men moeten toegeven, dat de tegenwooordige wet, gemaakt om

---

1) Deze verdeeling geschiedde zonder eenige toepassing der wet, wijl men beweerde, dat het geen markgronden waren.

de verdeeling van markgronden te bevorderen, geenszins alle uitwerking mist.

Ad. 2 Op deze vraag kan ik uit den aard der zaak slechts een antwoord geven ten opzichte van die marken, waarvan de verdeeling reeds sinds eenigen tijd is voleindigd. Het zijn de volgende: de mark van Wachtum, de Maarsbergsche heide, het Vlijmensche veld, de Engelsche Slagen, de Beeksche meente, de Stokkumsche meente, het Voorthuizer Maalschap, de Buurt van Bennecom, de Buurt van Lunteren, de Leusderberg, de Mark van Uddel.

Het is merkwaardig, dat ik, na gevraagde inlichtingen in al deze plaatsen, overal ten antwoord bekwam, dat de verdeeling goede gevolgen na zich sleepte, dat de gronden reeds min of meer werden ontgonnen en de verdeeling alzoo der gansche streek ten goede kwam.

De verdeelde gronden zijn voor verreweg het grootste gedeelte heide, terwijl men toch ook in bijna elke mark eenig bosch en slecht weiland vindt. Alleen het Vlijmensche veld en de Engelsche Slagen bestonden geheel uit goed weiland, het eerste ter grootte van 162 H. A., de laatste van 64 H. A.

De Engelsche Slagen werden vroeger in perceelen verpacht om te worden gehooid. Deze toestand is na de verdeeling ongeveer dezelfde gebleven, daar de gronden niet in massa, maar alleen in perceelen zijn verkocht. Anders is zulks het geval geweest met het Vlijmensche veld. Dit werd ook in massa's verkocht. Twee familiës kochten de massa van 120 H. A.

Vroeger werd het Vlijmensche veld half gehooid, half geweid. De verpachting geschiedde per halve schaar (42 Aren). De schaarmeesters bepaalden, hoeveel ieder beest moest verweiden m. a. w. hoeveel Aren de eigenaar van het beest moest pachten, hetgeen afhing van den ouderdom van het dier. De pachters waren uit den aard der zaak meestal menschen uit Vlijmen, en de pachtsom was gewoonlijk zeer laag. Nu de gronden in handen van weinigen zijn gekomen, heeft deze wijze van verpachten opgehouden, waardoor de toestand van den kleinen man niet verbeterd is.

Meer veranderden de gronden van aanzien daar, waar heide werd verdeeld. Op de meeste plaatsen zijn de woeste gronden voor een groot gedeelte reeds in bosch of wel in bouw- of weiland herschapen, naarmate de behoefte of de gesteldheid van den grond zulks aanwees, en naar gelang de gronden al of niet kwamen in de handen van groote grondbezitters.

In de Mark van Wachtum werd eenig bosch aangelegd, benevens een mooi boerderijtje met behulp van kunstmest.

In Maarsbergen zijn van de 500 H. A. verdeelde heide reeds 200 H. A. tot bosch aangelegd.

In Beek en Stokkum, waar de gronden in handen van velen kwamen, zijn vele nieuwe huisjes verrezen. Verscheidene personen, die den hun toebedeelden grond niet noodig hadden, verkochten dien aan vreemden, die er woningen op bouwden en den grond ontgonnen, terwijl zij zelve met de kooppenningen hun erven in beteren toestand brachten.

In Voorthuizen is ook, naast bouw- en weiland, reeds veel bosch aangelegd.

Van den Leusderberg is een zeer groot gedeelte reeds tot bosch gemaakt.

In Uddel, waar de verdeeling pas sinds korten tijd voleindigd is, zijn nog slechts weinige gronden ontgonnen.

Bijzonder goed werkt de verdeeling te Bennecom en te Lunteren.

Te Bennecom zijn van de 460 H.A. heide reeds 250 H.A. in boschcultuur gebracht. Op de 50 H.A. veengrond vinden de veenders overvloedig werk.

Te Lunteren is op den verdeelden grond reeds een aaneengesloten plantsoen van 40 H.A. verrezen, terwijl nog 40 H.A. tot bosch worden aangelegd. De arbeiders vinden daardoor ruimschoots werk; er heerscht daar dan ook groote tevredenheid, de verdeeling komt letterlijk aan de gansche streek ten goede, zoodat de voorspelling, waarmede de markerichter van Lunteren en Meu-Lunteren zijn rapport in 1876 eindigde: „het „is vroeger, op het oogenblik, en zal het blijven het „algemeen belang om niet te verdeelen" [1]) niet in vervulling is gegaan.

Wellicht zal men vragen: Kan het landbouwbedrijf na de verdeeling even goed worden uitgeoefend als daarvóór?

Het eenige, waarvoor de verdeeling soms eene be-

---

1) Deze woorden vindt men aangehaald door Mr. Pleyte in zijn academisch proefschrift: De rechtstoestand der marken in Nederland.

lemmering is, is het houden van schapen, wijl deze dieren nu eenmaal gaarne over eene groote oppervlakte willen weiden. Waar de gronden verdeeld zijn, houdt men de schapen òf wel wat langer op stal òf wel verschillende schapenhouders voegen hun aandeelen bijeen en gebruiken die gemeeenschappelijk. Het schijnt echter dat tegenwoordig de schapen veelal niet meer gehouden worden, om dat zulks voordeel oplevert, maar wegens armoede. Een Drentsch landbouwer toch deelde mij mede, dat, wanneer alle schapen plotseling werden opgeruimd en er voor de kleinere boeren een voorschot te krijgen was, tengevolge waarvan zij hun land met kunstmest zouden kunnen bewerken, dit den landbouw ongetwijfeld ten goede zoude komen.

De andere gebruikswijzen van den grond kunnen na de verdeeling zeer goed worden voortgezet. Hoewel er altijd menschen zijn, die van te voren meenen, dat zij niet meer zullen bestaan kunnen, wanneer zij hun recht niet meer over die geheele uitgestrekte oppervlakte zullen kunnen uitoefenen, later zien zij meestal spoedig in, dat ook een kleinere ruimte hun voldoende is. Ieder haalt nu plaggen, maait strooisel op zijn eigen stuk gronds, waarvan het voordeel is, dat iemand het gedeelte, dat hij niet daarvoor noodig heeft, tot nuttiger doeleinden kan aanwenden, terwijl hij den grond ook beter behandelt, nu hij weet, dat alles, wat hij door doen of laten aan dien grond verbetert, niet meer tot gemeenschappelijk, maar tot zijn particulier voordeel strekt.

Waar naast de markgenooten de ingezetenen een recht van gebruik hebben, daar zorgt art. 24 er voor, dat deze ook na de verdeeling hun bedrijf op dezelfde wijze kunnen blijven uitoefenen.

Alleen voor de belangen van hen, die geen recht op de gronden hebben, maar aan wie altijd als gunst een zeker gebruik van die gronden is toegestaan, daarvoor zorgt de wet niet. De wet kon dit ook niet doen. Gunst is geen recht. Het blijkt echter, dat zulks ook zeer wel aan het billijkheidsgevoel kon worden overgelaten, want bij alle verdeelingen heeft men aan die menschen vrijwillig een stuk gronds gegeven om voortaan te kunnen blijven doen, wat zij sinds eeuwen immer gedaan hadden.

Vraagt men mij derhalve: heeft de wet daar, waar marken zijn verdeeld, haar doel bereikt?, dan antwoord ik beslist: ja. Overal zijn de gronden reeds min of meer op verschillende wijzen ontgonnen en productief gemaakt, waardoor niet alleen het vermogen der ontginners zelve, maar ook het nationaal vermogen vermeerderd, de algemeene welvaart verhoogd wordt. Bijna overal heeft ook de kleine man er voordeel bij. Voor de arbeiders toch is door de verdeeling een uitgestrekt veld geopend, waarop voor hen overvloedig werk te vinden is en ook wordt gevonden.

Zoo komt de verdeeling de welvaart eener gansche streek verhoogen, en de werking der Markenwet bewijst dan, geloof ik, ook duidelijk, dat de woorden: „la nature n'attend qu'une bonne loi pour produire des trésors" veel waarheids bevatten.

Waar derhalve de voordeelen der verdeeling zoo duidelijk blijken, daar blijf ik het betreuren, dat men niet nog krachtiger middelen heeft gegeven om die verdeeling te bevorderen; in de eerste plaats door de verdeeling nog goedkooper te maken; in de tweede plaats door, wanneer de wenschelijkheid der verdeeling eener bepaalde mark duidelijk bleek, doch de markgenooten, niettegenstaande de gemakkelijke en goedkoope wijze van verdeeling, wellicht door een verkeerd begrepen conservatisme verblind, daartoe toch niet wilden overgaan, een gedwongen verdeeling van Staatswege voor te schrijven. De beslissing over de al of niet verdeeling der marken, — een zaak van algemeen, nationaal belang, gelijk in de Staten-Generaal herhaaldelijk werd gezegd, — in laatste instantie geheel aan het particulier initiatief over te laten, acht ik niet goed. Men moge de gedwongen verdeeling een kras middel vinden, daartegenover staan dan toch ook de groote voordeelen, die men er mee behaalt. Men vergete niet de woorden van Mr. N. G. Pierson, waarmee ik meen te kunnen besluiten:

„Doch zij (de marken) zijn een belemmering voor „de uitbreiding van den landbouw, voor de inten„sieve bewerking van den grond, en dit belang weegt „te zwaar om ter wille van betrekkelijk kleine voor„deelen veronachtzaamd te mogen worden. De voor„deelen moeten hier zeer groot, zeer tastbaar zijn. „Bij een sterk aangroeiende bevolking, als die van „Europa in de negentiende eeuw, is vermeerdering

„van productie geen zaak van ondergeschikte be-„teekenis, maar een levensvoorwaarde, een economische „eisch, waarvoor veel moet zwichten. Men vergeet „dit te dikwijls. Wij leven niet meer in een tijd, „waarin het getal der inwoners traag toeneemt, of „bijkans hetzelfde blijft; wij leven in een tijd, waarin „het verdubbelt in zeventig, tachtig jaren, zoodat „naar middelen van bestaan gezocht moet worden „voor telkens nieuwe duizendtallen. Onder zulke „omstandigheden moet men heenstappen over beden-„kingen, die men anders zou laten gelden. Men „ontkenne niet hun gewicht, men loochene ze aller-„minst, maar passe den ouden regel toe, van het „zwaarst te laten wegen, wat het grootste belang „heeft [1]).

---

1) Mr. N. G. Pierson. Leerboek der Staathuishoudkunde. Haarlem 89, IIe Deel 1e stuk.

Bijlage A.

Inrichting der Loener Mark. [1]

Het Loenensche Bosch en Markt bestaat in 60 aandeelen, yder welke een of meer van dusdanig 60ste gedeelte bezit, is in hetzelve stemgeregtigd; deze stemgeregtigden, onder de naam van geërfden, houden jaarlijks eene vergadering onder de naam van Holtspraak en beschikken, behalve over hunne privative eigendommen ook over de gemeene broeken en velden, met over dezelve keuren te maken, het gebruik daarvan te regelen, boetens te statueeren tegen zekere overtredingen, het permitteeren of weigeren op de gemeente huizen of schuuren te zetten, uitdoen of verpagten van woeste gronden, veralieeren van gemeentegronden, beschikken over het gebruik van de daarvan geprevenieerde penningen, reguleeren de limiten, waaken tegen eigendunkelijke afgravingen, verhinderen verstuiven van zanden en dergelijke meer.

Deze 60 aandeelen zijn waarschijnlijk in vroeger tijd het eijgendom geweest van 15 boerenerven, waar-

1) Overgenomen uit het markenboek van Loenen.

van 9 in Loenen en 6 in de Buurschap Zilven. Deze vijftien erven hadden yder regt om op de gemeene brinken en gedeelte van het laage veldt plaggen te maayen, of, om met andere woorden te spreken, hadden yder eene plagdeeling, yder had regt om zijn beesten op de gemeente te weyden en op dezelve turf te steeken, brindheet, strooysel etc. te maayen, of met andere woorden te spreeken, had eene uitdrift.

Deze eigenaren van Loener bosch en Markt, die teffens eigenaaren der 15 oorspronkelijke plaatzen waaren, hebben van tijd tot tijd woeste en incultе gronden uitgedaan, zonder egter daardoor aan diegeene, die zulks acquireerden regt op de overige gemeente te geven, alleenlijk nu en dan een uitdrift aan den een of anderen tegen zekere modique accognitie toestaande. Dan, door deze uitdrift toe te staan, wierd alleenlyk aan dengeenen, die zulks verkreeg de vrijheid vergunt om zijne beesten op de gemeente te mogen weyden, zonder dat hij daardoor eenig beheer over de gemeente verkreeg, welke geheel overbleef aan de vergadering der Geerfdens van Loener broek en Markt.

In verloop van tijd is het gebeurt, dat veel gronden ontgonnen zijnde, gedeeltelijk door de eigenaren zelfs, gedeeltelijk door andere, van eene plaats er twee, zijn gemaakt, waardoor bij die gesplitste maar een halve plagdeeling is gelegt, bij andere in het geheel geene. In laatere tijd boerenerven stukswijze verkogt wordende, hebben andere die erven gedeeltelijk gerequireerd, andere weder de aandeelen in het

Bosch en Markt, andere weder de plagdeelingen en schaapsdriften; — hierdoor is het gebeurd dat sommige boerenerven eene geheele plagdeeling, andere een halve, en wederom andere ¼ bezitten, en sommige eigenaren van erven in 't geheel geen aandeel in 't broek en Markt hebben.

Desniettegenstaande hebben de eigenaren van de aandeelen in Loener Bosch en Markt voortgevaaren met Holtspraak te houden en op dezelve alle de gemeene gronden binnen deze Markt, geen van dien uitgezondert te beheeren en daarover te beschikken, toen in het jaar 1636, wanneer waarschijnlijk verscheijde bezitters van aandeelen in de Markt waaren, deze op het denkbeeld kwamen van over de gemeene velden te willen beschikken, en verkogten ook werkelijk eene groote quantiteit broek en veld aan zekeren Marten Rutgers de Beer voor eene somma van Negen duizend Guldens — maar de Geerfdens van Loener Bosch en Markt, steunende op hunne possessie van onheuglijke Jaaren citeerden die gronderven ten Hove, hun over spolie actionneerende, in welke zaak de Geerfdens van Loener Bosch hebben getriumpheert, gelijk uit de hierbijgaande copie sententie ten volle kan appareeren. Sub A [1]).

Ook hebben de gronderven met verhooren de zaak ter petitoire verder te parsseeren, maar ingegaan het accoord, waarvan Copy hierbij. Sub B [1]);

---

1) Deze copieën heb ik, als onbelangrijk, achterwege gelaten.

daardoor aan de Boscherven de vrije beschikking en beheering van de gemeene gronden overlatende, waarin zij ook onverhindert tot op den huidigen dag zijn voortgegaan.

Dit is in 't kort de inrigting van het Loener Bosch en Markt.

Wat nu de inrichting van de Boerstoel betreft, dient men zich te rememoreeren, hetgeen reeds is aangemerkt, dat er plagdeelingen, waaraan ook houtdeelingen zijn geaccreheerd, bestaan, gelijk ook schaapdriften, en ook uitdriften; van deze laatste zijn zedert 80 jaar in onbruik geraakt, waardoor thans ieder in Loenen en Zilven woonagtig in possessie is geraakt zijne beesten op de gemeente te weyden, — deze broekvelden bestaan gedeeltelijk in heyde, welke tot turf gebruikt wordt en gedeeltelijk in ginds en herwaarts verspreide grasvlakten, welke tot het weyden van 't vhee gebruikt wordt; het overige gedeelte vooraan en langs de huizen bestaat in plaggenvelden, terwijlen het hooge veldt na de kant van Rozendaal en Deelen alleen tot het maayen van strooijsel en weyden der schaapen en maayen van plaggen, door wie zulke verkiezen, gebruikt wordt.

Nu komen jaarlijks de gebruikers der boerenerven eenige maalen bij elkanderen om te delibereeren over de volgende poincten [1]: . . . .
. . . .

---

1) Hier wordt opgenoemd, hoe zij dat gebruik, waartoe zij gerechtigd zijn, onderling regelen.

Deze boerstoelen, die voor het grootste gedeelte uit huurders en niet uit eygenaars bestaat, heeft dus alleen maar de beschikking over het gebruik van gronden, welken zy gemeenschappelyk gebruiken en om te reguleeren, hoe zij daar het meeste nut gedurende hunne pagtjaaren van hebben kunnen, en kan dus geenzints over het eigendom van die gronden beslissen.

Bijlage B.

Plan tot verdeeling van het Voorthuizer Maalschap.

Art. 1.

Voor de verdeeling worden drie grondslagen aangenomen, door toebedeeling:

a. Aan de huizen.

b. Aan de tuinen, bouw- en weilanden.

c. Aan hout-, bosch- en heidegronden.

Art. 2.

Elk huis zal ontvangen in de toebedeeling voor eene gelijke waarde aan zoden- en plaggenveld, behoorende tot de 1e klasse in art. 4 genoemd, tot eene waarde, gelijkstaande met de geschatte gemiddelde grondswaarde van vier hektaren dezer soort.

Huizen, na 1 Januari 1886 gebouwd, genieten geene toebedeeling.

Art. 3.

De gronden, die na aftrek der toebedeeling, in het

voorgaande art. vermeld, en na aftrek der wegen en waterleidingen en van den in art. 9 bedoelden verkoop overschieten, worden naar hunne geschatte waarde in verhouding tot ieders onder het Maalschap bezeten eigendommen onder de letters b en c van art. 1 bedoeld, aan de eigenaars toebedeeld en wel zoo, dat die onder b voor de geheele en die onder c voor ⅛ der oppervlakte worden gerekend.

Eigenaars, die bij hun huis vier hektaren ontvangen en minder dan één hektare grond bezitten, zijn van deze tweede toebedeeling uitgesloten.

Het Molenveen met bleek zal bij de toebedeeling worden aangeboden aan het Burgerlijk Bestuur dezer Gemeente in vermindering der gronden, waarop de Gemeente blijken zal recht te hebben bij de verdeeling, onder verplichting om de gelegenheid tot wasschen en bleeken overeenkomstig het tegenwoordig gebruik te laten bestaan.

Art. 4.

De maalschapsgronden worden naar hunne grondswaarde voor de verdeeling verdeeld in drie klassen, te weten:

1e klasse: Grond, geschikt voor turfzoden en plaggen, zooals de maalschapsgrond over het algemeen is.

2e klasse: Streken gronds, die zeer kennelijk van minder hoedanigheid zijn.

3e klasse: Streken gronds, die even kennelijk van beter hoedanigheid zijn.

ART. 5.

De in het voorgaande Art. vermelde klassen van gronden worden door drie deskundige schatters op geldswaarde geschat, opdat bij de toedeeling evenredige grondswaarde worde verkregen. De schatters zullen vóór den aanvang van hun werk zich door den Kantonrechter doen beëedigen. De verdeelingscommissie benoemt de schatters en regelt de wijze, waarop de toebedeeling der gronden zal plaats hebben; daarbij zal zooveel mogelijk gelet worden op ieders gerief en behoefte en de geldswaarde der toe te deelen gronden.

ART. 6.

De maalschapsgronden gelegen in de naaste omgeving der buurtschappen: Harselaar, Zeumeren en Schoenlapper worden, zooveel mogelijk onder de aangrenzende en dichtbij gelegen erven verdeeld met inachtneming van ieders grootte, gerief en behoefte, daarbij zorgende, dat voor ieder huis minstens één hektare op de voor dat huis 't geschiktst gelegen heide wordt toebedeeld.

ART. 7.

De commissie zal laten opmaken een nauwkeurigen legger, aanwijzende:

a. De huizen, in de toedeeling vallende.

b. De werkelijke grootte der tuinen, bouw- en weilanden, die voor de toedeeling in aanmerking komen.

c. Het zesde deel van de grootte der hout-, bosch- en heidegronden, waarvoor zij bij de toedeeling in aanmerking komen.

De legger zal worden opgemaakt, volgens de laatste kadastrale aanwijzing, behoudens de vereischte rectificatie, waar verschil is tusschen de kadastrale stukken en den werkelijken toestand. De legger zal door de commissie gedurende 8 dagen worden ter visie gelegd op de drie plaatsen, waar zulks gebruikelijk is, van 's morgens 9 tot 's avonds 9 uur. Tijd en plaats der ter visie ligging zal door de commissie op de bij de Maalschap gebruikelijke wijze worden bekend gemaakt.

Binnen 8 dagen na de ter inzage ligging kunnen bij de commissie schriftelijk bezwaren tegen den legger worden ingediend door hen, die thans als gerechtigden tot de Maalschap erkend zijn.

De commissie beslist in hoogste ressort op de bezwaarschriften, wijzigt desnoods den legger en stelt hem daarna vast.

De beslissing op de bezwaarschriften wordt aan hen, die ze indienden, medegedeeld.

Art. 8.

Aan hen, die maalschapsgronden in erfpacht bezitten, zullen die gronden in eigendom overgaan, zoodat zij bij de verdeeling met de oudere gronden worden gelijk gesteld, tegen betaling aan de maalschapskas

van het twintigvoudig bedrag der erfpachtsommen.

Bij weigering zal de commissie door korting op hun aandeel hierover beschikken in verhouding tot de uitkoopsom.

De gronden, toebedeeld aan deelgerechtigden grond, die door particuliere eigenaars in erfpacht is uitgegeven, zullen door de commissie worden aangewezen, alsmede in erfpacht uitgegeven en als zoodanig aan den eigenaar en den erfpachter toegewezen, mits de erfpachter zich verbinde om van dien toegewezen grond aan den eigenaar eene erfpacht te betalen in dezelfde verhouding als hij nu betaalt voor hetgeen hij thans in erfpacht bezit.

Ook is aan de commissie opgedragen de waardeering der vergoeding aan de huurders te betalen.

Art. 9.

De gelden en geldswaarden van de Maalschap en de uitkoopsom der jaarlijksche erfpachten zullen in de eerste plaats aangewend worden tot bestrijding der kosten van de verdeeling, aanleg van wegen, waterleidingen, bruggen en duikers en andere werken, die 't gevolg van de verdeeling zijn, zoomede om met het Gemeentebestuur van Barneveld eene overeenkomst te sluiten aangaande het onderhoud der wegen en werken.

Verder zal de commissie zorgen, dat alle kosten behoorlijk worden gedekt door de opbrengst van door haar aan te wijzen en namens de Maalschap in het openbaar te verkoopen maalschapsgronden, waarvoor

in de eerste plaats in aanmerking komen het dennenbosch en de zandverstuivingen bij het tolhek No. 9.

De door aanleg van wegen en waterleidingen als anderszins verkregen moeilijk te verdeelen grondstukken zullen aan de belendende eigenaren tegen de waarde, door de schatters te stellen, worden afgestaan of als bovengenoemde in het openbaar worden verkocht. De overschietende gelden zullen onder de Geërfden worden verdeeld naar evenredigheid van het hun volgens art. 3 toekomende deel. Mocht er onverhoopt een tekort zijn, dan zal dit op dezelfde wijze over de aandeelen volgens art. 3 worden omgeslagen.

Art. 10.

De commissie doet door een landmeter eene kaart der maalschapsgronden vervaardigen, waarop worden aangewezen, zoowel de bestaande wegen en waterleidingen, die onveranderd behouden worden, als die, welke ten openbaren dienst door de zorg der commissie, voor rekening van de Maalschap moeten worden aangelegd of verbeterd; zendt een afschrift der kaart met eene beschrijving, behelzende de breedte der wegen en de breedte en diepte der waterleidingen, ter goedkeuring aan het Bestuur der Gemeente Barneveld en sluit met dat Bestuur, volgens art. 21 der wet van 10 Mei 1886, de overeenkomst omtrent het onderhoud. Alles namens het Maalschapsbestuur.

De commissie regelt verder de uitvoering, zooals zij die het meest geschikt zal oordeelen; daartoe

wordt haar de meest uitgebreide volmacht geschonken. Zij kan zich door bij den Kantonrechter beëedigde deskundigen in de uitvoering doen bijstaan. Zij stelt hen aan en regelt hunne bezoldiging, die door de maalschap wordt gedragen.

De leden der commissie worden gerechtigd verklaard voor verlies van tijd in rekening te brengen voor ieder voor een geheelen dag f 1.50, voor een halven dag f 0.75 en voor het bijwonen van eene vergadering f 0.50. Bovendien zullen der commissie zoo noodig uitschotten van reis- en verblijfkosten en lokaalhuur worden vergoed.

De Geërfden benoemen drie plaatsvervangende leden, door de commissie voor te dragen, om in geval één der leden met de uitvoering belast, om welke reden ook, mocht uitvallen, op verzoek der commissie ter plaatsvervanging op te treden.

Het plaatsvervangend lid, dat werkend zal optreden, zal bij meerderheid van stemmen door de commissie worden aangewezen.

Art. 11.

De commissie kiest uit haar midden een voorzitter en zal zoo dikwijls zij dit noodig acht of hare meerderheid het verlangt door dezen ter vergadering worden opgeroepen.

Tusschen den dag der oproeping en dien der vergadering moeten minstens twee vrije dagen verloopen.

Om eene beslissing te kunnen nemen moet de

grootste helft van het ledental der commissie aanwezig zijn.

Alle besluiten worden bij meerderheid van stemmen genomen. Bij staking van stemmen beslist de voorzitter.

Zij benoemt een secretaris, die met het houden der notulen wordt belast, en regelt zijne bezoldiging.

De namen der tegenwoordig zijnde leden worden vermeld aan het hoofd der notulen van iedere vergadering.

De notulen worden, na goedkeuring, door den voorzitter en het oudste aanwezige lid geteekend.

Art. 12.

De aan te stellen landmeter zal den staat der aandeelen op eene door hem geprojecteerde wijze van toedeeling op kaart uitwerken, aanwijzende de perceelen met hunne geldswaarde naar de schatting der deskundigen.

Hij zal deze stukken tot onderzoek aan de commissie aanbieden, haar de noodige inlichtingen geven, die zij, om zich van de echtheid te verzekeren, noodig heeft.

Na goedkeuring zullen deze stukken acht dagen op de wijze als bij art. 7 beschreven, ter inzage van belanghebbenden worden gelegd en de bovengenoemde landmeter, of iemand van zijnentwege, zal gedurende dien tijd de noodige inlichtingen moeten geven en aanwijzingen doen.

Indien belanghebbenden bezwaren hebben of onderling van stukken grond wenschen te ruilen, geven zij binnen acht dagen na den laatsten dag der ter visie ligging daarvan schriftelijk kennis aan de commissie.

Deze onderzoekt de bezwaren en beslist naar bevinding.

Na de vaststelling door de commissie zal door haar tot de afscheiding op het terrein worden overgegaan.

ART. 13.

Het gedeelte der maalschapsgronden, waarvan de afscheiding der perceelen op het terrein heeft plaats gehad, zal door de commissie aan den rechtverkrijgende worden aangewezen en deze kan daarvan naar welgevallen gebruik maken, terwijl de bestaande gemeenschap daarop dan is opgeheven bij de eerste toewijzing.

De commissie is gerechtigd, om het benadeelen der toegewezen perceelen te voorkomen, dit te verhalen op de Geërfden, welke zich hieraan schuldig hebben gemaakt, door de toebedeelde grondswaarden hunner perceelen te verminderen om den benadeelde schadeloos te stellen.

Alle bestaande gemeenschap zal ontbonden zijn en het gemeenschappelijk gebruik opgeheven, zoodra de aandeelen van den grond op wettige wijze aan de daartoe gerechtigden zullen zijn toegewezen en allen

in het bezit zijn gesteld van hun toegedeeld aandeel, waarvan een notarieele acte wordt opgemaakt, waarbij de commissie als toedeelende partij namens de Maalschap ter eener zijde zal compareeren en één der Geërfden, door dezen gemachtigd, uit naam van allen, als partij ter andere zijde het toegedeelde zal aanvaarden.

Aan ieder, wien een gedeelte wordt toegewezen, zal ten koste van de Maalschap worden uitgereikt een extract dier acte voor zooveel de hem toegewezen perceelen betreft, als bewijs van eigendom.

Art. 14.

Alle geschillen, die mochten ontstaan bij de uitvoering van dit plan, hetzij tegen de commissie of tegen de Geërfden of ter zake der uitvoering zelve, zullen in het hoogste ressort worden beslist door *Mr. Jan van der Leeuw*, advocaat en procureur te Amersfoort, den Heer *D. van Heuven*, Notaris te Barneveld en den Heer *D. Prins*, werkzaam op het kantoor van den Notaris Colenbrander te Nijkerk. Hunne uitspraak zal worden geëerbiedigd zonder tusschenkomst van eenig rechterlijk of administratief gezag.

Zij, die als bewindvoerders, voogden of curators ten deze optreden voor afwezigen, minderjarigen, of andere personen, die de vrije beschikking over hunne

goederen missen, zullen gehouden zijn binnen 14 dagen na heden aan den daartoe bevoegden rechter of de bevoegde macht de ter uitvoering dezer bepaling noodige machtiging aan te vragen. Mocht die machtiging onverhoopt worden geweigerd, dan zal deze bepaling ten hunnen opzichte als niet geschreven worden beschouwd. De kosten, vereischt tot het verkrijgen dier machtiging, worden gebracht op rekening der kosten, op de verdeeling gevallen.

Art. 15.

Het bovenstaande plan zal binnen den tijd van twee jaren na 28 Aug. 1886 worden ten uitvoer gebracht behoudens overmacht.

De commissie is verplicht om een behoorlijk door haar gewaarmerkt afschrift van het verdeelingsplan en de daarop betrekking hebbende stukken gedurende den tijd der uitvoering ter inzage van belanghebbenden te doen neerleggen op het Gemeentehuis te Barneveld en bij den Veldgraaf te Voorthuizen en een gedrukt afschrift van het verdeelingsplan te zenden aan alle deelgerechtigden.

Art. 16.

De in dit plan bedoelde verdeelingscommissie zal bestaan uit Veldgraaf en Maalmannen en nog drie

door het Maalschapsbestuur voor te dragen en door Geërfden te benoemen leden.

Aldus goedgekeurd en vastgesteld in de vergadering van Geërfden den 22 Januari 1887.

INHOUD.

7/30/29 [illegible]

ERRATA.

Op blz.	9	reg.	5	v. o.	staat:	„meeste",	lees:	„meesten".
„ „	16	„	8	„	„	„natuurlijk",	„	„natuurlijken".
„ „	17	„	9	„	„	„noch",	„	„nach".
„ „	17	„	4	„	„	„Heuseer",	„	„Heusler".
„ „	25	„	8	„	„	„faillissemt",	„	„faillissement".
„ „	30	„	9	„	„	„academische"	„	„academisch".
„ „	52	„	4	„	„	„Beine",	„	„Berne".
„ „	55	„	10	v. b.	„	„arrondissementsbank",	„	„arrondissements-rechtbank."
„ „	57	„	3	v. o.	„	„aanmaning",	„	„aanneming".
„ „	76	„	10	v. b.	„	„openbare",	„	„openbaren".
„ „	149	„	1	v. o.	„	„tegenwooordige",	„	„tegenwoordige."

STELLINGEN.

I.

Ten onrechte heeft men art. 3 der markenwet voorgesteld als zijnde eene toepassing van het beginsel van art. 1112 B. W.

II.

Het in marken voorkomende recht van schapendrift is geene erfdienstbaarheid.

III.

Het in art. 1946 al. 2 B. W. gegeven verschooningsrecht behoorde ook aan verloofden te worden toegekend.

IV.

Afzonderlijke eigendom van verschillende verdiepingen van een huis is geenszins strijdig met art. 626 al. 1 B. W.

V.

In art. 1299 B. W. behooren de woorden „of van eene reeds gebeurde, doch aan partijen nog onbekende zaak" te vervallen, wijl zij strijden met de in art. 1289 gegeven definitie.

VI.

Art. 1205 al. 2 geeft wettelijk pandrecht.

VII.

Het ware wenschelijk ter bepaling van het begrip „onrechtmatige daad" in art. 1401 B. W., aan het gewoonterecht aanvullende kracht toe te kennen.

VIII.

„Ten dage dienende" beteekent in art. 135 al. 3 Wetb. v. Burg. Rechtsv. de dag der eerste terechtzitting.

IX.

Ten onrechte is aan den gedaagde in eersten aanleg niet het recht van anticipatie toegekend.

X.

Door het middel van abandon worden de reeders ook ontslagen tegenover den boekhouder.

XI.

Dat de schipper heeft gehandeld in strijd met art. 371 W. v. K. kan door de reederij niet aan derden worden tegengeworpen.

XII.

De tijd, verloopen tusschen het in art. 15 al. 3 W. v. Sr. bedoelde besluit van herroeping en de aanhouding van den voorwaardelijk in vrijheid gestelde, moet — hoewel zulks is af te keuren — in rekening gebracht worden op den duur der straf.

XIII.

Poging tot misdrijf met een absoluut ondeugdelijk middel of op een absoluut ondeugdelijk object is strafbare poging.

XIV.

Medeplichtigheid aan een daad, in noodweer gepleegd, is niet strafbaar.

XV.

Het ware wenschelijk in strafvonnissen de motieven op te geven, die tot de keuze der strafmaat hebben geleid.

XVI.

De beslissing, of eene vereeniging al dan niet is een wettig bestaand lichaam in den zin van art. 8 al. 3 der Grondwet, hangt geenszins immer hiervan af, of die vereeniging volgens de voorschriften der wet van 22 April '55 als rechtspersoon is erkend.

XVII.

Het administratief gezag heeft niet de bevoegdheid door het plaatsen van een weg op den legger der wegen onherroepelijk over de openbaarheid van dien weg te beslissen.

XVIII.

De pachter behoorde een recht op vergoeding te hebben voor de door hem aan den grond aangebrachte verbeteringen.

STOOMDRUK. — VAN MASTRIGT EN VERHOEVEN. — ARNHEM.